

Besede in dejanja

Stalno se krepi...

Kljub protislovnosti našega razvoja in ne dovolj razvitim proizvodnim silam se vendarle nenehno utrjuje položaj temeljnih nosilcev socialističnega razvoja, ki v sistemu samoupravnih odnosov dobivajo odločujoč vpliv na razvoj celotne družbe. Položaj in vpliv delovnih ljudi v delovnih skupnostih in občanov v krajevnih skupnostih in občinah se kljub mnogim slabostim in oviram stalno krepi.

Iz referata ing. Andreja Marinca na I. konferenci ZKS

Statistika pripoveduje

Statistika kaže, da je sredi leta 1969 bilo 20.351.000 Jugoslovancev, za en odstotek več kot v istem času lani. Možna je ocena, da je v naši državi ob novem letu približno 20.450.000 prebivalcev.

Podatek o 8,5 umrlih na tisoč prebivalcev prita o tem, da je lani znova upadla tudi stopnja umrljivosti, ki je sicer precejšnja in ki vpliva na naraščanje pribevalstva.

V vsej državi je bilo lani zaposlenih 3.702.000 ljudi, sem pa niso šteli tisti, ki delajo v JLA ali v službi za notranje zadeve.

Uradna statistika ni zabeležila kakega večjega porasta števila brezposelnih, ki v domačih zavodih za zaposlovanje iščejo delo. Lani jih je bilo 335.000 ali za 24.000 oziroma za 8 odstotkov več kot lani.

Iz blagajni delovnih organizacij so izplačali 15 odstotkov več sredstev za osebne dohodke.

Statistike so pri lanskim bilanci industrijske proizvodnje s zadovoljstvom ugotovili, da znaša porast 12 odstotkov.

Delo, 5. I. 1970.

Rekord vsaj v nečem

Ce bi vsi kraji naše domovine bili tako nerazviti kot jih predstavljajo njihovi poslanci v skupščini, bi bila Jugoslavija vsaj v nečem prva; bila bi najbolj nerazvita država na svetu.

Večernje novosti, 3. I. 1970

Odločen poseg

Morda pa je bila radikalnost uveljavljene reforme kar na mestu (ker bolnika včasih ne moreš več pozdraviti s pilulami, ampak je potrebna operacija, kot se je to pogosto ponazarjalo), le da bi morali hkrati predvideti, in to res prav na vseh nivojih, tudi tiste ukrepe, ki bi že v samem začetku zatrli poskuse izogniti se reformi in njenim posledencam.

Gospodarski vestnik, 6. I. 1970

Čarobna palica

V razpravah o komunalni ureditvi Ljubljane oziroma o novih občinskih in mestnem statutu posamezniki odločno zagovarjajo enotnost ljubljanskega prostora. Na zadnji seji občinske skupščine Ljubljana-Vič-Rudnik je član statutarne komisije Ignac Voljč o tem menil:

»Zdi se mi, da posamezniki enačijo to enotnost s čarobno palico, ki bo rešila vse probleme. Ugotavljamo pa, da v ljubljanskem prostoru že sedaj zelo enotno obravnavamo posamezna področja, vendar samo obravnavamo, ker za realizacijo dogovorov ponavadi zmanjka denarja.«

Ni palice brez denarja!

Dnevnik, 6. I. 1970

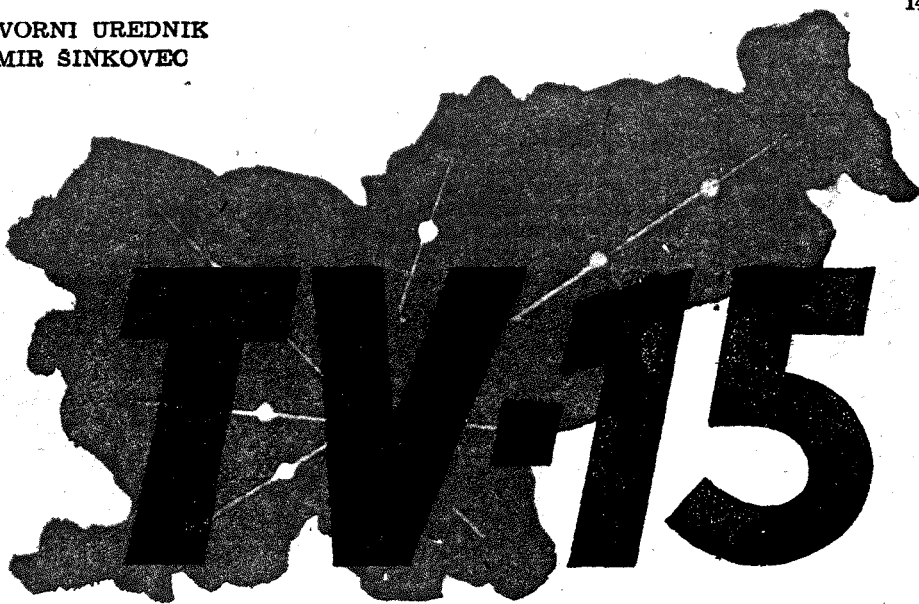
Invalidi ne zaostajajo

Tovarna Iskra — elektromehanika Kranj zaposluje 260 invalidov, od katerih ji mlina samo 41 priznan status invalida. Delovni učinek invalidov je na splošno dober in v ničemer ne zaostaja za delovnim učinkom zdravih delavcev. Seveda pa razmeroma veliko zaposlenih invalidov zahteva veliko zavzetost in pozornost strokovnih služb in organov upravljanja pri iskanju pravih metod vključevanja invalidov v delovni postopek. Slepi invalidi presegajo delovne obveznosti za kakih 30 do 40 odstotkov in to v neposredni proizvodnji. To nedvomno spodbuja miselnost, da je nujno slepe invalide razporediti predvsem na manj zahtevna dela, zlasti na delovna mesta telefonistov.

Delo, 8. I. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SÜSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

GLASILO ZZB. NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Dražgoše pred 28 leti in danes

Škofjeloška občina in vsa partizanska Gorenjska je v nedeljo, 11. januarja, dostojno počastila spomin na zgodovinsko dražgoško bitko. Tri cele dni, od 9. do 11. januarja 1942 je 220 skromno oboroženih borcev Cankarjevega bataljona zadrževalo desetkratno nemško premoč. To so bili do zob oborožene, dobro izurjene in organizirane nemške enote, med njimi tudi elite. Ko so se končno morali partizani iz vasi umakniti, pa tudi z znane Bičkovske skale, so podivjani Nemci postrelili moške, izgnali v zimski mrz raz žene z otroki, vas pa požgali in nato še minirali ruševine. Tako so hoteli odstraniti vsak spomin na svojo nemoč v času, ko so zmagoslavno pokorili skraj vso Evropo.

Za ohranitev spomina na te dogodke je bila letos že trinajstič organizirana tradicionalna tekma z naslovom »Po stezah partizanske Jelovice«. Kljub nenaklonjenemu vremenu se je tekmovalna udeležila rekordno število udeležencev. V smučanju, skokih, sankanju in drugih zimskošportnih panogah je sodelovalo nad 1000 mladincev in mladink.

Osrednja proslava je bila v nedeljo dopoldne. Iz vasi je krenila proti spomeniku padlim dolga kolona udeležencev proslave. Med njimi so bili tudi nekateri, ki so se udeležili bitke pred 28 leti. Iz množice so vihrali prapori družbenopolitičnih organizacij. Sledili so govori, recitacije, igrala je godba, polagali so vence, kar je vse v udeleženceh proslave budilo spomin na slavno dražgoško bitko. Podobno je bilo tudi na pokopališču, kjer so pokopane žrtve nemškega silila.

Med udeleženci ter med sedanjimi družbenopolitičnimi delavci, ki so se udeležili proslave in tekmovalja, so bili tudi podpolkovnik Janez Lušina, narodni heroj Tonček Dežman, polkovnik Cveto Novak, Branko Jerkič in drugi. Vprašani, kaj sodijo o pomenu dražgoške in podobnih proslav, so odgovorili, kako prav je v današnjih načrtih za vseljidsko obrambno vojno v primeru sovražnikovega napada prirediti take proslave. Dražgoška bitka pa daje lep zgled, kako je ljudstvo nepremagljivo, če se bojujejo ramo ob ramo vojaške enote in oborožene skupine prebivalcev s trdno odločnostjo za pravično stvar, za svojo svobodo. Tako kot je bilo to v Dražgošah januarja 1942...

V tem je tudi pomembnost vsakoletne tradicionalne zimskošportne prireditve, ki vnaša med mladi rod partizanske tradicije samoobrambe. V tem je tudi letošnje tekmovalje zelo uspešno.

KAREL MAKUC

PO PRVI KONFERENCI ZK SLOVENIJE

Veliko bolj stvarna vsebina

Kot na vsako drugo preosnovno tudi na reformo — tako gospodarsko kot družbenopolitično in v njenem okviru na reformo ZK — ne smemo gledati kot na enkratni sklep in kratkotrajno nalogo. Nasprotno, reforma je daljši proces, v katerem nastopajo reforme zasledimo kot nekakšen stranski proizvod tudi vedno večje gnotne razlike med občani. Razumljivo je, da nekdo, ki bolje dela, tudi več zasluži, kar nikakor ni

stov Slovenije v Ljubljani dne 8. in 9. januarja.

Ce gledamo na gospodarsko reformo kot prehod od administrativnih načinov vodenja gospodarstva k vse večjemu uveljavljanju tržnih zakonitosti, potem lahko v vedno večjem uveljavljanju reforme zasledimo kot nekakšen stranski proizvod tudi vedno večje gnotne razlike med občani. Razumljivo je, da nekdo, ki bolje dela, tudi več zasluži, kar nikakor ni

proti socialističnim načelom. Toda če gre pri tem za človeka, ki si je pridobil gnotno korist zaradi svojega položaja v okviru administrativnih ostankov vodenja gospodarstva, oziroma na povsem kapitalističen način, to ni prav. Zato je konferenca spet načela vprašanje socialnega razlikovanja. To vprašanje postaja vedno bolj pereče, tako da bo o večanju razlik raz

(Nadaljevanje na 2. strani)

Po poti proti spomeniku padlim je krenila dolga povorka udeležencev proslave s prapori in venci. Tako so počastili spomin junakov, ki so žrtvovali svoja življenja v zgodovinski dražgoški bitki pred 28 leti.

Občanova beležnica

Na to vprašanje bomo poskušali odgovoriti s prikazom razmerja med cenami in osebnimi dohodki, med izdatki in dohodki občanov. Ni nam vseeno, kako globoko bomo morali posegati v žep za razne življenjske dobrine v letu 1970, ni nam vseeno, če bo odeda za naše potrebe postala prekratka. Obeži za ustalitev cen v letu, v katerega vstopamo, niso nič kaj dobri.

Naraščanje cen, ki smo ga zabeležili lani, je tolikšno, kot je bilo ob devalvaciji ob uvedbi gospodarske reforme in poprej. Cene so močno naraščale do leta 1968, zatem je sledilo obdobje dokaj stabilnih cen.

Kako bo živel občan v letu 1970?

nih cen. Lani so se cene pričele naglo dvigati in novembra že bile za 14 odstotkov nad povprečnimi cenami v lanskem novembru. V vsem letu 1969 pa so cene v Sloveniji poprečno narasle za okrog 9 odstotkov, kar so v začetku leta naraščale bolj zmerno. Ta dvig je občutno večji od dviga cen v letu 1968; v tem letu so cene narasle le za 3,9 odstotka. To leto štejemo za najbolj stabilno v času gospodarske reforme. Povečanje cen za 3 do 4 odstotke ne povzroča glavobolov; privošči si ga lahko celo dežele, kot je Švedska. Cene rastejo povsod v svetu, kjer se prosto oblikujejo. Lanskoletni skok cen prek normalnih okvirov pri nas pa že kaže inflacijske tendence.

Vrtoglavo naraščanje cen nas opozarja, da zaustavimo veliko tekmo, v kateri dvig cene enega proizvoda potegne za seboj dvig cen drugih proizvodov. Mnogi proizvajalci se ravna po tujih tržiščih, izgovarjajo se na tamkajšnje cene, če jim to lahko služi kot opravičilo za dvig cene na domačem trgu. Mnogo cen je na domačem trgu že višjih kot na tujem in normalno bi bilo, da se domače cene znižajo. Tudi nekatere občinske skupščine skušajo dvigniti cene komunalnim storitvam. Primerov oziroma členov v verigi naraščanja cen bi lahko navedli še mnogo.

Medtem ko opazimo pri cenah v lanskem letu normalno naraščanje, je bilo povečanje osebnih dohodkov lani mnogo bolj umirjeno. Lani je potekalo to naraščanje natanko tako kot leta 1968, le da so bili za 15 odstotkov višji že od januarja naprej. Po približni oceni je bil poprečni osebni dohodek v letu 1969 1150 novih dinarjev, to pa pomeni 15,3 odstotno povečanje glede na leto 1968. Med najbolje plačane panoge štejemo projektiranje — 2590 novih dinarjev, poslovanje z družjenji — 2062 novih dinarjev in zbornice — 1927 novih dinarjev mesečnih prejemkov.

Osebnih dohodki so torej narasli v lanskem letu bolj kot cene. Vendar so številke lahko varljive: pozabili smo omeniti, da so se od vseh stvari še najbolj podražila živila — tudi za do 21 odstotkov. Ker na živila odpade nekaj manj kot polovica življenjskih stroškov, so v letu 1969 življenjski stroški narasli bolj, kot so se v poprečju dvignile cene. V letu 1969 smo živeli za okrog 11 odstotkov dražje kot v letu 1968.

Kljub temu so osebni dohodki lani naraščali bolj kot življenjski stroški, ne samo nominalno, temveč tudi realno. Če bi tržišče sodelovalo v odnosih med izdatki in donodki v enaki, nič hujši obliki kot lani, če bodo dohodki naraščali kot cene, se nam ni bati »težkega« življenja. Toda vrtoglavo naraščanje cen obenem z dviganjem dohodkov vodi v inflacijo. S tem pa zanikamo svojo osnovno željo po rehabilitaciji gospodarske reforme!

Z. C.

LETO VIII.
STEV.: 3
14. I. 1970

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine,
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«,
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«,
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«,
- revijo »AVTO«,
- revijo »STOP«,
- zabavni tednik »ZVITOREPEČ«.

Dogodki tedna

V Ljubljani je bila prva seja konference ZKS, Razen 195 članov konference so prisostvovali še predstavniki izvršnega biroja predsedstva CKJ Cvjetin Mijatović ter predstavniki vseh centralnih komitejev iz republik, člani sveta federacije iz Slovenije, sekretarji medobčinskih komitejev ZK, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in drugi. Sekretar sekretariata CK ZKS inž. Andrej Marinc je za uvod v razpravo prebral poročilo o aktualnih vprašanjih političnega in družbenoekonomskega razvoja na Slovenskem. Na konferenci so nadalje obravnavali poročilo o delu centralnega komiteja častnega razsodišča in revizijske komisije ZK Slovenije ter aktualna vprašanja političnega in družbenoekonomskega razvoja Slovenije. Na dnevnem redu je bila tudi uskladiitev statuta ZKS s statutom ZKJ.

V Skopju je bila prva seja republiške konference ZK Makedonije, na kateri so predvsem razpravljali o družbenogospodarskih in idejnih problemih srednjeročnega razvoja republike. Obravnavali so tudi poročilo o delu centralnega komiteja po V. kongresu ZK Makedonije in uskladiitev statuta ZK Makedonije s statutom ZK Jugoslavije.

V Beogradu je bila seja zvezne konference SZDLJ. Uvodno besedo na konferenci je imel Veljko Milatović. Med najvažnejšimi dokumenti, ki jih je sprejela zvezna konferenca, sta akcijski program SZDLJ o aktualnih problemih kmetijstva in dokument o informiranju v samoupravni družbi.

Na povabilo predsednika zveznega izvršnega sveta Mitje Ribičiča je predsednik ministrskega sveta SR Romunije Jon Gheorghe Maurer obiskal Jugoslavijo. Med štiridnevni obiskom so razpravljali o odnosih in sodelovanju med obema državama.

Na povabilo predsednika dr. Kenenetha Kaunde bo predsednik SFRJ Josip Broz Tito v začetku februarja obiskal Zambijo. Prav tako bo obiskal na povabilo predsednika Joma Kenyate republiko Kenijo.

Mednarodni monetarni sklad je uradno predložil povečanje obveznih deviznih zneskov članic za novih 7,4 milijarde dolarjev. V skladu s tem se bo obveznost deviznih kvot mednarodnega monetarnega sklada zvišala na 28,9 milijarde dolarjev. Klub desetih najbogatejših držav je že podprl zahtevo za zvišanje zneskov, ki naj bi začele veljati 30. oktobra letos. Novi znesek za Jugoslavijo bo 207 milijonov dolarjev, namesto sedanjih 150 milijonov.

Pod predsedstvom Mitje Ribičiča je bila v Beogradu prva letošnja seja zveznega izvršnega sveta. Razpravljali so o zboljšanju notranje organizacije in delovnih metod zveznega izvršnega sveta in služb, ki delajo za njegove potrebe. ZIS je sklenil pripraviti za eno od prihodnjih sej predloge o spremembi poslovnika ZIS, tako da bi njegovo notranjo organizacijo in delovne metode uskladili z najvažnejšimi nalaganji v tem letu.

V Italiji so še vedno na delu atentatorji. Pred podružnico ameriške banke v Torinu je eksplodirala bomba. Zrtev ni bilo, pa tudi v prostorih banke ni bilo večje škode, razen to, da so popokale šipe na oknih. To je bil prvi teroristični napad po 12. decembru ali, ko so eksplozije bomb v Milanu in Rimu terjale 16 človeških življenj, več kakor 100 ljudi pa je bilo ranjenih.

Zahodnonemška vlada je izdala splošno dovoljenje za uvoz proizvodov iz železa in jekla ter kemičnih proizvodov iz NDR. Ta pooblastila, ki bodo začela veljati prihodnji mesec, utegnejo pripeljati k povečanju trgovine med ZRN in NDR do 15 odstotkov.

V Gotingenu je v 87. letu življenja umrl Maks Born, znani nemški znanstvenik in eden najpomembnejših svetovnih teoretikov s področja jedrske fizike. Znan je zlasti po teoretičnih raziskavah na področju kvantne fizike in mehanike jedrskih delcev. Napisal je blizu 20 knjig in številne znanstvene razprave. Leta 1954 je dobil Nobelovo nagrado za fiziko.

Napredno javnost v ZRN je v zadnjem času razburila afera v zvezi s tajnim dokumentom o notranjem ustroju Bundeswehra, ki ga je inspektor kopenske vojske general Schnetz s svojim podpisom na njem poslal vsem poveljnikom Bundeswehra in zahteval revizijo ustave in »preosnovo Bundeswehra in družbe«. Politično in vojaško vodstvo naj »jasno in nedvoumno prizna nemško vojaško tradicijo«. Za zgled ureditve Bundeswehra si general Schnetz brez ovinkov jemlje Hitlerjev Wehrmacht. Pri sestavljanju tajnega dokumenta je, kakor pravijo, sodeloval general Grashey, ki je lani izjavil, da je kontrola parlamenta nad Bundeswehrom bila samo demokratska krinka in da je »napočil čas, da se ta krinka sname«.

Indonezijska nacionalna varnostna služba je sporočila, da so v Indoneziji nedavno aretirali več generalov na podlagi dokazov, ki izpričujejo, da so bili zapleteni v izjalovljeni državni udar. Med udarom so bili ti generali neposredno povezani z bivšim predsednikom Sukarnom.

Libijska republika je nedavno dobila prvo, začasno ustavo. V prvem členu te ustave, sprejete tri mesece in pol po ukinitvi monarhije, je poudarjena pripadnost Libije arabskemu svetu in afriškemu kontinentu. Svoboda, socializem in enotnost so osnovna načela politike republikanskega režima. Država teži k zgraditvi socializma z upostavljanjem socialne pravičnosti in odstranitvijo izkoriščanja vseh vrst. — Nova vlada je že sklenila sporazum z vladama Velike Britanije in ZDA o umiku britanskih in ameriških čet z letalskih vojaških oporišč v Libiji. — Francoska vlada je potrdila, da se z Libijo pogaja o prodaji francoskega orožja tej državi.

Vodstvo norveške armade je sporočilo, da bodo enote Velike Britanije, Kanade, Italije, ZDA in Nizozemske od 24. februarja do 15. marca sodelovale na manevrih Atlantskega pakta na skrajnem severu Norveške. Sovjetska vlada je proti takim manevrom, saj prav tam SZ meji z Norveško. Glavni poveljnik letošnjih manevrov »Arktični ekspres« bo poveljnik norveških enot na severu države generalmajor Guederssen.

Alžirski predsednik Huari Bumeden je odločno zahteval umik s Sredozemlja »vseh flot držav, ki niso del Sredozemlja«. Bumeden ni izrecno omenil ZDA, Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo, toda misli je na ZDA in Veliko Britanijo, ko je dejal: »Niso nam potrebna tuja ladjevja na našem področju, niti tuja oporišča v Italiji, Libiji, Španiji.«

Ze zadnjic smo poročali o azilu, ki so ga Čehi zaprosili na Švedskem in Danskem. Podobno je storilo 30 češkoslovaških turistov v Italiji. Med njim so inženir, trije zdravniki in več študentov. — Tudi iz Švice so uradno sporočili, da je 13.000 Čehoslovakov zaprosilo za azil v Švici od invazije na Češkoslovaško avgusta 1968. leta. Nekaj več kot 800 beguncev je odšlo v Kanado, približno 1700 v Avstralijo, Novo Zelandijo in Južno Afriko.

Generalni sekretar OZN u Tant je pozval bafarskega voditelja polkovnika Ojukwuja, naj se pogaja s federalno Nigerijo o prenehanju državljanske vojne. U Tant je izjavil, da podpira resolucijo Organizacije afriške enotnosti, in poudaril, da »OZN nikakor ne more privoliti v razkosanje držav«. OZN je porabila 500 milijonov dolarjev za to, da napravi konec katanški secesiji, torej je stališče OZN jasno in nepreklicno, je rekel U Tant.

Veliko bolj stvarna vsebina

(Nadaljevanje s 1. strani)

pravljaj spomladi CK, morda pa tudi nova konferenca. Vsekakor bodo vsi družbeni dejavniki pri nas morali temu vprašanju — ki na splošno vzbuja razočaranje pri večini tistih, ki malo zaslužijo — posvetiti veliko večjo pozornost. Predvsem bo treba točno določiti, kdaj nekdo resnično zasluži več kot drugi in kdaj je ta presežek samo oblika izkoriščanja položaja in tržnih skokov na stran. S tem v zvezi lahko gledamo tudi na položaj upokojencev, posebno »starih«, ki so posebno prizadeti zaradi stalnega padanja vrednosti dinarja in počasnega ter nedoslednega usklajevanja pokojnin. Vsekakor bi bilo preveliko obdavčenje ali drugačna administrativna oblika onemogočanja velikih zaslužkov najbrž eden izmed vzrokov za uveljavljanje »uravnilovke«. Ta pa bi slabo vplivala na dvig delovne storilnosti.

Večina naših delovnih ljudi smatra gospodarsko reformo za nujnost in je pripravljena za njeno uresničitev prispevati tudi gnotne žrtve. Toda marsikdaj in marsikje ne gre vse, kot je treba. Administrativni načini v gospodarstvu so dedščina preteklosti, ki je ne moremo odpraviti kar čez noč. Posebno ne, ker se nosilci takih težkih trdovratno držijo svojih položajev v družbi. Zanimiva je ugotovitev, kako pri ljudeh pada zaupanje v uspeh reforme. Po anketi Centra za raziskovanje javnega mnenja je bilo 1968 kar 53 odstotkov delavcev prepričanih v uspeh reforme, leta 1969 pa le 45 odstotkov. S pet na deset odstotkov je naraslo tudi število delavcev, ki so mnenja, da reforma ne bo uspela. Podobno je naraslo število takih, ki so izgubili zaupanje v to, da bomo dosegli konvertibilnost dinarja in ki mislijo, da je zaradi reforme

pri nas gospodarstvo v slabšem položaju. Res pa je, da marsikdaj reforma bolj prizadene delovne organizacije, ki so uspešne, kot pa tiste, ki životarijo in vztrajajo na zastarelih oblikah gospodarjenja.

Zato je konferenca sklenila priporočiti, da bi zaostri vprašanje odgovornosti. Predvsem seveda za tiste, ki so odgovorni za nedoslednosti pri izvajanju reforme.

Poleg mnogih drugih vprašanj so na konferenci posvetili tudi dokaj pozornosti razvoju odnosov s katoliško cerkvijo. Zaradi demokratizacije je del duhovščine, ki vztraja na konservativnih načelih znotraj svoje verske organizacije, to demokracijo razumel kot mož-

nost za vračanje na stare oblike delovanja. Po drugi strani pa so se komunisti uspravili in takih pojavov ne znajo na času in razmeram primeren način onemogočiti. Predvsem pa se ne sme zgoditi, da bi bili komunisti nekakšni preganjalci vere, ampak morajo biti samo nasprotniki njenega zlorabljanja v politične namene. Pri tem bodo našli zaveznike tudi med samimi verniki in duhovščino, ki stoji na naprednih stališčih.

Tovariš Edvard Kardelj je spregovoril o nadaljnji graditvi našega družbenega ustroja, o izpolnjevanju političnega sistema in o statutarjih vprašanjih v sami ZK.

MP

Novosti iz vsebine zakona o vojaških vojnih invalidih

Konec decembra 1969 je Zvezna skupščina sprejela spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih. Glavna novost tega zakona je zvišanje družinskih invalidnin. S tem je prišlo do uveljavitve tistih predlogov, ki so se v zadnjih letih pojavljali skoraj na vseh sestankih vojaških vojnih invalidov in na skupščinah njihovih združenj, pa tudi na skupščini ZZB NOV.

Družinska invalidnina ki je od uvedbe leta 1946 pa do sprejetja tega zakona znašala 12 dinarjev, se sedaj zvišuje na 60 din, če jo prejema samo en član družine, a za vsakega drugega nadaljnjega družinskega člana se zvišuje od sedanjih 2 dinarjev na 20 dinarjev. V letu 1970 bodo družinske invalidnine izplačevali dvakrat letno, vsakokrat po 360 dinarjev za enega upravičenca, oziroma 120 dinarjev več (skupno 480 din) v primerih, ko prejema družinsko invalidnino dva upravičenca. Če pa gre za starše, ki so v vojni izgubili edinega otroka, se ta znesek zviša za 50 odstotkov in to na 540 dinarjev za enega upravičenca oziroma na 720 dinarjev, če invalidnino prejema dva upravičenca.

Zveza združenj borcev in vsi pristojni organi Zvezne skupščine so sicer predlagali zvišanje družinske invalidnine na 100 dinarjev toda zaradi proračunskih težav to ni moglo biti izvedeno letos, pač pa obstaja sklep socialno-zdravstvenega zbora, ki je obvezen za izvršni svet, da se to uredi v letu 1970.

Druga pomembna novost zakona je, da vdove po padlih borcih ali umrlih vojaških vojnih invalidov, ki niso imele pravice do družinske invalidnine, ker niso bile stare 45 let, to pravico uveljavijo sedaj.

Kakor smo že javili se osebne invalidnine zvišajo za 23 odstot-

kov. Od tega gre 15 odstotkov na usklajevanje z osebnimi dohodki, a 8 odstotkov na valorizacijo, ki je v skladu z dvigom življenjskih stroškov v letu 1969. Ostane pa še nadalje v veljavi obveznost federacije, da zviša osebne invalidnine za nadaljnjih 16 odstotkov ter jih tako uskladi s poprečjem osebnih dohodkov.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih ne omenja zvišanja ortopedskega dodatka, dodatka za nego in tujo pomoč ter dodatka za vdove po invalidih I. in II. skupine. Pač pa je zvišan poseben invalidski dodatek za otroke padlih borcev, ki se še šolajo. Od dosedanjih 150 dinarjev se je zvišal na 400 dinarjev oziroma od 100 na 300 dinarjev. Zvišan je tudi invalidski dodatek za uživalce osebne in družinske invalidnine, ki živijo v tujini.

V sprejete spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih so prevzeli precejšnje številne določil iz temeljnega zakona o zdravstvenem zavarovanju. S tem pa niso pravice vojaških vojnih invalidov v pogledu zdravstvenega varstva povečane, pač zagotovljene.

V skladu z določili 5. člena zakona o mirovnih invalidih se zvišanje osebnih in družinskih invalidnin in druge določbe nanašajo tudi na mirovne invalide in uživalce družinskih invalidnin, priznanih po tem zakonu.

Primerjava med dosedanjimi in novimi osebnimi invalidninami nam pokaže tale tabela:

Skupina:	Odstotek invalidnosti	Mesečna invalidnina	
		do 31. XII. 1969	od 1. I. 1970
I (100 %)		876	1.077,50
III (90 %)		876	1.077,50
IV (80 %)		480	590,40
V (70 %)		355	436,65
VI (60 %)		252	309,95
VII (50 %)		156	191,90
		106	130,40
		letna invalidnina	
VIII (40 %)		611	751,55
IX (30 %)		459	564,60
X (20 %)		307	377,60

Nov praznik

Na zadnji konferenci Socialistične zveze Jugoslavije, ki je bila 8. t. m. v Beogradu, je dr. Svetozar Polić iz Kopra predlagal, da bi 27. junij proglasili za prajnik samoupravne skupnosti jugoslovanskih narodov Tega dne leta 1950 se je namreč v praksi začelo uresničevati delavsko samoupravljanje. Dalje je tovariš Polić predlagal, naj bi uvedli novo odlikovanje — za razvoj samoupravljanja, na kongresu samoupravljalcev pa naj bi izrekli priznanje tovarišu Titu kot predstavniku, začetniku in ustvarjalcu samoupravljanja.

Borcem 31. divizije

V SOBOTO, 17. JANUARJA, BO OB 19. URI V SPODNJIH PROSTORIH DOMA JLA V LJUBLJANI TRADICIONALNO SREČANJE BORCEV GRADNIKOVE, PRESERNOVE IN VOJKOVE BRIGADE TER PRISTABNIH ENOT 31. DIVIZIJE. NAPROŠAMO DA O SREČANJU OBVEŠTITE SE DRUGE BORCE TE DIVIZIJE. PRIPRAVLJALNI ODBOR

Izposojena karikatura

Stirje predsedniki ZDA in petnajst let strahotne vojne za Vietnam

Besede naših dopisnikov

KRANJ

Invalidi - najboljši športniki

Pred novoletnimi prazniki je Športno društvo »Borec« v Kranju pripravilo slovesno podelitev pokalov zmagovalnim ekipam in dalo obračun bogate bife lanskoletne športne dejavnosti. Slovesnost, čeprav skromna, toda prisrčna, ki je bila 27. decembra v Domu borcev in VVI, se je spremenila v tovariški družabni večer.

Tekmovalne ekipe raznih disciplin tega društva so že več let znane. Na raznih regionalnih, republiških in zveznih srečanjih, kakor tudi s tekmovalci sorodnih organizacij v zamejstvu, so dosegli domala vsa najboljša mesta. Na zadnjem kongresu Zveze za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije je društvo prejelo priznanje in nagrado kot najboljši klub društva te vrste v naši republiki.

Društvo se odlikuje zlasti po tem, da v svoje vrste vključuje vse invalide, ne le vojaške. Tako imajo na treningih, srečanjih in tekmovanjih tudi slepe, gluhone, ne in drugače fizično prizadete, ki jim v obliki najrazličnejših športov skušajo dvigati moralo in samozavest in jih z rekreacijo in rehabilitacijo usposobiti za ustrezna mesta v naši družbi.

Poleg mnogih manjših srečanj in tekmovanj se je njihova lanska športna dejavnost osredotočila okrog dveh največjih tekmovanj. Prvo je bilo spomlad v počastitev 50-letnice KPJ, SKOJ in sindikatov, drugo pa jeseni v počastitev dneva republike in JLA. Plavalci, vaterpolisti, šahisti, balinarnji, kegljači, strelci, smučarji in drugi so se pomerili z pripadniki JLA, borci NOV, z mladinci in drugimi po Gorenjskem v Ljubljani, na Koroškem in drugod. Skupno je sodelovalo vsakokrat na teh srečanjih nad 300 športnikov društva »Borec«.

Največ točk v lanskem tekmovanju so osvojili invalidi in so zato prejeli pokal zmagovalne ekipe. V kegljanju in šahu so dobili največ točk borci NOV, v balinanju ekipa mladine, v streljanju ekipa vojaških starešin ter v plavanju pripadniki JLA.

Tudi njihov letošnji program je zelo pester in bogat in ob vseh dosedanjih uspehih je slutiti, da bodo še bolj delovni.

KAREL MAKUC

BLEJSKA DOBRAVA

Letna skupščina ZB

Letna skupščina ZB na Blejski Dobravi ni bila tako po udeležbi, kakor tudi ne v razpravi podobna onim iz preteklih let, ko je bila dvorana v osnovni šoli vedno do kraja napolnjena in ko so navzoči člani imeli vedno dovolj besed za plodno razpravo. Značilno je tudi, da se ni odzval vabilu nobeden predstavnik drugih organizacij kraja, kar vsekar ni v redu.

Vse to sicer še ne pomeni, da združenje v katero so vključeni tudi člani z Lipic in Kočne, ne bi imelo kar precej uspešnega dela. Iz poročila smo lahko ugotovili, da je na tem področju 9 spominskih obeležij, ki so vedno oskrbovana; s pomočjo krajevne skupnosti so obnovili in popravili okolje spomenika padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Izredno dobro so pripravili proslavo krajevnega praznika. Tudi ob dnevu mrtvih so skrbno pripravili komemoracijo pred spomenikom padlih borcev. Organizirali sicer niso nobenega izleta, kot vsa prejšnja leta, pač pa so se člani udeleževali izletov, ki jih je pripravil občinski odbor ZZZB NOV in sicer na Vodiško planino, kjer je bilo srečanje internirancev z Gorenjske, dalje v Radovno in na Gorjuše ter Koprivnik ob odkritju spomenikov. Odbor pa tudi ni pozabil na bolne, socialno in zdravstveno prizadete člane.

Predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Franc Konobelj — Slovenko je pojasnil nekatera vprašanja glede priznavanja posebne delovne dobe, samostojne organizacije Zveze rezervnih starešin, ter še naglasil, da morajo borci še vedno biti v ospredju družbenih dogajanj. Omenil pa je tudi, da bi bilo prav, če bi za Blejsko Dobravo in okolico napisali krajevno kroniko. Dobra je bila vedno delavsko revolucionarno razgibana in je tudi v času narodno osvobodilne vojne veliko žrtvovala. Tu je bilo od začetka pa do konca vojne zatočišče partizanstva in prek Dobreve so vodile kurirske poti na Mežakljo in na Pokljuko. Morda nam je letošnja skupščina pokazala, da bo morala organizacija ubrati nova pota, dobiti način za boljše sodelovanje z člani in drugimi organizacijami, da bo ob letu zopet polna dvorana in živahna razprava.

Priprave na izlet v Buchenwald in Doro

Bivši politični interniranci taborišča Buchenwald in Dora pojdejo 8. aprila letos na izlet, ki ga organizira v sodelovanju z republiškim odborom ZZZB NOV Slovenije potovalna agencija SAP iz Ljubljane. Izlet bo trajal šest dni. Začel se bo 8. aprila ob 11. uri ponoči, ko se bodo udeleženci odpeljali iz Ljubljane čez Ljubelj v Avstrijo in odondod naravnost v München. Na nadaljni poti si bodo ogledali Nürnberg, mesto znamenitega procesa proti nacističnim vojnim zločincem, Erfurt in Weimar. Tretji dan potovanja bo posvečen obisku nekdanjega taborišča Buchenwald, ki bo združen s svečano komemoracijo ob 25. obletnici osvoboditve. Istega dne bo komemorativna svečanost tudi v Dori. Naslednjega dne si bodo udeleženci ogledali Dresden, od koder se bodo odpeljali v Prago. Nadalje se bodo ustavili še v Brnu in na Dunaju, od koder se bodo 14. IV. prek Judenburga in Celovca vrnili v Ljubljano.

Prijave sprejema do 31. t.m. odbor grupe Buchenwald pri republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije

all direktno SAP Ljubljana, Titova 38 (tel. 314-922), kjer se dobe vse podrobne informacije.

Svečane komemoracije v Buchenwaldu in Dori — ob 25. obletnici osvoboditve — se bodo udeležile tudi skupine bivših političnih internirancev z drugih držav, med katerimi imajo jugoslovanski interniranci kot aktivni udeleženci odporniškega gibanja v teh dveh taboriščih velik ugled.

GORNJA RADGONA

Borci in aktivisti - jubilanti

Morda le ne bo odveč, če se spomnimo borcev in aktivistov iz občine Gornja Radgona, ki so v lanskem letu slavili svoj 60-letni jubilej. To so:

Stanko Muhič iz Negove, Jožef Toplak iz Apač, Jože Vidmar iz Grab, Ivan Bajec iz Apač, Franc Kaučič iz Segovec, Ivan Hamler iz Črešnjevca, Rudolf Vrtin iz Segovec, Ivan Stražisar iz Zg. Konjščice, Pavel Brus iz vasi Zepovci, Marija Petelinšek, biva v Zepovcih, Marija Petrovič, istotam, Martin Sobočan Ziberči, Franc Zorc, Ziberči, Marija Fulder, Lutverci, Marija Milkovič, Jožefa Ferenc iz Murskega vrha, Franc Haložan, bivajoč v Radenci, Franc Rauter, bivajoč v Turjanskem vrhu in Rudolf Menart, bivajoč v Hrstje — Mota.

Vsi navedeni jubilanti so bili v dobi NOB v borbenih enotah slovenske partizanske vojske, opravljali poslanstvo aktivistov OF, nekateri so bili tudi v fašističnih zaporih in taboriščih. Večina teh se je po osvoboditvi preselila na območje občine Gornja Radgona, kjer so kot agrarni interesi dobili zemljo. Torej so borci — kolonisti.

Vsem dvajsetim jubilantom — šestdesetletnikom vse lepo in dobro ob njihovih življenjskih jubilejih, zlasti pa trdnega zdravja in še velikih uspehov pri naših skupnih naporih za razvoj in napredek naše socialistične samoupravne družbene skupnosti.

Čestitki se pridružuje tudi vodstvo občinske organizacije Zveze združenj borcev NOV Gornja Radgona.

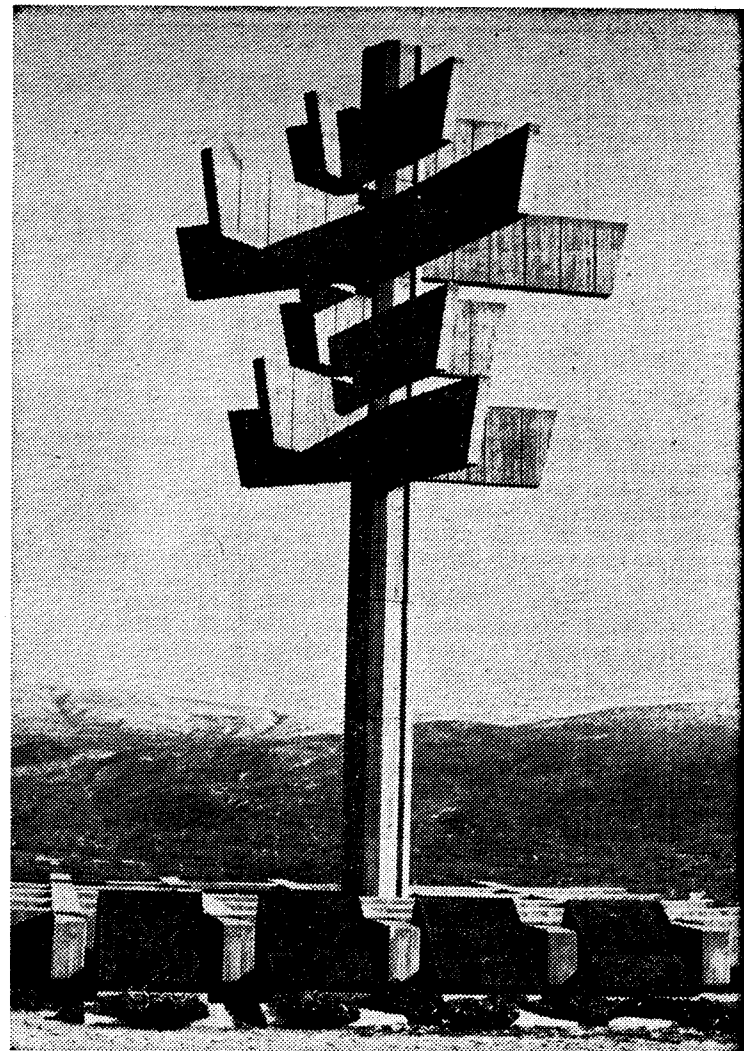
JOŽE JANEZ

KOPER

Novoletni obiski

Komisija za vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZZZB Koper in mestni odbor zveze vojaških vojnih invalidov Koper — sta tudi letos ob novem letu organizirala obiske na domovih težkih vojaških invalidov, vdov padlih in umrlih borcev — invalidov. Prav tako so obiskali vse, ki se zdravijo v zdravstvenih ustanovah v Ankaranu Valdoltri, v domu onemoglih v Izoli itd. Vse obiskane borce so priložnostno obdarili in jim želeli srečno novo leto.

Podobno humano gesto so priredile tudi ustrezne organizacije

Na hribu Spas pri Kninu so lani 30. novembra odkrili veličasten spomenik osvoboditeljem, ki so padli v okolici mesta. Največ jih je padlo v 30 dni trajajoči bitki v začetku leta 1945. Med temi je bilo tudi precej Slovencev, ki so se bojevali v vrstah 8. korpusa kot pripadniki prekomorskih brigad. Zato so se odkritja udeležili tudi zastopniki republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije. Podnožje spomenika je sestavljeno iz navzkriž položenih betonskih klad, ki ponazarjajo rešetke na oknih ječ. Vmes so štiri betonske kostnice. Sam spomenik pa je kot smerokaz v podobi petokrake zvezde. Od spomenika je lep razgled na mesto in bližnjo okolico. Obiskovalec bo lahko od tam videl vse kraje, znane iz bitke za Knin, kot Promino, Bulajušo in druge.

iz Izole in Pirana, saj so njihovi zastopniki obiskali in priložnostno obdarili borce, ki so bili na novo leto v bolnišnicah Piran in Izola. — Čeprav borčevske organizacije razpolagajo s pičilimi finančnimi sredstvi, se vsako leto spomnijo svojih tovarišev in jih obiščejo v bolnišnicah ter na njihovih domovih.

ALBERT KLUN

Že zdaj za proslavo

Izvršni odbor mednarodnega komiteja za Dachau je sklical za 7. in 8. februar v Luxemburgu zasedanje generalne skupščine tega mednarodnega komiteja.

Kot smo namreč že lani zapisali, bo proslava 25-letnice osvoboditve nacističnega taborišča Dachau predvidoma v začetku meseca septembra letos. Ker pa želi izvršni odbor MK Dachau skupaj s predstavniki posameznih nacionalnih organizacij natančno določiti datum proslave, predvsem pa sestaviti ustrezen program (tudi tako, da bi pri proslavi sodelovalo s programom čimveč držav), je sklical zasedanje generalne skupščine.

Hkrati pa je izvršni odbor MK

Dachau zaprosil vse nacionalne organizacije, ki so člani MK Dachau, naj bi prispevali po 2.500 belgijskih frankov, s zbranim zneskom pa bi pokrili stroške proslave meseca septembra letos.

BOJAN AJDIO

Nova številka „Naši borci“

Pred novim letom je izšla nova številka glasila ZZZB NOV piranske občine. Glasilo, ki nosi naslov »Naši borci«, izhaja že nekaj let in ga prejemajo vsi člani organizacije in predstavniki drugih političnih organizacij občine in drugih dveh obalnih občin.

Novoletna številka prinaša podrobno poročilo o dejavnosti občinskega odbora ZZZB NOV Piran in v letem posveča posebno pozornost dejavnosti sedaj samostojne organizacije ZRVS ter ustanovitvi obalne skupščine in obalnega odbora ZRVS. Samostojen prispevek obravnava prizadevanja za reševanje stanovalskih zadev borcev v občini Piran. Ena tretjina sedemdeset strani obsega jočega glasila je posvečena vprašanju delovanja odbora slovenskih partizanskih pomorščakov, ki ima domoljubno delovanje v Piranu. Zanimiv članek kontraadmirala Janeza Tomšiča pod naslovom »Odhod prve skupine slovenskih pomorcev partizanov iz Slovenije na Jadran«, v katerem tabelarnem pregledu od 15. X. 1944 je razvidno tudi število partizanskih mornarjev NOVJ in posebej Slovencev.

Od sklepa tega kratkega poročila o najnovejši številki »Naših borcev« bi želel zapisati priznanje vsem sodelavcem občinskega odbora ZZZB NOV Piran, ki so pripravili res zanimivo številko tega za uspešno delovanje organizacije tako potrebnega glasila.

ALBERT KLUN

Ob tabornem ognju

Odločbo je dobil še le po smrti

Prav gotovo se kaj takega ne dogaja vsak dan. Zato se mi zdi vredno in potrebno, da vas tovariš urednik, pa tudi bralce »TV 15« seznanim z res značilnim primerom, s primerom, ki prav gotovo ne more biti v čast pristoječim forumom. Gre za sedaj že pokojnega Jožeta Beguš iz Rute, gre za brezvestno urejanje zadeve borca, o čemer se v zadnjem času veliko razpravlja.

Pokojni Jože Beguš je že 14. aprila 1963 vložil

prošnjo za priznanje posebne delovne dobe za svoje organizirano aktivno sodelovanje v NOB. Navedel je seveda tudi potrebne priče. No, in po šestih letih in pol je dobil odločbo. Izdal jo je komunalni zavod za socialno zavarovanje v Novi Gorici pod številko JK 4124 z dne 2. oktobra 1969.

Pri tem ne gre za samo odločbo in njeno tako ali drugačno vsebino. Gre namreč zato, da Jožeta Beguš že od 7. aprila 1967 ni več živ.

Sprašujem se, kako je mogoče, da reševanje tako življenjsko važnega predmeta traja šest let in pol? Do 1. januarja 1966 so reševali vloge za posebno dobo občinske komisije ZZZB, a odločbe so izdajale občinske skupščine. Torej velja prvo vprašanje tej komisiji, kako da v dveh letih in pol ni mogla rešiti te prošnje? Drugo vprašanje pa na-

slavljam na Komunalni zavod za socialno zavarovanje v Novi Gorici. Kakšno evidenco pa imajo tam o svojih zavarovancih? Že v letu 1967 so izplačali njegovim svojcem pogrebno — bil je namreč zaposlen kot cestar pri komunalnem podjetju v Tolminu. In dve in pol leti pozneje, po njegovi smrti, mu pošljejo odločbo, ki bi mu za življenje bila še kako potrebna in dobrodošla.

Menim, da je komentar k vsemu temu nepotreben. Vendar bi Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje v Novi Gorici svetoval, naj le pregleda svoje nerešene predmete. Morda najde med njimi še kako prošnjo za priznanje posebne dobe, katere vlagatelj je že davno v onostranstvu.

p FERDO ŠIRCA

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Prva padla partizana v Črni na Koroškem

Poleti 1942 se je del revirske partizanske čete po hudih bojih na Menini planini umaknil na Smrekovec, kjer si je uredil taborišče in začel iskati stike s kmeti na Lutranskem vrhu, Bistri in v Koprivni. Prek njih je skupina nameravala poiskati stike z meščanskimi rudarji ter od njih dobiti nove partizane, pa tudi pomoč v hrani ter drugih potrebščinah.

Prvo nedeljo v avgustu 1942 so partizani iz te skupine prišli v Črno, kjer je bilo cerkveno praznovanje, ki ga Korošci imenujejo »lepa nedelja«. Imeli so namen izkoristiti praznik za navezovanje stikov z domačini. V ta namen so se kar se da lepo oblekli. Nekateri so nosili celo štajersko nošo, da bi skrili svojo pripadnost. Taki so se pomešali med množico, ogledovali spominke po stojnicah, ponujali lečova srca brhkim Koroščanom in se zbirali pred streliščem. Tam so zračne puške romale iz rok v roke ter kazale strelske sposobnosti mož in fantov. Tudi partizani so segli po njih in kmalu so bili polni papirnatih rož, priznanj za dobre strelce. Domačini, ki so opazovali strelske sposobnosti neznancev, niso mogli prikriti začudenja. Strelci, ki so poželi tako občudovanje, pa so se samo muzali in si namigovali, nato pa so se počasi porazgubili med množico. Ko je zadnji izročil zračno puško kramarici, ki je vodila strelišče, je pomembno dejal: »O, mi pa znamo tudi drugače streljati! Ko bo prišel čas, bomo to že pokazali!« In že je izginil.

Čez nekaj dni, 11. avgusta, sta v Črno prišla dva partizana iz te skupine. V Štulerjevi gostilni je sedel kot gost Jože Grabner — Najovnik, grofov najemnik z Lutranskega vrha. Upravnik grofove žage je bil Pleiner, drugače tudi vodja krajevne organizacije nacistične stranke. Mož je imel velik vpliv na gozdne delavce, gozdarje in kmete, ki ga je med drugim izkoriščal tudi za to, da jih je ob vsaki priložnosti prepričeval, kako naj vsa svoja zapazanja glede partizanov nemudoma prijavijo nemškimi oblastem.

Oba partizana sta se bližala gostilni, ko ju je Najovnik opazil skozi okno in takoj ugotovil, da sta to dva partizana, ki sta ga pred

dnevi obiskala na njegovem domu na Lutranskem vrhu. V njem se je prebudila hlapčevska pokorščina, morda pa tudi nadutost, saj je bil po Pleinerjevem priporočilu nekakšen funkcionar hajmatbunda.

Brez obotavljanja je opozoril natakario, domačinko Šepulovo Rozko, da prihajata v gostilno dva bandita in ji naročil, da takoj obvesti policijo, če bosta sedla.

Bilo je vroče in res sta partizana vstopila, da bi se odžejala. Sedla sta vsak za svojo mizo in naročila pivo. Natakario jim je uslužno postregla, nato pa je navidez brezbrizno izginila v kuhinjo.

Pri eni izmed sosednjih miz je sedel domačin, pristaš OF, ki je bil slišal Najovnikovo naročilo. Skrival je ves čas opazoval Najovnika in molčeča prisleca ter nestržno iskal priložnost, da bi se njihovi pogledi srečali. Ko mu je končno to uspelo, jima je z očmi pokazal proti vratom, toda partizana se za to opozorilo nista zmečila.

Medtem pa je natakario že opravila svojo izdajalsko nalogo. Iz kuhinje je smuknila čez dvorišče na orožniško postajo. Od tam je takoj odšel v gostilno stražmojster Krainz, doma iz Beljaka, da bi videl, če je prijava resnična. Ko je stopil v gostilniško sobo, je držal v rokah napeto pištolo. Postavil se je pred partizana, ki je sedel pri mizi ob peči ter zahteval njegovo osebno izkaznico. Partizan je mirno segel po suknjiču, ki ga je ob prihodu odložil na peč, ga potegnil na kolena in začel brskati po žepih, kot bi iskal dokumente. Nenadoma pa je potegnil pištolo. Ko pa je hotel z njo pomeriti proti orožniku, je zadel s cevjo ob rob mize. Presenečenemu orožniku je to rešilo življenje, partizana Rudija Arama, brivca iz Šoštanja pa pogubilo. Orožnik je namreč v hipu sprožil in ga zadel tako da je bil takoj mrtev. Tedaj je potegnil pištolo tudi drugi partizan Servac Zajc, ki je sedel blizu točilne mize. Ustrelil je proti orožniku in se pogljal proti vratom, toda njegov strel je zgrešil. Orožnik se je bliskovito obrnil in ustrelil za njim, zadel ga je v hrbet.

Zajec je s prestreljenimi pljuči

stekel prek dvorišča gostilne in čez reko Mežo proti hiši nadgozdarja Plajerja, nato pa je zavil ob vodi proti Mušeniku. Tedaj pa so pritekli pripadniki vermanskega domačini Maks Konič, Franc Prah in Rudi Globočnik. Ranjeni partizan se je že vzpenjal proti robu gozda, ko so začele pokati vermanske puške. Ena izmed krogel ga je zadela, da se je zgrudil. Ko so preganjalci pritekli do ranjenca, so ga prijeli za noge in ga vlekli po strmini do poti. Tam ga je Prah obrcal, eden izmed njih pa je stekel v Črno ter si pri kovaču izposodil cizo na dveh kolesih. Nanjo so vrgli ranjenega partizana tako da so na eni strani visele s cize njegove noge, na drugi pa glava. Tako so ga peljali v Črno pred Punzengruberjevo trgovino, kjer se je zbrala vsa nemškutarska elita. Tako župan Nestl Prah, izdajalec Najovnik, zagrizeni nemčur Nino Punzengruber, Franc Prah, Maks Konič, Maks Vrbačnik in Rudi Globočnik. Preganjalci so se začeli celo prepirati, kdo je partizana na begu zadel, ker se je vsak hotel s tem ponašati. Ranjeni partizan je bil že skoraj mrtev. Vsega opljuvanega so ga sklenili odpeljati kar v mrtvašnico. Tedaj pa je prišel k ranjencu tudi stražmojster Krainz in se začel javno zgražati nad tako surovim ravnanjem. Očitno presenečen nad divjaškim sovraštvom je dejal: »Saj je to vendar človek, ne pa žival!« Preprečil je naklep prizadevnih hlapcev in poslal po zdravnika. Prišel je dr. Offner, Avstrijec iz Wolfsberga, tedaj primarij bolnišnice v Črni. Ugotovil je pri ranjencu znake življenja in ukazal, naj ga prepeljejo takoj v bolnišnico. Pri tem je imel težave s prizadevnimi rablji, ki so še vedno hoteli preprečiti, da bi ranjeni partizan dobil zdravniško pomoč. Šele na odločen nastop zdravnika so se uklonili. Toda v bolnišnico so ga mislili odpeljati kar na cizi. Zdej je zdravnik ukazal, da morajo po nosila. Prenesli so ga naravnost na operacijsko mizo.

V bolnišnici je ranjeni partizan ležal v I. nadstropju v majhni sobici sam. Vrata so morala biti vedno odprta, da je lahko gledal v sobo stražnik z brzostrelko. K ra-

njencu so lahko prihajali samo zdravnik, instrumentarka in sestra, ki je delila zdravila. Dr. Offner je spet pokazal veliko človekoljubje (Zdej je primarij bolnišnice v Wolfsbergu). Ti dve sestri pa sta bili Dora Klopčič — Akvila, ki zdaj živi v Ljubljani in Gvardijana — Matilda Rakar, ki živi v Kobariду. Obe sta bili povezani skupaj s prednico z OF.

Sprva je bilo ranjenčevo zdravstveno stanje zelo slabo. Toda prizadevna skrb zdravnika in sester, pa tudi ranjenčeva mladost in zdravje so premagali vse težave. Počasi je prišel spet k zavesti. Presenečeno je zrl v sestro Akvilo, ki mu je nežno popravljala zglavje in šepetaje naročala, da ne sme nikogar izdati. Po nekaj dneh, ko je že lahko za silo govoril, je poprosil sestro, naj sporoči, da je ostal živ in kje je. Sestra Akvila je sporočilo posredovala prek babice, katere edinega sina so Nemci ustrelili v Begunjah.

Kot je ranjenec okrevaj, tako je rasla nestrpnost policije, da bi ga prežela in začela zasliševati. Sestra Akvila, ki je znala nemško, je previdno izvalila iz policistov marsikaj, predvsem pa to, da ga bodo kmalu odpeljali in da ne bodo čakali, da bo popolnoma zdrav. Tega se je zavedal tudi ranjenec. Skupaj s sestro Akvilo sta začela kovati načrte za beg.

Podobno so delali načrte za ranjenčev pobeg iz bolnišnice tudi člani OF Alojz Stanta — Dolf, Vester Pelalut ter Telček iz Mušenika. Po njihovih načrtih naj bi se ranjenec preoblekel v redovnico in tako odšel iz sobe. Toda nazadnje so spoznali, da tako lahko lahkoverni nemški policisti najbrž le niso.

Končno je ranjenemu Zajcu pomagala pri pobegu sestra Akvila, ki je v njegovo sobo skrivaj prinesla nekaj rjuh ter jih med seboj dobro povezala. Po njih se je Zajc ponoči spustil skozi okno in srečno pobegnil.

Ko so pobeg opazili, so Nemci uprizorili veliko preiskavo in pogon po bližnjih gozdovih. Čez dober teden so Zajca dobili pred puške in ga takoj ubili. Precej so se hvalili s tem svojim uspehom, češ, končno je le dobil svoje tisti predrzni bandit, ki nam je pobegnil iz bolnišnice. Vsi tisti, ki so Zajcu pomagali pri pobegu, pa so bili žalostni zaradi smrti mladega fanta, ki mu njihovo tveganje ni dosti pomagalo. Drugi partizani pa so poskrbeli, da sta dobila izdajalca iz gostilne Štuler kaj kmalu povračilo, ki sta si ga zaslužila.

Aram in Zajc sta bila prvi žrtvi osvobodilnega boja v tem delu Koroške.

VIKTOR ČEH — ZVONKO

Obisk pri zaslužnem možu

S prijateljem — nekdanjim da. chovcem Jožkom Brunnom ga večkrat obišče. Kar prijetno se je udumil tam v hišici ob koncu Ljutomeru. Bližnji gozdiček, skrbno negovano sadno drevje in čudovite cvetice na oknih poživljajo ljubkost njegovega domovanja. Pozna in cenijo ga vsi v Prekmurju in njegovi rodni Prlekiji. To je upokojeni šolski nadzornik Jože Velnar, rojen 15. januarja 1981 v Ljutomeru. V jeseni življenja pa mu ni samo duh čil, tudi telo je krepko in odporno, saj je že od mladih nog bil vnet telovadelec in danes mu noben ne bi prisodil te starosti. Tudi v poklju ne miruje.

Ko se je nastanil v glavnem mestu Prlekije so mu takoj zupali vodstvo združenja borcev in še predsednik TVD Partizan v Ljutomeru je. Obe funkciji opravlja z vso vnemo. Toda to je njegova sedanost. Kaj pa preteklost? Kot mladeža učitelja ga je vihar prve svetovne vojne potegnil v svoj vrtnec. Prispel je v Rusijo in se leta 1917 pridružil boljševikom. Bil je v borbenih enotah Rdeče armade in od borca napredoval do komandanta bataljona. Ob 50-letnici oktobrske revolucije so mu slovesno podelili Red rdeče zastave (krasnaja znamenja) in mu čestitali.

Ko se je vrnil v domovino so ga nekaj časa pisano gledali, toda šolnikov ni bilo kdo ve koliko zato ga je kraljevina SHS sprejela v službo. Med obema vojnama je bil učitelj in leta 1930 je prišel v Mursko Soboto, kjer so ga imenovali za šolskega nadzornika.

Potlej pa je prišla vojna, Prekmurje so zasedli Nemci, a ga kaj kmalu odstopili svojim zaveznikom madžarskim fašistom. In Velnar Jože je bil pod strogim policijskim nadzorom, a kljub temu je opravljal poslanstvo aktivista Osvobodilne fronte. Internirali so ga v notranjost Madžarske in leta 1944 ponovno aretirali. Tokrat so ga v soboških zaporih zverinsko mučili in potem je moral nastopati mučeniško pot v nacistična taborišča. Njegov sin Zoran je partizanski prvoborec. Leta 1942 je bil polit-delegat v III. bataljonu Gubčeve brigade. V bojih je bil hudo ranjen. Prenesli so ga v partizansko bolnišnico na Gorjancih na hrvaški strani. Toda internirani oče še ni vedel, da so 10. septembra 1942 ustaši napadli bolnišnico in pobili nepokretne ranjence, med katerimi je

bil tudi njegov 22-letni sinko. In Jože Velnar, ki je preživljal Golgotu v nacistični Nemčiji tudi še ni vedel, da je ob zarji svobode 13. aprila 1945 v taborišču Bergen-Belsen ugasnilo življenje njegove sestre, matere dveh otrok, Genovef Brumen. Ko se je vrnil iz tisočkrat prekletega nacističnega taborišča, se je srečal s sinom Milošem, ki je bil v borbenih enotah slovenske partizanske vojske.

Naglo minevajo povojna leta. Tovariš Velnar ima dela na pretek. Opravlja pomembne funkcije v naši ljudski oblasti. Dolgo let je bil predsednik občine Murska Sobota.

Pa kaj bi o tem govorili. O njegovem delu pričajo številna družbena moralna priznanja, priznanja za zasluge v NOB in povojni izgradnji.

Dragi soborec Jože! Še večkrat te bomo obiskali tam v Ljutomeru in tudi ti boš vračal obiske. In tu pri nas ZZB NOV in ne samo pri nas boš vedno dobrodošel, saj Prekmurci te imajo za »svojega«, zakaj dober del življenja si posvetil napredku in razvoju te pokrajine.

In na tvoji nadaljnji življenjski poti: Vse lepo in dobro!

JOŽE JANEŽ

Poizvedba

Franc Prinčič, roj. leta 1904, prej bivajoč v Ljubljani, Lavričeva 5, prošim vse očitve nesreče, ki se mi je pripetila dne 1. septembra 1942 v Ljubljani na bivši Tyrševi (bivša vogalna hiša železniške delavnice — sedaj je tam vrt), sedanji Titovi cesti, ko me je na pločniku podrl vojaški (okupatorski) avtomobil in me nezvestnega odpeljal na glavni kolodvor v policijske prostore, odkoder so me z rešilnim avtomobilom odpeljali na Kirurški oddelček splošne bolnice v Ljubljani, da se mi javijo na spodaj navedeni naslov.

Posebno prošim tisto osebo, ki je po nesreči odnesla moje osebne stvari ženi, da se mi javi. Zadeva je nujna zaradi ureditve pokojnine. Imam vse potrebne dokumente, manjka mi le izjava neposredne priče nesreče. Stroške povrnem.

Franc Prinčič,
Tomažičeva 36,
Ljubljana—VIČ

Pridite!

Dne 25. januarja, v nedeljo dopoldne, ob 10. uri, se bomo v gostilni »Pri treh ribnikih« v Mariboru sestale nekdanje mladinske aktivistke, ki smo med vojno delovale na območju tedanjega okraja Ribnica na Pohorju. Dobro bi bilo, če bi se srečanja udeležili tudi drugi delavci našega gibanja s tega območja. Stroške bo plačal vsak sam. Nimamo naslovov vseh, zato naj to sporočilo velja tudi kot vabilo.

ALBINA OZIMIC—ALENKA

Fotografija z vprašajem

V sončnem jutru so se židane volje postavili pred neznanega fotografa ti trije partizani in dve dekleti. Bilo je poletje, zato je bil eden kar v srcaji. Obe dekletki nosita predpasnike, zato sklepamo, da gre za osebe kake delavnice ali tiskarne, seveda neke na osvobodjenem ozemlju, najverjetneje v Beli krajini. Vsekakor je slika nastala poleti 1944. Sporočite nam, če smo se zmotili in vse ostalo, kar bi utegnilo zanimati zgodovinarja. Tudi to, kdo je na sliki.

STATUT

Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Komisija za izdelavo statuta ZRVS Slovenije je besedilo statuta ZRVS Slovenije, ki je bilo sprejeto na skupščini dne 15. novembra 1969, uskladila z zveznim statutom. Objavljamo njegovo prečiščeno besedilo, ki bo predloženo republiškemu odboru ZRVS v končno potrditev na njegovi prvi seji v začetku februarja t.l.

I.

Značaj in naloge organizacije

1. Zveza rezervnih vojaških starešin SR Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZRVS Slovenije) je družbenopolitična in strokovna organizacija rezervnih oficirjev, podoficirjev in vojaških uslužbencev, ki imajo prebivališče na območju Socialistične republike Slovenije.

ZRVS se z organizacijami ZRVS drugih republik in avtonomnih pokrajin združuje v Zvezo rezervnih vojaških starešin Jugoslavije (v nadaljnjem besedilu: ZRVS Jugoslavije).

2. Naloge ZRVS in njenih članov ter način in struktura njihovega organiziranja so določeni s statutom ZRVS Jugoslavije, s statutom ZRVS Slovenije ter s statuti ali pravili občinskih in drugih organizacij ZRVS, ki so sprejeti v skladu z njima.

3. Družbenopolitična osnova dejavnosti ZRVS so programska načela Zveze komunistov in Socialistične zveze delovnega ljudstva, pravna podlaga te dejavnosti pa so ustavna načela in predpisi o narodni obrambi.

4. Glavna naloga ZRVS je, da idejnopolično in vojaškostrokovno usposablja člane za opravljanje dolžnosti v zvezi z obrambo dežele in da se skupaj z drugimi družbenimi dejavniki bori za krepitev obrambne sposobnosti in splošnega ljudskega odpora ter za svobodo, neodvisnost, ozemeljsko nedotakljivost in suverenost socialistične družbene skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Za doseg te ciljev ZRVS Slovenije izpolnjuje predvsem naslednje naloge:

- razvija in spodbuja dejavnost članstva v družbenopolitičnih, delovnih in drugih organizacijah ter društvih pri reševanju in pojasnjevanju idejnopoličnih vprašanj v zvezi z razvojem in usmerjanjem narodne obrambe ter pri graditvi in izpolnjevanju sistema ter organizacijskih oblik splošnega ljudskega odpora;

- razvija in spremlja dejavnost članstva pri izpolnjevanju nalog, ki so pomembne za nadaljnjo krepitev obrambne moči dežele in določene z zakonom o narodni obrambi, zakonom o vojaški obveznosti in drugimi predpisi s področja narodne obrambe;

- organizira, razvija in spodbuja dejavnost za izpolnjevanje vojaškopolitičnega in strokovnega znanja svojih članov;

- na podlagi smernic državnega in republiškega sekretariata za narodno obrambo ter navodil ZRVS Jugoslavije sestavlja in izvelja načrte in programe vojaškega strokovnega pouka in urejanja rezervnih vojaških starešin in sodeluje pri obrambni vzgoji civilnega prebivalstva, posebno mladine;

- obuja, krepi in varuje tradicije naše narodnoosvobodilne vojne, bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti ter njihovo enakopravnost in samoupravno samostojnost;

- razvija dejavnost, katere cilj je varovanje ugleda in negovanje moralnopoličnega lika rezervnega oficirja, podoficirja in vojaškega uslužbenca;

- pomaga svojim članom pri urejanju in reševanju vprašanj, ki izvirajo iz pravic in dolžnosti rezervnih starešin;

- organizacije ZRVS Slovenije s svojo družbenopolitično in dru-

go dejavnostjo prispevajo k vsestranskemu razvoju in krepitvi naše samoupravne socialistične skupnosti.

5. V okviru ZRVS Jugoslavije in v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami se ZRVS Slovenije zavzema za izvajanje socialističnih načel v mednarodnih odnosih in zunanji politiki naše dežele.

II.

Člani, njihove pravice in dolžnosti

6. Pravico biti član ZRVS Slovenije ima vsak občan SFRJ, ki je rezervni oficir, podoficir ali vojaški uslužbenec in ima prebivališče na območju SR Slovenije.

V ZRVS Slovenije se lahko vključijo tudi aktivni vojaški starešine, ki so v službi v enotah in zavodih Jugoslovanske ljudske armade na območju Slovenije.

Člani ZRVS Slovenije postanejo lahko tudi drugi občani, če imajo v organih ali enotah teritorialne obrambe Slovenije funkcijo vojaškega starešine.

7. Občan, ki ima pravico biti član ZRVS Slovenije, se vpiše v članstvo osnovne organizacije — združenje ZRVS na območju svojega prebivališča na podlagi pristopne izjave in vojaške knjižice. Kadar je pravica do članstva sporna, odloča o vpisu skupščina združenja. Oseba, kateri se odkloni pravica do vpisa, se lahko pritoži vsem organom ZRVS.

8. Članstvo v ZRVS Slovenije preneha:

- z izgubo čina rezervnega oficirja ali podoficirja, oziroma z izgubo razreda vojaškega uslužbenca;

- z izgubo jugoslovanskega državljanstva;

- z izstopom iz ZRVS Slovenije in

- z izključitvijo iz ZRVS.

Izključijo se tisti člani ZRVS, katerih dejavnost nasprotuje temu statutu ali pa so storili dejanja, nečastna za članstvo v ZRVS. O izključitvi in prenehanju članstva odloča skupščina združenja. Zoper sklep o izključitvi je dopustna pritožba na vse organe ZRVS.

Rezervni starešina, ki mu je prenehalo članstvo v ZRVS, je dolžan vrniti člansko izkaznico.

9. S spremembo prebivališča preneha članstvo v združenju na območju prejšnjega prebivališča in se opravi vpis v združenje na območju novega prebivališča. Člani so dolžni skrbeti, da se te in druge spremembe v evidenci članstva takoj izvršijo.

10. Član ZRVS Slovenije ima pravico:

- da sodeluje v delu skupščine in v vseh dejavnostih svojega združenja in ZRVS ter javno izpoveduje in brani svoja stališča, mnenja in predloge;

- da je seznanjen s celotnim delom, programom in predlogi za ureditev zadev, ki se nanašajo na delo združenja in višjih organizacij ZRVS;

- da voli in da je voljen v organe ZRVS;

- da dobiva pomoč in podporo organizacij ZRVS pri urejanju vprašanj, ki izvirajo iz pravic in dolžnosti članstva v ZRVS;

- da se mu zagotovi in omogoči sodelovanje na vseh sejah organov ZRVS, na katerih se razpravlja in sklepa o njegovem delu, postopkih in predlogih;

- da se obrača na organizacije in organe ZRVS ter da od njih do-

biva odgovore na svoja vprašanja.

11. Član ZRVS Slovenije je dolžan:

- ravnati se po določbah statuta in s svojo dejavnostjo prispevati k uresničevanju ciljev in nalog združenja in zveze;

- sodelovati v sprejemanju in izpolnjevanju programa, sklepov, stališč in dejavnosti združenja in zveze;

- neprenehoma izpopolnjevati svoje vojaško-politično in strokovno znanje, obiskovati strokovni pouk in sodelovati pri urjenju, ki ga organizirajo organizacije ZRVS, enote oboroženih sil in druge strokovne organizacije;

- varovati ugled in negovati lik rezervnega vojaškega starešine;

- plačevati članarino.

III.

Načela in oblike organiziranja

12. Organiziranje ZRVS temelji na demokratičnih načelih ter pravicah in dolžnostih članstva.

Republiško organizacijo ZRVS Slovenije tvorijo občinske oziroma medobčinske in mestne organizacije ZRVS, v katere so povezana združenja rezervnih vojaških starešin. V delovnih in drugih organizacijah se lahko ustanovijo aktivni ZRVS.

13. Organizacije ZRVS Slovenije izvajajo svojo dejavnost prek skupščin in njihovih odborov, komisij in drugih organov.

Organizacije ZRVS, ki vodijo samostojno materialno in finančno poslovanje, imajo tudi svoj nadzorni odbor.

Delo vseh organizacij in organov ZRVS je javno.

Konkretna oblika organiziranja in dejavnosti določi, skladno z načeli tega statuta, vsaka organizacija ZRVS s svojim statutom, pravili ali drugimi akti oziroma sklepi.

a) Združenje:

14. Osnovna oblika organiziranja članstva je združenje rezervnih vojaških starešin, v katerem članstvo organizirano pripravlja in izpolnjuje svoje naloge.

Združenja se ustanove po teritorialnem načelu ob upoštevanju števila članov, velikosti ozemlja, pogojev dela in možnosti uveljavljanja demokratičnih pravic članstva.

15. Sklep o številu in velikosti združenj na svojem območju sprejme občinski odbor ZRVS, ob upoštevanju načel tega statuta in volje članstva, posebno pa pogojev in potreb za uspešno izvajanje vojaškega strokovnega pouka in urjenja ter drugih nalog.

Večja združenja lahko ustanovijo tudi krajevne organizacije — sekcije.

16. Združenje deluje kot celota na ozemlju, kjer je ustanovljeno, in je v svojem delu samostojno.

17. Najvišji organ združenja je skupščina združenja, ki jo sestavljajo vsi člani.

Skupščina združenja se sestaja po potrebi, najmanj pa enkrat v dveh letih. Skupščina razpravlja in sklepa o svoji dejavnosti in statutarjih nalogah združenja in članov, sprejema delovni program, organizira in spodbuja članstvo, da izpopolnjuje svoje vojaško-politično in strokovno znanje, daje pobude in predloge za obravnavanje nerešenih vprašanj organizacije in članstva ter ocenjuje delo odbora združenja.

18. Za izpolnjevanje nalog med zasedanji skupščina izvoli odbor združenja. Odbor je izvršilni organ skupščine in se voli na dve leti. Število članov odbora določi skupščina s svojim sklepom.

Odbor združenja izvoli iz svoje srede predsednika, sekretarja in blagajnika, ki opravljajo tekoče zadeve.

19. Skupščina združenja voli delegate za občinsko skupščino ZRVS ter predlaga kandidate za člane občinskega odbora po ključu, ki ga določi občinski odbor ZRVS.

b) Organizacija ZRVS v občini:

20. Najvišja oblika organiziranja rezervnih vojaških starešin v občini je občinska skupščina ZRVS. Skupščino tvorijo delegati, ki jih izvolijo skupščine združenj. Njihov mandat traja dve leti.

21. Občinska skupščina ZRVS se sestaja po potrebi, redno pa enkrat v dveh letih. Na svojih zasedanjih razpravlja in sklepa o delu organizacije ZRVS v občini, o svoji aktivnosti in aktivnosti članstva, združenj in drugih organov ZRVS pri izpolnjevanju nalog, določenih s tem statutom. Sprejema program dela, določa naloge občinskega odbora ZRVS in smernice za delo združenj na svojem območju ter obravnava in ocenjuje delo in poročilo občinskega in nadzornega odbora ZRVS.

22. Za obravnavanje in opravljanje važnejših zadev med zasedanji in izpolnjevanje sklepov izvoli skupščina občinski odbor ZRVS kot svoj izvršilni organ. Število članov občinskega odbora določi skupščina s svojim sklepom, izvolijo pa se izmed kandidatov, ki jih predlagajo združenja in dotedanji občinski odbor. Njihov mandat traja dve leti.

Občinski odbor izvoli iz svoje srede predsednika, podpredsednika, sekretarja in blagajnika, po potrebi pa še tri do devet članov, ki tvorijo predsedstvo odbora. Predsedstvo opravlja tekoče zadeve in skrbi za uspešno izvršitev nalog odbora.

23. Občinska skupščina ZRVS voli delegate za republiško skupščino ZRVS Slovenije ter predlaga kandidate za člane republiškega odbora po ključu, ki ga določi republiški odbor ZRVS Slovenije.

Občinska skupščina voli tudi delegate za kongres ZRVS Jugoslavije po določbah statuta ZRVS Jugoslavije in po ključu, ki ga določi zvezni odbor ZRVS.

24. Občinske skupščine ZRVS in njihovi odbori lahko sodelujejo med seboj pri reševanju vprašanj skupnega interesa. V ta namen lahko ustanovijo tudi posebne koordinacijske odbore ali komisije.

Združenje rezervnih vojaških starešin z območja več občin lahko ustanovijo enotno (medobčinsko) organizacijo ZRVS.

c) Mestna organizacija ZRVS

25. Za organizacijsko strukturo in delovanje ZRVS v mestih z eno občino veljajo določbe tega statuta o organizaciji ZRVS v občini.

26. V mestu z več občinami se lahko ustanovi mestni odbor ZRVS kot koordinacijski organ občinskih organizacij ZRVS.

Mestni odbor razvija svojo aktivnost v skladu z aktivnostjo občinskih organizacij ZRVS in povezuje njihovo delo pri izpolnjevanju nalog, ki izhajajo iz tega statuta. Način organiziranja in delovanja mestnega odbora določijo, po predhodnem medsebojnem posvetovanju, občinski odbori ZRVS s svojimi pravili ali sklepi.

27. Organizacije ZRVS v mestu z več občinami lahko določijo s svojimi statuti ali pravili in v skladu z načeli tega statuta tudi drugačno obliko organiziranja in delovanja v ZRVS.

d) Organizacija ZRVS v republiki

28. Najvišji organ ZRVS v Socialistični republiki Sloveniji je republiška skupščina ZRVS, ki jo sestavljajo delegati, izvoljeni na občinskih skupščinah. Mandatna doba delegatov, skupščine in njenih voljenih organov traja štiri leta.

29. Republiška skupščina ZRVS se sestaja po potrebi, najmanj pa enkrat v štirih letih. Na svojih

zasedanjih obravnava dejavnost ZRVS Slovenije, zavzema stališča do najvažnejših problemov celotne organizacije, sprejema sklepe za delo republiškega odbora, ocenjuje njegovo delo in delo nadzornega odbora, komisij in ostalih organov.

30. Republiška skupščina ZRVS voli republiški odbor ZRVS Slovenije. Število članov republiškega odbora določi skupščina s svojim sklepom. Izvolijo se izmed kandidatov, ki jih predlagajo občinske skupščine in dotedanji republiški odbor.

Republiški odbor je izvršilni organ skupščine. Sestaja se po potrebi, najmanj pa enkrat letno.

31. Republiški odbor ZRVS dela po programu in smernicah skupščine, izvršuje njene sklepe in obravnava naloge ZRVS, ki so v skupnem interesu za vse organizacije in članstvo ZRVS v republiki, sprejema program svojega dela, finančni načrt in zaključni račun.

Republiški odbor določa glavne naloge predsedstva in drugih svojih organov ter obravnava in ocenjuje njihovo delo.

32. Republiški odbor voli iz svoje srede predsednika, potrebno število podpredsednikov, sekretarja in blagajnika ter do 17 članov, ki tvorijo predsedstvo republiškega odbora ZRVS Slovenije.

33. Predsedstvo republiškega odbora ZRVS se sestaja po potrebi in izvaja sklepe odbora. Predsedstvo opravlja tekoče naloge iz programa dela republiškega odbora, obravnava zadeve in probleme, ki se nanašajo na delo celotne organizacije in o njih ter o svojem delu poroča na sejah republiškega odbora.

Predsedstvo skrbi za izdelavo in izvajanje programa strokovnega pouka in pri tem delu daje občinskim organizacijam potrebno pomoč.

Predsedstvo pripravlja predloge in gradivo za seje republiške skupščine in republiškega odbora ZRVS, vodi neposredno in prek sekretarja materialno in finančno poslovanje ter pripravlja predloge finančnega načrta in zaključnega računa republiškega odbora.

34. Seje republiškega odbora ZRVS Slovenije in njegovega predsedstva sklicuje in vodi predsednik, v primeru njegove odsotnosti pa eden od podpredsednikov. Predsednik predstavlja in zastopa organizacijo ZRVS Slovenije.

IV.

Skupne določbe o skupščinah in njihovih organih

35. Vse skupščine in organi ZRVS Slovenije so voljeni, razen skupščine združenja, ki jo sestavljajo člani iz območja, kjer je združenje ustanovljeno.

Volitve skupščinskih odborov in komisij ter delegatov so lahko javne ali tajne, morajo pa biti tajne, če se za to izreče vsaj petina prisotnih članov volilnega telesa. O tem se sklepa po objavi kandidacijske liste oziroma po objavi kandidature posameznika.

Za vsako telo, ki se voli, lahko kandidira več članov. Izvoljeni so tisti kandidati, ki dobijo največje število nad polovico glasov prisotnih članov volilnega telesa.

36. Izvoljeni delegati, člani odborov in drugih organov opravljajo svoje dolžnosti vso mandatno dobo. Pri rednih volitvah se mora obnoviti vsaj ena tretjina članov skupščinskih organov. Redne volitve se opravijo pred iztekom mandatne dobe posameznih teles in v roku, ki ga določi republiški odbor ZRVS Slovenije.

37. Člani ZRVS so lahko kandidirani in izvoljeni za delegate skupščin ter člane odborov in ko-

(Nadaljevanje na 6. strani)

STATUT

Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

(Nadaljevanje s 5. strani)

misij ZRVS samo, če v to privoli.

Skupščine lahko odpokličejo posamezne organe ali njihove člane, ki so jih izvolile, če ne izpolnjujejo svojih dolžnosti.

Izvoljeni organi in njihovi člani lahko skupno ali posamezno vrnejo mandat, vendar morajo to svojo odločitev obrazložiti.

38. Sklep o sklicanju skupščin sprejmejo njihovi odbori na podlagi delovnega programa, po lastnem preudarku ali če to zahteva najmanj tretjina delegatov skupščine.

Občinska skupščina ZRVS se lahko skliče, če to zahtevata dve ali več skupščin združenj. Republiška skupščina ZRVS se mora sestati, če to zahtevata dve občinski skupščini ZRVS in če se s tem strinja najmanj ena tretjina vseh občinskih skupščin z območja republike. Republiško skupščino in republiški odbor ZRVS lahko skliče na zasedanje tudi predsedstvo republiškega odbora.

Republiška skupščina ZRVS mora biti sklicana na redno zasedanje z objavo dnevnega reda najmanj en mesec, občinske skupščine in skupščine združenj ZRVS pa najmanj petnajst dni pred začetkom zasedanja.

39. Zasedanje vsake skupščine vodi delovno predsedstvo, ki se izvoli na začetku zasedanja. Zasedanje in delo republiške skupščine in njenih organov se odvija po poslovniku, ki ga sprejme republiška skupščina ZRVS.

Svoje poslovne lahko sprejmejo tudi druge skupščine, lahko pa določijo, da smiselno veljajo zanje določbe poslovnika republiške skupščine ZRVS.

40. Vse izvoljene skupščine in organi ZRVS, razen skupščine združenja, odločajo veljavno, če je prisotna večina njenih članov. Če je na skupščini združenja prisotnih manj kot petina članov, se skupščina praviloma odloži in ponovno skliče, lahko pa po polurnem čakanju začne s delom po predlaganem dnevnem redu, če se s tem strinjata dve tretjini prisotnih članov.

V.

Nadzorni odbor

41. Nadzorni odbor se izvoli na zasedanju skupščine za mandat in po postopku, ki velja za druge voljene organe. Število članov nadzornega odbora določi skupščina, ki ga voli.

Člani nadzornega odbora izberejo izmed sebe predsednika in sekretarja, ki vodita delo nadzornega odbora.

Nadzorni odbor spremlja in najmanj enkrat letno pregleda celotno materialno in finančno poslovanje

organizacije, v kateri je izvoljen, ter predlaga ukrepe za izboljšanje dela. O svojem delu in ugotovitvah poroča skupščini, ki obravnava poročilo nadzornega odbora in ocenjuje materialno in finančno poslovanje svojih organov.

VI.

Komisije

42. Za uspešno izpolnjevanje nalog ZRVS na posameznih področjih svoje dejavnosti in za proučevanje, spremljanje in urejanje tekočih zadev lahko skupščine in njihovi odbori izvolijo stalne in občasne komisije. Naloge komisij in število njihovih članov določi organ, ki jih je ustanovil oziroma izvolil.

43. Republiški odbor ZRVS Slovenije izvoli stalne komisije: za strokovni program, za kadrovske in splošne zadeve in za strokovno literaturo, po potrebi pa tudi druge stalne ali občasne komisije.

VII.

Sodelovanje z drugimi organi in organizacijami

44. Zaradi uspešnega delovanja in izpolnjevanja nalog, ki jih ima ZRVS, republiški odbor ZRVS Slovenije sodeluje z republiškim sekretariatom za narodno obrambo in republiškim štabom za splošni ljudski odpor, s poveljstvom Jugoslovanske ljudske armade za Slovenijo in poveljstvi vojaških okrožij, z republiškim odborom ZZB NOV Slovenije, z vodstvom Zveze mladine Slovenije ter vodstvi drugih organov in organizacij, ki se ukvarjajo z vprašanji narodne obrambe.

Občinski in drugi odbori ZRVS vzpostavljajo in razvijajo na podoben način sodelovanje z občinskimi upravnimi organi za narodno obrambo, s štabi za narodno obrambo in poveljstvi vojaških okrožij in enot JLA, kakor tudi z mladinskimi in drugimi organizacijami na svojem območju.

Vsi organi in organizacije iz 1. in 2. odstavka lahko sporazumno z organi ZRVS na svojem območju delegirajo svoje predstavnike v odbore in komisije ZRVS zaradi koordinacije v delu in izvajanja skupnih nalog na področju narodne obrambe.

45. V skladu z zakonskimi in na njihovi podlagi sprejetimi in veljavnimi predpisi o ustanovitvi in delu častnih sodišč za rezervne oficirje, podoficirje in vojaške uslužbence, republiški odbor ZRVS Slovenije predlaga poveljstvu vojaškega okrožja kandidate za člane častnih sodišč, disciplinskih tožilstev in preiskovalnih organov ter sodeluje pri njihovem delu.

VIII.

Sredstva organizacij ZRVS

46. Sredstva, s katerimi razpolagajo organizacije ZRVS Slovenije, se zbirajo s članarino in dotacijami, ki jih za izpolnjevanje dejav-

nosti ZRVS dajejo družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije in drugi organi in organizacije.

47. Višina članarine in njena razporeditev se določa enotno za vse ozemlje Jugoslavije.

48. Materialna in finančna sredstva za izvajanje vojaškega strokovnega pouka in urjenja prek organizacij ZRVS po posebnih zahtevah oboroženih sil in upravnih organov za narodno obrambo zagotovijo poveljstva oboroženih sil oziroma upravni organi za narodno obrambo, ki take zahtevke postavljajo.

49. Materialno in finančno poslovanje v organizacijah ZRVS se izvaja v skladu z zakonskimi predpisi in pravili o tovrstnem poslovanju v drugih družbenopolitičnih organizacijah.

50. V primeru prenehanja dela ZRVS Slovenije se vse njeno premoženje prenese oziroma preda Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije v varovanje do ustanovitve organizacije z istimi ali podobnimi nalogami, kot jih ima po tem statutu ZRVS.

IX.

Posebne določbe

51. ZRVS Slovenije po svojih predstavnikih sodeluje pri izdajanju in urejanju časopisov »Naša obramba« in »TV-15«. »Naša obramba« je strokovno glasilo ZRVS Slovenije, prek katerega se članstvu posredujejo programi in tematika strokovnega vojaškega pouka in širi ter razvija obrambna vzgoja vsega prebivalstva. Prek »TV-15« se članstvo in drugi občani seznanjajo z dejavnostjo in nalogami organizacije ZRVS.

52. Sedež republiškega odbora ZRVS Slovenije je v Ljubljani.

53. ZRVS ima svoj emblem, ki je določen s statutom ZRVS Jugoslavije.

Republiški odbor ZRVS in občinski odbori ZRVS imajo svoje pečate. Obliko in besedilo pečatov določi predsedstvo republiškega odbora. Pečate imajo lahko tudi združenja RVS.

54. Član ZRVS Slovenije dobi po prvem vpisu v svoje združenje člansko izkaznico in značko.

Zaradi uspešno opravljenih nalog lahko odbori ZRVS predlagajo posamezne organizacije in člane ZRVS za odlikovanja, zaslužnim organizacijam in članom pa se lahko dodelijo plakete, pohvale in druga priznanja.

Organizacije ZRVS sodelujejo s pristojnimi organi pri predlaganju svojih članov za napredovanje kakor tudi pri izbiri in vzgoji kadrov za potrebe narodne obrambe.

55. Občinske organizacije in združenja RVS vodijo evidenco in statistiko svojega članstva in njihove dejavnosti pri izvajanju vojaškega strokovnega pouka in opravljanju drugih nalog.

Navodila o vodenju evidence in statistike ter o pošiljanju poročil izdaja republiški odbor ZRVS.

56. Za opravljanje tekočih strokovnih in tehničnih zadev imajo odbori ZRVS lahko potrebno število strokovnih sodelavcev in administrativno osebje.

X.

Končne določbe

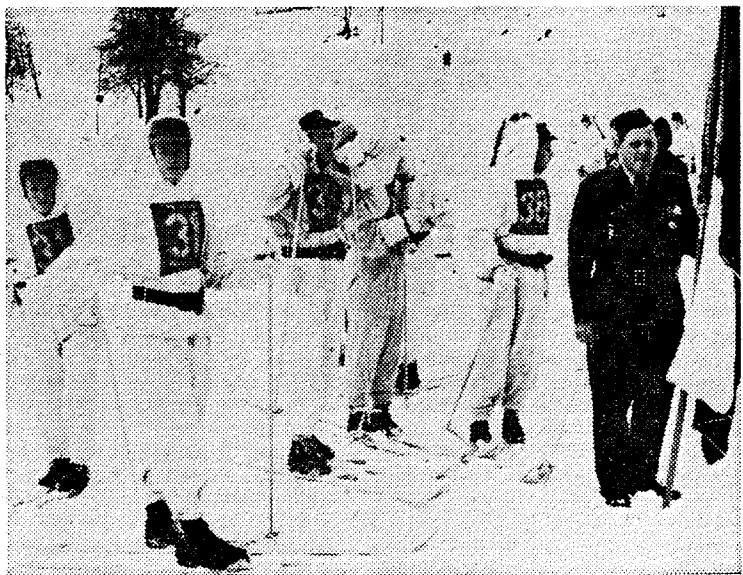
57. Za razlago tega statuta je pristojen republiški odbor ZRVS Slovenije, ki ga tudi uskladi s statutom ZRVS Jugoslavije ter izdela in objavi njegovo prečiščeno besedilo.

Vsa druga vprašanja, ki niso

urejena s tem statutom, se uredijo s statuti ali pravili organizacij ZRVS in poslovniki o delu njihovih skupščin in odborov.

58. Statut ZRVS Slovenije je sprejela republiška skupščina ZRVS Slovenije na svojem zasedanju dne 15. novembra 1969 in je takoj stopil v veljavo.

Republiška skupščina ZRVS Slovenije

Smučarskih tekmovanj v Dražgošah so se letos prvič udeležili tudi pripadniki teritorialnih enot v svojih slikovitih uniformah, podobnim uniformam planinskih enot JLA. Kot je slišati, bo prihodnje leto njihova udeležba še številnejša.

SEJA KOMISIJE ZA TISK PRI SVETU ZA TRADICIJE

Povsod naj bodo prisotne revolucionarne tradicije

Minuli teden je bila seja komisije za tisk sveta za revolucionarne tradicije pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ki jo je vodil ing. Pavle Zaucer. Na dnevnem redu je bil program dela komisije, ki mu je sledila razprava.

Med drugim je tovariš Zaucer povedal, da so se na anketo komisije o delih s tematiko revolucije in narodnoosvobodilnega boja odzvale vse založbe razen Mohorjeve družbe, Primorskega tiska in Cankarjeve založbe. Najobširnejše in najtehtnejše poročilo je poslal zavod Borec, ki je med drugim predlagal naslonitev knjižne dejavnosti s tematiko NOB na razne institucije oz. na sistematično znanstveno raziskovalno delo.

Prešernova družba je med drugim navedla, da ni na razpolago dovolj izvirnih rokopisov s to tematiko. Prav bi bilo, če bi si založbe pri tem pomagale, t. j. da bi katera izmed njih odstopila drugi delo, ki ga sama ne namerava izdati.

Med drugim je bilo rečeno, da je knjižna dejavnost s to tematiko deležna premajhne družbene pomoči, pa tudi premajhne publicitete, ki naj bi jo zato pomagala okrepiti tudi borčevska organizacija.

Osnovna naloga komisije za tisk — je dejal tovariš Zaucer — naj bi bila dajanje spodbud za poveča-

nje te vrste knjižne dejavnosti in števila prispevkov s to tematiko v naših revijah in časnikih. Predvsem naj bi v letošnjem in prihodnjem letu, t. j. ob petindvajseti obletnici osvoboditve in trideseti obletnici ljudske vstaje ustvarili ugodno klimo za prenašanje revolucionarnih tradicij — zlasti na mlade rodove — kar naj bi postalo sestavni del vseh družbenih in kulturnih dejavnosti. V ta namen namerava komisija najprej sklicati razgovor z redakcijami, z založniškimi hišami in s društvom slovenskih pisateljev. Svoj program in delo bo seveda usklajevala z dejavnostjo komisije za tisk pri republiškem odboru SZDL.

Med razgovorom so zbrani posvetili precej pozornosti vprašanju množičnosti del s to tematiko in še posebej akciji bralnih značk, ki jo izvaja Mladinska knjiga. Sprožen je bil predlog, da bi v tej zvezi uvedli posebno značko za dela s tematiko NOB in ljudske revolucije, oziroma naj bi povezali podeljevanje značk s pomembnimi obletnicami, npr. s petindvajsetletnico osvoboditve.

Komisija naj bi se povezala z vsemi uredništvimi — tudi z uredništvimi posameznih rubrik pri časnikih, npr. s kulturno in športno rubriko — da bi bila tematika revolucionarnih tradicij povsod prisotna.

F. Š.

Pisma uredništvu

Ali bo vedno vse
šlo brez nas?

Cestitke, ki so jih republiški predstavniki skupaj z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami ob novem letu poslali tovarišu Titu, so šle do nastojalstva brez nas, Zveze rezervnih vojaških starešin. Protestiramo zoper tako ravnanje, želimo povedati da se s tem ne strinjamo. Naša organizacija ni nič manj številna kot so nekatere, ki so bile v seznamu pod čestitko, če

pa gledamo po pomenu, potem smo med prvimi.

Zalostno je, da se kaj takega ni zgodilo samo nam. Tudi po vseh dolenjskih občinah z izjemo ribniške so pri čestitkah delovnim ljudem naredili enako napako.

V imenu več tovarišev naj povem, da imamo tovariša Tita prav tako radi kot mnogi drugi. Posebno še kot rezervni starešine in udeleženci osvobodilne vojne, ki jo je on vodil. Zato smatram, da bi moralo vodstvo ZRVS samostojno čestitati tovarišu Titu ob novem letu.

Franc Pičulin, Nova Gorica

Spomini Rezke iz Grahovega

V dolinici moji je danes
sovrtažnik je prišel hudo,
oropat jo, požel je domove, uničil vse,
vzel je tudi mene, mlado aekle.

Bilo je junija 1944 in vse naokrog so divjali srditi boji. Beli so hodili po vaseh, strahovali prebivalstvo. Od vrhov Slivnice pa tja do Javornika in Cerkniškega jezera so nenehno odmevali streli mitraljezov.

Tistega dne, ko so me belogardisti odpeljali, se že vedno živo spominjam. Odigral se je v vasi Martinjak, kjer sem živela pri teti. Bila sem petnajstletno dekle, polno življenja in mladostnih idealov. Že dopoldne so nam povedali, da bodo pobirali ljudi za internacijo. Mučna slutnja mi je legla na srce, zato sem se umaknila in se po vrtu odpravila na eno izmed naših njiv. Z menoj je šla tudi neka dobra vaška partizanska mamica. S seboj sva imele motiki. Nisva bili na njivi še pol ure, ko začujeva glasno govorjenje. Potuhnila sva se v visoki travi. Glasovi so prihajali bliže in bliže. Nisva se mogli več skriti, kajti patrolja belih je že stala pred nama. Na vprašanje, kako se piševa, sva povedali svoji imeni in priimka.

»Ti, mala, aretirana si, pojdi z nama, boš šla v Nemčijo rožice saditi!« se je zadržal eden izmed njih.

Vstala sem in bosa, kakršna sem pač bila, odšla z njimi. Ko pridemo sredi vasi, zagledam zbrano še večjo skupino znancev, aktivistov. »Tudi ti, Rezka, pa kar bosa?« so me vpraševali. Nato sem prosila domobranskega oficirja, če grem lahko domov po čevlje. »Lahko, samo pod stražo, ptičica!« se je glasil odgovor.

Odšla sem domov, se hitro oblekla in vrnila nazaj. Še zadnjičkrat sem pogledala skromno hišico, kjer sem preživela toliko lepih dni. »Zbogom teta, zbogom vsi domači, zbogom moj rojstni kraj Grahovo!« sem tiho mrmrala in žalostno gledala Cerkniško jezero, ki se je bleščalo kot solze v mojih očeh, ter martinske gmajnice, kjer sem kot otrok neshetokrat pasla krave.

Na Rakeku, kamor so nas gnali peš, so nas zaprli na železniški postaji. Vso noč smo presedeli v strahu, ne da bi vedeli, kaj nas čaka. Drugi dan so nas odgnali na zasiljanje in v zapore na Vrhniko in nato v ljubljanske sodniške zapore ter nazadnje v policijske zapore na Poljanskem nasipu, kjer smo ostali tri mesece. Tu sem se naučila ceniti svobodo, saj vse od junija do oktobra nisimo videli sonca; njegovi žarki so vsak dan le za kratek čas posijali v naše celice. Kako sem pogrešala zelene poljane, šumenje gozdov in žuborenje potoka!

točka, ki je tekel mimo našega vrta! Moja mladost je od žalosti in domotožja počasi umirala za zidovi policijskih zaporov. Namesto smeja in mladostnega razpoloženja sem doživljal strah, ponižanje in poslušala pobesnelo rjojenje Simona, nemškega komandanta zaporov.

»Jutri vas odpeljamo na osvobojeno ozemlje na Rakek, so nam prišli sredi oktobra povedati policisti. Verjeli smo jim. O, kako smo se zmotili! Namesto proti Rakeku, so nas odpeljali proti Nemčiji. Štiri dni smo se vozili. Lačni, utrujeni in prestrašeni smo so pripeljali na cilj, v zloglasno nemško koncentracijsko taborišče Auschwitza.

Dobro se še spominjam, da se je moj prvi pogled ustavil na veliki stavbi, iz katere se je kadilo noč in dan. S strahom v očeh sem opazovala črni dim, ki je med nas trosil dihi smrti. Bil je to krematorij, v katerem je ugašalo na tisoče nedolžnih življenj. Bila sem mlada in neizkušena deklica, potrebna materine tople roke in besede, pa so mi bili edini znanci glad, sovražstvo, ponižanje, mučenje... V mrazu in snegu smo delale od zgodnjih jutranjih ur do pozne noči, delo pa so spremljale psovke in klofute.

Proti koncu novembra smo prvič zaslišale ruske katjuše... Ali bomo dočakale svobodo? V prsih nam je zagorel plamen upanja in še bolj smo stisnili pesti in zobe.

Dne 27. januarja 1945 so vkorakale ruske osvobodilne enote. A še mnogo smo morali prestati, preden smo se vrnili domov. Ceste, železnice in mostovi so bili porušeni, tako da je naš transport prišel v Vršac šele 15. aprila. Tu so nas sprejeli nadvse pristrano. Zdravniške ekipe rdečega križa so nam takoj nudile pomoč. Okopali so nas, pogostili in razmestili po stanovanjih. Ker Slovenija ni bila osvobodena, smo v bratski Srbiji preživeli še dva meseca. Domovina nas je torej sprejela tako, kot lahko sprejme samo domovina.

V Cerkniško dolino smo se vrnili 27. junija. Kako je bila lepa! Vsa v cvetju, srebrni sij Cerkniškega jezera se je bleščal vse od Križne gore do Snežniških gozdov... REZKA PETRIČ

Po več kot petindvajsetih letih
je našla grob sina — partizana

● Tone Groznik iz Tujega Grma počiva skupaj s partizanom Janezom Zagorcem iz Orehovice v vasi Johe na Hrvaškem...

Cecilija Groznik iz Tujega Grma 5, občina Moste-Polje, je imela štiri sinove. Starejši trije so postali partizani in vsi trije so padli v raznih krajih naše ožje in širše domovine. Do nedavnega je vedela le za grob sina, ki je pokopan v domačem kraju; sedaj, po dolгих letih, pa je nepričakovano našla zadnje počivališče najmlajšega.

Bilo je v začetku meseca oktobra letos. Odbor borcev 12. brigade, v kateri je bil Tone Groznik od ustanovitve do 30. junija 1944, ko je padel v Bosiljevu, je pripravljala srečanje borcev te brigade na Malkovcu pri Mokronogu. Ko sem pregledoval seznam se živih, padlih in io vojni umrlih borcev 12. brigade, mi je prišel v roke karton padlega borca Toneta Groznika iz Tujega Grma. Ker sem Toneta dobro poznal, sem še skrbneje pogledal podatke. V rubriki, kjer stoji vprašanje, kje je pokopan, je bilo zapisano, da to ni znano, in nazadnje tudi naslov matere, ki naj bi živela v Tujem Grmu številka pet.

Nestetokrat sem v življenju raz-

mišljal o Tonetu Grozniku, ki je padel kot desetar tretje čete tretjega bataljona 12. brigade, saj je bilo prav meni naloženo, da ga s skupino borcev odpeljem na več kilometrov oddaljeno pokopališče. Zaprtnil sem si le, da je bilo pokopališče na nekem hribočku nad Kolpo in da je tam stala cerkva. Čeprav sem Toneta dobro poznal, nisem vedel, odkod je doma, in tako nisem mogel nikomur javiti, kje in kdaj smo ga pokopali.

Še enkrat sem preveril zapisane podatke in takoj napisal pismo Ceciliji Groznik, Tonetovi materi. Več kot mesec dni se ni nihče oglasil. Že sem nameraval poiskati Tuji Grm in se osebno prepričati, če je kdo od Tonetovih še živ. Ni bilo treba. V nedeljo, trindvajsetega novembra, je prišel k meni brat padlega partizana Toneta. Dogovorila sva se, da pride naslednjo nedeljo tudi mati in da skupaj odidemo v tisto vas na hrvaški strani, ki se — to sem ugotovil na zemljevidu — imenuje Johe; tam stoji cerkva s pokopališčem.

V nedeljo, tridesetega novembra, smo se dobili v Novem mestu in se — čeprav je padal sneg in je bila pot težavna — napotili čez Gorjance. V nekaj kilometrov oddaljeni vasi Bosanci nasproti Vinice smo povprašali za najbližje pokopališče in zvedeli, da se le-to nahaja v štiri kilometre oddaljeni vasi Johe ob cesti Reka—Karlovac. Bili smo trdno prepričani, da je to kraj, ki ga iščemo. Najprej smo se odpeljali še v štiri kilometre oddaljeno Bosiljevo, kjer smo si ogledali kraj naših

borb in mesto, kjer je padel Tone. Potem smo se odpeljali nazaj v Bosance in nato v smeri Karlovca prišli do vasi Johe. Takoj ko sem zagledal zvonik cerkve, sem se prepričal, da smo prišli na pravo mesto. V najbližji hiši smo od starke in starca, ki tam živita, zvedeli, da so med vojno na pokopališču pokopali dva partizana in da od svojcev do danes še nihče ni obiskal njune gomile. Starec je še povedal, da je tudi on pomagal kopati grob enega od njiju, da sta grobova neprekopana, zarasla s travo in da na dan mrtvih z ženo nikoli ne pozabita prižgati lučk. Starca je še dopolnila, da so partizani povedali, da se eden od njiju piše Janez Zagorc in da je doma iz Orehovice v Sloveniji ter nam pokazala njegov grob. Naše domneve so se torej uresničile. Drugi grob je zadnje počivališče Toneta Groznika! Mati je zajokala in tudi naše oči so se orosile. Odgrnili smo zapadli sneg in brat je poskušal prižgati svečke, pa niso zagorele... Močno je namreč pihal veter in gostoljubna domačina sta nam objubila, da jih bosta prižgala takoj, ko bo vreme bolj ugodno. Nato sta nas povabila v hišo, kjer smo ob vinu in kruhu obujali spomine na vojne dni.

Groznikova mati je tako našla grob najmlajšega sina, grob Janeza Zagorca iz Orehovice pa je še dalje neznan. V ugovoru zadošča že kratka navedba dejanskega stanja, zakaj se tista oseba ne čuti kriva za prekršek. Če zadeva ni pojasnjena, bo sodnik prizadeto osebo povabil na zasiljanje, v izjemnih primerih, če je pomota dokazana, pa bo postopek ustavil brez zasiljanja stranke. Zoper odločbo o prekršku, ki jo je sodnik za prekrške izdal v rednem postopku, to je predhodnem zasiljanju obdolženca in prič, je možna pritožba, ki se naslovi na republiški senat za prekrške. Ni res, da miličnik ali sodnik za prekrške ne bi smela ali mogla upoštevati opravičljivih razlogov, ki jih navede nediscipliniran voznik. Res pa je, da večina takih izgovorov ni dokazana. Možno so pomote, vendar so ti primeri redki. V takem primeru pa je treba vložiti ugovor, ki ga sodnik za prekrške lahko reši pozitivno, če je opravičilo zadosti utemeljeno.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Pravna posvetovalnica

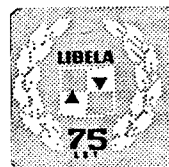
Še o kaznovanju
prometnih prekrškov

Na naš sestavek v okviru pravne posvetovalnice nam je sodnik za prekrške Alojz Hafner iz Ljubljane poslal dopis. V njem pojasnjuje, da je nepravilno sklepanje, da bi bilo ukrepanje miličnikov odvisno od njihove dobre ali slabe volje. Vsak miličnik dobi vsak dan svojo osebno delovno nalogo. Tako lahko dobi tudi nalogo, da kontrolira določen sektor in ugotavlja, če občani spoštujejo prometne predpise, pri čemer njegovo delo ni odvisno od njegove volje. Če na določenem kraju, kjer je parkiranje prepovedano, opazi kak avto, zapiše njegovo številko in pusti na avtomobilu listek z opozorilom, naj voznik plača kazen na postaji milice. Zaradi takega načina dela se morada zdi, kot da so zapisali samo enega, njegovih sosedov pa ne. Kazen za parkiranje, ki je v nasprotju s prometnim znakom, znaša 20.— din. Če gre za parkiranje na zelenici pa je po odloku mestnega sveta zagrožena kazen od 50.— do 100.— din. Ker so zelene

površine bolj zaščitene, se lahko izreče večja denarna kazen. Poudariti je treba, da so nekateri vozniki motornih vozil brezobzirni in parkirajo včasih vozila na vseh možnih krajih, tudi po zelenicah, za katerih vzdrževanje daje mesto velike vsote denarnih sredstev. Avtomobilisti se ne brigajo za to in parkirajo vozila na takih površinah in tako pogosto, da se ne vidi več, da gre za zeleno površino. Seveda so taki vozniki vedno odgovorni za prekršek parkiranja na zelenici, čeprav je ta že oguljena.

Po čl. 123 temeljnega zakona o prekrških, sme sodnik za prekrške izreči denarno kazen brez zasiljanja obdolženca, in sicer takrat, če je prekršek dokazan z ugotovitvijo uradne osebe. Miličnik je kvalificirana uradna oseba, saj je za to strokovno izobražen in izvežban, razen tega pa ga je za prijavljanje prekrškov pooblaštil pristojni organ. Zoper odločbo v skrajšanem postopku ima

stranka pravico, da v roku osmih dni vloži ugovor pri tistem sodniku za prekrške, ki je izrekel odločbo. V ugovoru zadošča že kratka navedba dejanskega stanja, zakaj se tista oseba ne čuti kriva za prekršek. Če zadeva ni pojasnjena, bo sodnik prizadeto osebo povabil na zasiljanje, v izjemnih primerih, če je pomota dokazana, pa bo postopek ustavil brez zasiljanja stranke. Zoper odločbo o prekršku, ki jo je sodnik za prekrške izdal v rednem postopku, to je predhodnem zasiljanju obdolženca in prič, je možna pritožba, ki se naslovi na republiški senat za prekrške. Ni res, da miličnik ali sodnik za prekrške ne bi smela ali mogla upoštevati opravičljivih razlogov, ki jih navede nediscipliniran voznik. Res pa je, da večina takih izgovorov ni dokazana. Možno so pomote, vendar so ti primeri redki. V takem primeru pa je treba vložiti ugovor, ki ga sodnik za prekrške lahko reši pozitivno, če je opravičilo zadosti utemeljeno.

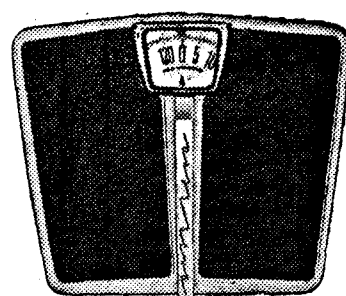

LIBELA - CELJE

ZA VSAKODNEVNO KONTROLO
VAŠE TEŽE

OSEBNA TEHTNICA

NEVA

Praktično darilo
za vsako priložnost!

Vojaška veda in tehnika

Umik ameriških čet iz Vietnam

Vojni krogi v Pentagonu izjavljajo, da bo po umiku glavnine ameriških čet iz Vietnam tam ostalo še 20.000 do 40.000 ameriških vojakov, katerih naloga bo urjenje sajgonskih enot. V tem smislu je pred kratkim govoril v zunanje-političnem odboru ameriškega senata tudi obrambni minister, ki pa ni povedal, koliko časa bodo ti vojaški svetovalci še ostali v Južnem Vietnamu. Takšni načrti so zasnovani na sedanjem stanju poga. Janj o miru v Vietnamu. Če pa bi Severni Vietnam privolil v obojestranski umik iz Južnega Vietnam, bi se takoj umaknili še zadnji ameriški vojaški, kot zatrjujejo v Washingtonu.

Ameriški voditelji menda načrtujejo umik 300.000 vojakov do konca leta 1970, izmed letih pa jih je doslej prišlo v ZDA že kakih sedemdeset tisoč.

Krepitev tunizijske obrambe

Tunizijska vlada si prizadeva, da bi izboljšala oborožitev svoje vojske. Doslej je v vojaške namene trošila le 10 odstotkov vseh proračunskih sredstev, kar je v primerjavi z drugimi deželami malo. Znano je, da bo Francija dobavila Tuniziji transportna vozila, ladje za spremstvo, oklopna vozila in razno drugo opremo. Razen Francije pa so Tuniziji ponudile orožje in vojaško opremo tudi Jugoslavija, Združene države Amerike in Turčija.

Spor med ZDA in Avstralijo je poravn

Avstralski obrambni minister je od ameriških letalskih sil zahteval, naj čimprej pošljejo naročenih 24 lovskih letal tipa F-111 C. Znano je, da je avstralska vlada že resno razmišljala o razveljavitvi naročila glede na to, da so se na teh letalih z gibanji krili pogosto dogajale razne okvare in nesreče. Naposled so se Avstralci z Američani dogovorili, da bodo leti preskusili letala, ugotovili, kakaj prihaja do okvar, in odstranili njihove vzroke.

Britanski izvoz orožja

Iz novih statistik Združenih narodov o trgovini je videti, da je Velika Britanija v prvem četrtletju 1969 izvozila precej orožja, in sicer za 569 tisoč dolarjev v Irak, za 3.149.000 dolarjev v Jordan in za 3.034.000 dolarjev v Izrael. Vse to se je dogajalo še pred začetkom pogajanj med Veliko Britanijo, Francijo, Sovjetsko zvezo in ZDA o možnostih rešitve arabsko-izraelskega spopada.

Konec poskusov s strupenimi plini?

V Washingtonu so uradno objavili, da so na poskusnem poligonu v Yuti prenehali preskušanje smrtonosnih kemikalij. Do tega sklepa je prišlo na zahtevo ameriškega kongresa, naj ga seznanijo z načrti o teh poskusih. V prejšnjem mesecu je v državi Yuti poginilo 4.000 ovac; zastupil pa jih je, kot vse kaže, plin, ki so ga spuščali iz letal. Toda prepoved velja le za kemijsko in biološko orožje. Še nadalje pa bodo, po besedah ameriškega obrambnega ministra, proizvajali tako imenovane toksine glede na to, da so te kemijski agensi in jih ni moč prištevati med ofenzivno biološko orožje.

Ameriški senat namerava razpravljati tudi o morebitni prepovedi solzilca, dušiljiva in herbicidov. Ameriški vojaški krogi se na obtožbo, da te pline uporabljajo v Vietnamu, zagovarjajo, češ da ne gre za strupe in da je njihova uporaba mnogo bolj humana kot uporaba konvencionalnega orožja in da te snovi ne puščajo za seboj nobenih trajnih posledic. Toda nekateri ameriški člani parlamenta obtožujejo oborožene sile, češ da s temi plini izganjajo gverilce iz podzemeljskih skrišališč zato, da bi jih potem, ko pridejo na svetlo, pobile s bombami, mitraljezi in topovi.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

O DELU KOMISIJE CK ZKS ZA SPLOŠNI LJUDSKI ODBOR

Obramba je postala družbena dejavnost

Zveza komunistov kot osnovni idejno-politični dejavnik skupno z družbeno-političnimi organizacijami društvi ter drugimi družbenimi dejavniki sodeluje pri vseh obrambnih pripravah, je pobudnik teh priprav ter se mora že v miru pripravljati za vodenje splošnega ljudskega odpora.

Osnovno idejno izhodišče za delo in konkretna stališča komisije so dokumenti ZK in zlasti resolucija VI. kongresa ZKS. Omenjena resolucija je opredelila obrambo domovine kot integralno komponento samoupravljanja, splošni ljudski odpor pa kot edino možno obliko uspešnega in učinkovitega odpora. Splošni ljudski odpor ima ljudski in nacionalno revolucionarni pomen in je funkcija političnega sistema, njegova notranja sila, kolikor bolj se razvija na samoupravni osnovi in kolikor bolj postaja njen sestavni del. Zato v naših pogojih ne gre samo za obrambo nacionalne suverenosti ozemelske nedotakljivosti in neodvisnosti, temveč tudi za ohranitev in obrambo samoupravnega socialističnega sistema kot največje pridobitve delovnega človeka. Tako pojmovana obramba hkrati izraža življenjsko potrebo in skupen interes vseh narodov Jugoslavije, obsega pa tudi pravico in dolžnost vsakega občana, delovne organizacije in družbenopolitične skupnosti kot subjektov obrambe in njenih priprav.

Pri svojem delu je komisija skušala čimbolj konkretizirati omenjena idejna izhodišča, zavečajoč se, da šele obrambne priprave ki izhajajo iz občana, vasi naselja krajevne skupnosti delovne organizacije lahko jutri materializirajo ustavno načelo, da nima nihče pravice priznati ali podpisati kapitulacije niti pravice sprejeti ali priznati okupacijo, hkrati pa že danes zagotavljajo varnost naše samoupravljaljske družbe. Obramba neodvisnosti namreč zajema svoboden in specifičen socialistični razvoj, ki ne dovoljuje kakršnega koli organiziranja naše družbe zunaj samoupravnega sistema, ki je nekaterim še vedno trn v peti. Osnovni subjekt obrambe in splošnega ljudskega odpora so nacije, oborožen narod delavski razred in vsi občani, ki v tovarnah krajevnih skupnostih, občinah ter širših družbenopolitičnih skupnostih glede na geopolitične geografske in druge pogoje ter razmere razvijajo, konkretizirajo in uresničujejo koncept splošnega ljudskega odpora. Organiziranje in pripravljajo oboroženih sil Jugoslavije, ki

jih sestavljajo JLA in teritorialna obramba, v vojni pa tudi vsak občan, ki organizirano in z orožjem v roki sodeluje v boju proti sovražniku, je sestavni del priprav družbe na splošni ljudski odpor.

Pripravljenost ljudi, da v eni ali drugi obliki sodelujejo pri obrambnih pripravah, je večja od trenutnih materialnih možnosti. — Družbenopolitične skupnosti, delovne organizacije in drugi družbeni dejavniki celo prek svojih materialnih in finančnih možnosti sodelujejo pri opremljanju teritorialnih enot, organiziranju splošnega ljudskega odpora in drugih obrambnih pripravah. Zato tudi obramba, pojmovana v najširšem pomenu, ni več stvar razmišljanja samo profesionalnega kroga in tudi ne sme biti izključno domena upravne strukture. Obramba je postala družbena dejavnost ki se spreminja v stalen proces, ki ne sme biti odvisen od manjše ali večje zaostrenosti v svetu.

Pri obrambnih pripravah se mora stalno čutiti aktivnost Zveze komunistov, Socialistične zveze, Zveze mladine in drugih družbenih dejavnikov ki morajo krepiti patriotsko in socialistično zavest in težiti za tem, da bo vsak občan, zlasti pa član ZK vključen in organiziran v eno od oblik splošnega ljudskega odpora ter z vso odgovornostjo in discipliniranostjo pripravljen in usposobljen, da bo v primeru potrebe uveljavil svojo pravico in dolžnost do svobode in humanega poslanstva samoupravnega socializma.

Vsa ta vprašanja so bila vsebina sej komisije, zlasti pa sestankov s sekretarji občinskih komitejev, sekretarji medobčinskih svetov ZKS razgovorov s posameznimi predsedniki komisij za splošni ljudski odpor, predsedniki svetov za narodno obrambo, regionalnih posvetov razprav ki so jih organizirala posamezna mladinska vodstva neposrednih stikov z drugimi družbeno-političnimi organizacijami in društvi, kakor tudi na sejah komisije predsedstva ZK Jugoslavije. Pri takšnem delovanju komisije in tudi njenih posameznih članov smo izhajali tudi iz spoznanja, da nekateri varnost naše socialistične družbe morda v tem trenutku ocenjujejo v navidezno drugačnih političnih, psiholoških in mednarodnih razmerah kot pred meseci. Pri delu komisije so bila prisotna naslednja dejstva: specifičen geografsko političen in strateški položaj Jugoslavije in Slovenije, vsi elementi obrambe našega samoupravnega sistema, obstoj modernih vojaških potencialov ter nesporno dejstvo, da so lokalne vojne postale svetovna stvarnost.

V vseh razpravah, ki jih je sprožila komisija v posameznih občinah, na regionalnih posvetih itd. pa tudi v praksi, je postalo očitno, da so komisije komitejev občinskih konferenc ZKS za splošni ljudski odpor osnovni ustvarjalec idejne vsebine pobudnik oblik in metod splošnega ljudskega odpora in osrednji družbeno politični organ v občini za pripravo odpora. Vodilno vlogo ZK, ki se izraža s pobudo in političnimi odločitvami komisije, uresničujejo njeni člani na svojem delovnem področju. Vloga komisije v ničemer ne omejuje samoupravnih pravic občinske skupščine sveta za narodno obrambo, koordinacijskih odborov SZDL ter družbenopolitičnih organizacij, nasprotno zagotavlja idejno in akcijsko enotnost, koordinacijo in kontinuiteto priprav na splošno ljudski odpor. S tem se tudi na področju obrambnih priprav opredeljuje vloga ZK v samoupravni družbi in podčrtuje njena vloga v vojni. Preprečujejo pa se tehnokratske rešitve ki izražajo nezaupanje do uveljavljanja samoupravnih struktur na področju obrambnih priprav.

V dosedanjih pripravah SLO so se izoblikovale predvsem naloge in dolžnosti samoupravnih in družbenopolitičnih faktorjev na ravni občine, v naslednjem obdobju pa bo treba razviti in afirmirati krajevno skupnost kot samoupravno družbeno bazo splošnega ljudskega odpora in tiste njene organizme, ki bodo na družbeno političnih osnovah pritegnili širok krog občanov k izvajanju njihovih samoupravnih pravic in dolžnosti na področju obrambe. Notranja gonilna sila bosta morali biti ZK kot pobudnica in vodilna idejna sila družbenih preobrazb na tem področju in SZDL kot samoupravni instrument ter množična organizacija delovnih ljudi. Široka družbena osnova je temeljno zagotovilo, da bodo obrambne priprave resnično učinkovite in trajne, racionalne in originalne, hkrati pa prvi pogoj, da se bodo tudi na občinskih in drugih ravneh v celoti izražale in uresničevale samoupravne pravice in dolžnosti občanov na tem področju.

Komisija je sistematično obravnavala koncept splošnega ljudskega odpora in sprejela teze o splošnem ljudskem odporu kot sestavnem delu samoupravnega socialističnega sistema. To gradivo še bolj opredeljuje naloge ZK na področju obrambnih priprav, podčrtuje poglobljeno idejno politično delovanje ZK zlasti tam, kjer se posredno in neposredno organizirajo oziroma se bodo uveljavljale oblike in metode splošnega ljudskega odpora, nadalje skuša vsestransko osvetliti njegov koncept ter naloge, kot na primer

— krepitev zavesti in spoznanja, da je ogrožen del obrambnih priprav naloga samoupravnega mehanizma in da morata organiziranje in priprava splošnega ljudskega odpora izhajati iz obstoječih družbenih struktur ter biti stalno prisotna v vseh celicah naše družbe;

— glavni faktor, nosilec socialističnega patriotizma mora postati mladina — ženska in moška, ki mora biti ustvarjalno vključena v splošni ljudski odpor, vsak naš občan pa mora biti vključen in organiziran v eno od oblik splošnega ljudskega odpora.

Discipliniranost, odgovornost, samostojnost življenje v najtežje situacije idejna opredeljenost, po-

vezana z resnično življenjsko potrebo po obrambi domovine pa gradivo zlasti podčrtuje, ko konkretizira posamezne oblike odpora. To gradivo dopolnjuje dosedanja prizadevanja komisije za oblikovanje koncepta splošnega ljudskega odpora in bo osnova za delovanje komisij in komitejev občinskih konferenc v prihodnjem obdobju.

Komisija je potem, ko je predlog o nalogah in načinu organiziranja ZKS ob neposredni vojni nevarnosti in v vojni dala v mnenje in pripombe sekretarjem komitejev občinskih konferenc ZKS, sprejela stališča in začasna navodila, ki konkretizirajo naloge ZK na področju obrambnih priprav, delovno področje komisij za splošni ljudski odpor organiziranost ZK, ki mora kot političen organizem delovati tudi v najtežjih pogojih.

Posebno pozornost je komisija posvetila sodelovanju z JLA, organiziranju in vsebini splošnega ljudskega odpora, ustanavljanju teritorialnih enot in njihovi sodobni opremljenosti, formiranju stalnih aktivov ZK v teh enotah in opredelitvi njihovih nalog, zlasti pa nalogam njihovih članov pri uveljavljanju načel odpora in pri pripravi programov idejno političnega dela. Komisija je opredelila stalno odgovornost in vlogo komisij za splošni ljudski odpor komitejev občinskih konferenc ZK pri kadrovskih rešitvah in predlogih za starejšinski sestav teritorialnih enot ter njihove naloge podrobneje opredelila v posebnem pismu. Tudi na tem področju je bilo doseženo vsestransko sodelovanje in razumevanje JLA pri konkretnih predlogih.

Udeležba ZK v teritorialnih enotah pri obrambnih pripravah, organiziranju in pripravah splošnega ljudskega odpora daje nove možnosti za povezovanje komunistov z množicami, priložnosti za idejno prebujenje ljudi in za njihovo usposabljanje za splošni ljudski odpor. Hkrati zagotavlja njeno politično idejno vodstvo na področju obrambnih priprav tako danes kot v vojni in zlasti v okoliščinah splošnega ljudskega odpora.

Iz poročila CK ZKS za I. konferenco ZKS.

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti in praktičnosti

Obrtno podjetje »OBR TNIK« PREBOLD

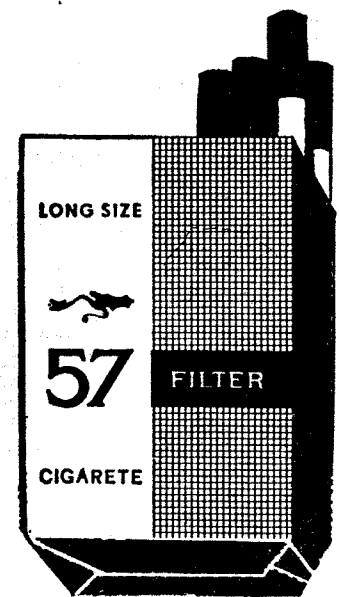
Izdeluje krožne betonske mešalce v velikosti 500 litrov z električnim motorjem 380 W.

Mešalec je primeren poleg mešanja betona, tudi za mešanje malte. Uspešno ga uporabljajo izdelovalci betonskih zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

TOBAČNA TOVARNA LJUBLJANA

ENODNEVNA DRAMA SEDMERICE BORCEV 1. ČETE 1. BATALJONA PRVE DALMATINSKE PROLETARSKE BRIGADE

Sedmerica z unskega mostišča

Boj za Bihač je bil v polnem teku. Obroč okrog Nemcev so stiskale tri divizije — 7., 8. in 26. divizija. Dalmatinci so 24. marca 1945 prebili nemško obrambo in vdrlji v zahodni del mesta in se ogorčeno bojevali za mestno trdnjavo. Tanki so se hoteli prebiti na desno stran Une, toda njihov nalet so zaustavile mine na mostu.

Naslednjega dne se je pred poškodovanim mostom znašel 1. bataljon 1. dalmatinske brigade. Komandant Djuro Kotoraš je borcev 1. čete z roko pokazal na desno stran:

»Prebijte se tja in vzdržite za vsako ceno!«

Ceta je takoj napadla, toda Nemci so ji zaprli pot z zapornim ognjem. Sedmerica, v kateri je bil tudi komisar Aleksa Ruso, pa se je skozi ognjeni dež le prebila na desni breg Une.

To se je zgodilo 25. marca 1945 zjutraj.

»Tovariš komisar, Nemcev je kot listja in trave!« je vzkliknil borec, ki ga je bil poslal komisar na ogledovanje.

Aleksa je stekel proti mostu. Za njim se je usul dež krogel. Aleksa se za hip ustavi, se obrne in izstrelji kratek rafal, nato pa hitro skoči naprej in izstrelji še en rafal. V okviru ni nobenega naboja več, zato mu ne preostane nič drugega, kot da plane v hišo na levi strani poti.

Z obeh strani reke so močno streljali. Okrog mostu je bilo slišati krike. Nihče več ni mogel prek mostu na pomoč sedmerici borcev, ki so obtičali na nasprotnem bregu.

Nemci so pohiteli proti hiši. Borci v njej so jih pustili prav blizu, nato pa jih zasuli s točo krogel. Nekaj nemških vojakov se je zgrudilo, drugi pa so se umaknili v hišo na nasprotni strani ceste.

»Partizani, obkoljeni ste! Dajte nam komisarja, pa vam podarimo življenje. Prepredite ga ven, preden ne bo prepozno!«

Nekdo je ustrelil, nato pa so glasovi utihnili.

»Nikar ne trošite municije brez potrebe!« je opozarjal Aleksa. »Pu-

stite jih čim bliže.«

»Poglej, komisar, prihajajo tudi odzadaj!« je vzkliknil nekdo z zgornjega nastropja.

Mijić jim je s svojim puško-mitraljezom ščitil hrbet, drugi pa so se premaknili v zadnji del stavbe in se razpostavili poleg oken. Na čistihi pred sabo so zagledali sovražnikovo strelsko vrsto. Medtem so tromblonske mine stresale stavbo, mitralješki rafali pa udarili skozi okna... Branilci so odgovarjali le poredkoma, ker je bilo treba z municijo varčevati. Nemški vojaki so se nekoliko zmedli, nato pa spet krenili natprej.

»Vorwärts, vorwärts!« je bilo slišati povelja.

Oglasili so se strelji iz pritličja in prvega nastropja. Med Nemce je odletelo nekaj bomb in jih prekrilo z dimom. V prvem nadstropju je nekdo zastokal.

»Mater jim njihovo... Komisar, prestrelili so mi roko!«

Bil je Babić. Obraz mu je bil od bolečine spačen, roka pa se mu je držala le še na koščku kože... S sracjo so mu zategnili roko nad rano. Onesvestil se je...

Nemci so se ponovno zagnali v napad. S ceste, z dvorišča, z vseh strani. Prostori v hiši so bili polni dima, omet je borcev padal v oči, okna in zidovi so pokali...

Nato je boj ponehal in napad, kdove že kateri, je prenehal. Pred hišo so ležala trupla nemških vojakov. Na stopnišču je krvavel nezavestni Babić.

Nihče ni vedel, koliko je ura. Čas so merili le Nemci, ki so iz sedmerice naših borcev kapljajo za kapljajo cedili kri in znoj. Nemci so napadali, padali in spet napadali. Šlo jim je za prestiž. Odpor peščice borcev na osamljenem mostišču in jih je razkačil.

Stavba se je spet stresla od eksplozij. Posamezni strelji branilcev so se izgubljali v grmenju nemškega orožja. Nemci so vdrlji najprej v pritličje, nato pa še v prvo nadstropje...

Preživeli partizani so se po lestvi povzpeli na podstrešje, od tam pa so se spet vrnili v sobe ter krožili od okna do okna. Tam nekje je Stipe Rlić zadnjič

stopil na tla. Njegovo krvavo in prerešetano telo se je zvalilo na pod. Prihitele je Mijić in pogledal mrtvega tovariša, nato pa stopil k odprtini, ki je vodila na podstrešje. Je ter tesneje stisnil v roke svoj mitraljez. Hkrati sta zabobnela dva rafala, eden zgoraj, drugi spodaj. Mijić se je zgrudil mrtev. Tako so ostali le še trije živi. Trije proti stotim Nemcem...

Ostali so na podstrešju. Nemci so jih zdaj skušali uničiti tako, da bi jim vzeli voljo do življenja. Na postrešje so metali ročne bombe in tromblone, zatem pa prisluškovali, če je tam še kaj živega. Toda vselej so jih strelji iz pištol opozarjali, da so partizani še živi in nato so spet začeli z ob-streljevanjem.

Padel je še Splitčan: Ante Čapeta je rekel:

»Ujeli naju bodo. Bolje bo, če se sama pokončava.«

»Koliko nabojev še imaš?« ga je vprašal Aleksa.

»Dva ali tri.«

»Če je tako, jih lahko koristneje uporabiva. Za tisto zadnje nikoli ni prepozno, razen tega pa za to zadostuje tudi en sam naboj.«

Začelo se je mračiti. Na podstrešje so Nemci znova vrgli nekaj bomb, nato pa je po deseturnem peklju v mrakobnih prostorih napol porušene hiše nastala popolna tišina.

»Zdaj tudi midva lahko greva,« je dejal Aliksa.

Skočila sta skozi okno iz podstrešja na zid neke nižje stavbe, plezala nekaj časa po njem, nato pa počasi zavila proti mostu. Naletela sta na nekega Nemca in spet je začelo pokati na obeh straneh mostu. Čapeta je skočil v vodo. Rafali so začeli prebijati motno gladino Une, ki je nosila njegovo truplo. Aleksa Ruso pa je srečno zaplaval proti desnem bregu.

Še isto noč je 1. brigada prekoračila Uno. Dva dni kasneje je bil osvobojen ves Bihač. Čete svobode so odšle proti zahodu. Za njimi pa je na levem bregu Une ostalo od krvi dalmatinskih proletarcev rdeče mostišče.

JOVO BOROVIO

PARTIZANSKE UKANE

Naskok s tanki

Jeseni 1942 je bila v Tušiloviću, ki je le 20 kilometrov oddaljen od Karlovca, ustaško-domobranska postojanka z močno posadko. Partizanskim napadom, usmerjenim proti Karlovcu, so se ustaši in domobranci dolgo in uspešno upirali. Za naše je bil Tušilović res masten grižljaj, ne samo zaradi številnih sovražnikovih vojakov, temveč še bolj zaradi orožja in druge vojaške tehnike, predvsem pa zato, ker bi bil po njegovem padcu ogrožen tudi sam Karlovac. Vendar se je bilo težko odločiti za napad zaradi negotovosti, če bo le-ta uspešen.

Zato je poveljstvo partizanske enote sklenilo sovražnika prese-netiti in tako zanjamčiti zanesljiv uspeh. To naj bi doseglo predvsem z dvema tankoma: prvega so Nemcem odvzeli že v začetku leta 1942 pri Gospiću, drugega pa so zaplenili Italijanom le malo poprej, sredi oktobra, na Perjasici. V tem boju so Italijani imeli občutne izgube. Padlo jih je kakih dvesto, ujetih pa bilo približno petdeset. Razen tega pa so morali Italijani partizanom prepustiti en uporaben in dva poškodovana tanka. Partizansko poveljstvo je bilo prepričano, da ustaško-domobranska posadka v Tušiloviću še ne ve, da imajo partizani dva tanka, ker ju niso še nikjer uporabljali. Sicer pa četudi bi zanju vedeli, si nihče ne bi mogel misliti, da sta tanka v neposredni bližini Tušilovića. Zato so sklenili s tankoma napraviti zvijačo bolj verjetno.

Vodnik tankovskega voda Vladimir Vlaisavljević je dobil navadno nalogo: s tankoma naj sovražnika napade v hrbet! Vsi so bili globoko prepričani v to, da bodo sovražnika povsem presenetili. Naveličali so se tudi že zgodbi, ki so jih pripovedovali tovariši, da bunkerjem v Tušiloviću brez topov ni moč do živga.

V skladu z vnaprej pripravljenim načrtom sta tanka že 23. oktobra zvečer po stranski poti, ki čez Batino goro pelje do ceste Karlovac — Tušilović, pripeljala na predvideno mesto. Druge enote so Tušilović napadle iz nasprotni strani. Čim dlje je trajal boj, tem močnejši je bil sovražnikov odpor. Vrhunec srditosti je dosegel boj, ko sta v naselje vdrla oba partizanska tanka. Ustaši in domobranci so od veselja začeli vriskati, misleč, da jim iz Karlovca prihaja pomoč, za katero so bili zaprosili. Njihovega veselja pa je bilo kmalu konec, zakaj tanka sta nenadoma začela s svojimi topovi in mitraljezi obstreljevati njihove položaje.

Za ustaše in domobrance je bilo to kot strela z jasnega neba. Le kje naj bi partizani dobili tanke? Kako so mogli pripeljati iz Karlovca, ko pa so tam vendar njihovi zaščitniki Nemci, ki so jim doslej še vedno pomagali iz še tako hudih zagat?

Med zmedo, ki je nastajala ob nepričakovnem presenečenju ni

bilo časa za razmišljanje. Sovražnikova obramba je močno popustila. Edina skrb posadke v Tušiloviću je bila, kam naj zbeže. Izhoda pa ni bilo, zakaj povsod naokrog so bili partizani, ki so čedalje bolj stiskali obroč okrog obkoljene postojanke. Edina možnost, ki je ustašem in domobrancem še preostala, je bila vdaja. Ko sta partizanska tanka s svojim smrtonosnim ognjem zasula posadke ustaško-domobranskih topov, je to že bil začetek konca dotlej močno utrjene sovražnikove garnizije.

Že v zgodnjih jutranjih urah so partizani klicalí ustašem in domobrancem:

»Vdajte se, Odložite orožje, dokler je še čas!«

Ustaši se za take pozive niso zmenili. Molčali so in se zagrizeno dalje borili. Njihova samozavest pa jim je precej splahnela, saj so pred seboj imeli partizanska tanka.

Boji so se zavlekli vse do noči in šele takrat je sovražnik razobesil belo zastavo.

Partizani se morajo za uspeh, ki so ga dosegli v Tušiloviću, zahvaliti predvsem tankoma, ki so ju poslali v boj takrat in tako, da so sovražnika presenetili. Našim borcev se je vdalo 60 ustašev, 40 žandarjev in 322 domobrancev. Razen tega so ob tej priložnosti zaplenili dva topa, štiri težke mitraljeze, trinajst puško-mitraljezov in več kot štiristo pušk...

Filip Pajnič — Jaka: V Benečijo in nazaj

Čez dan smo počivali skriti v gozdu, ponoči pa smo krenili na pot. Naš cilj je bil, kot sem že prej povedal, prebiti se prek Dolomitov na Dolenjsko. Hodili smo čez Poljansko dolino, obšli Škofjo Loko in šli na Zirovski vrh. Za tem vrhom je bila nemško-italijanska meja, zaprta z bodečo žico. Toda za partizane ta meja ni bila nikoli zaprta. Tudi tokrat smo se splazili pod žico in se že zjutraj utaborili nad vasjo Podlipa blizu Smrečja. Taborili smo v gmajni med dvema cestama, spodnja je vodila na Podlipo, zgornja v Sentojšč. Na italijanski strani so bile belogardistične postojanke goste. Bile so v Sentojšču, Treh kraljih, Rovtah, Zažarju. Nameravali smo prespati dan v tisti svoji gmajni, zvečer pa nadaljevati pohod. Postavili smo si stražarja, ki je šel v visoko bukev. Ko smo šli čez mejo, nismo srečali nikogar, le neki pes nam je sledil in venomer lajal. Po tem psu smo sklepali, da le mora biti neke kakšna sovražna patrula, pa nas je pustila ponoči v miru, ker je dobro vedela, da se razvrstili v strelce in da se pomikajo proti nam. Bili so belogardisti. Mi, kar nas je bilo prave komandantove patrulje, smo slučajno ležali malo nižje od drugih, pripravili smo si položaje in se skrili v visoki praproti. Zavedali smo se, da moramo biti popolnoma tiho in smemo streljati le, če pridejo do nas.

Belogardisti so našeteli najprej na naše neoborožene mladenčice in jih polovili, jih zastražili in kmalu naložili na kamione. Do nas niso prišli. Že smo mislili, da je vsega konec, toda oni so se vrnili in prišli do naših položajev. Kričali so: »Fantje, vdajte se, če ne, bomo začeli streljati!«

Mi smo si mislili, kar streljajte, saj imamo tudi mi puške, in mirovali. Ne nadamo se pa pojavit tih pred nami dve postavi in na ves glas zavpijeta: »Al! je še kdo tukaj?«

Tedaj je naš mitraljezec Mitko sprožil rafal in neki drugi borec mu je pomagal s puško. Zdaj pa se je slišalo drugačno vpitje: »Nazaj, partizani so tu, nazaj, na pomoč...!«

Naš položaj je bil tako razkrit in morali smo se neutegoma premakniti. Komandant mi je ukazal, naj poiščem položaj, kjer bomo čez dan varni. Vsa naša patrulja je ostala na kupu in cela. Čez leto dni sem naletel na enega od tistih fantov, ki so jih takrat belogardisti ujeli, in ker me je vedno zanimalo, kaj se je s njimi zgodilo, sem ga vprašal, in pripovedoval mi je, kako so jih belogardisti tistega dne odpeljali na kamionih v svojo postojanko v Rovtah. Fantje so se izgovarjali, da so jih partizani prisilno mobilizirali, da niso bili oboroženi in drugo, pa so jih poslali nazaj na Gorenjsko, od koder so fantje spet ušli in se v večini vrnili v Gorenjski odred. Nekateri od njih, ki so jih menda že prej imeli na piki, so poslali na prisilno delo.

Mi »stari« smo torej formirali kolono in peljal sem jo proti Podlipi, hotel sem, da bi se prebili proti Vranjim pečnam. Ko smo prišli že v bližino ceste, smo videli, da je na oni strani velika čistina in na cesti vse polno vojaštva. Čez cesto priti je bilo nemogoče, ta prehod bi bil zahteval preveč žrtve. Česar nismo smeli dopustiti. Obrnili smo se nazaj in po gozdu šli v smeri proti Treh kraljem. Po nekaj sto metrih smo prišli do majhnega hriba, za njim je bila grapa po njenem dnu pa je žuborela voda. Komandant je takoj videl, da je ta kraj primeren za nas in odločil, da bomo ostali tu.

»Vsaj žejni ne bomo«, je dejal in ukazal, da v popolni tišini zlezemo do dna grape. Na hribu je zdaj stražil mitraljezec Mitko. Kakih petsto metrov pod nami je bila cesta, nad nami zopet cesta. Morda nas bodo pusili na miru do mraka, smo razmišljali. Vreme je bilo lepo, bil je še vedno julij 1943. Ura je bila 11 dopoldne. Kdaj bo prišla noč, da nas reši iz tesne grape? Kaj se bo zgodilo v naslednjih urah? Partizani je bilo najtežje mirovanje in čakanje. Lažje nam je bilo v borbi, ko si vsaj vedel, kje je sovražnik in si se boril, ne pa čepel nekje in v negotovosti medlet. Zdi se mi, da so bile te ure v moji štiriletni borbi najdaljše, kar sem jih doživel.

Še bolj nestrpen od nas pa je bil Mitko na straži. Napeto je poslušal in gledal, kdaj se bo pokazal sovražnik. Približala se je tretja ura popoldne. Komandant je opazoval cesto z daljnogledom in videl, da so začeli voziti italijanski kamioni.

»To je dobro znamenje,« nam je rekel, »vojaki gredo nazaj v postojanke.« In res, čez nekaj časa je bilo vse mirno. Kamioni so odpeljali, z njimi je šlo vojaštvo. Rešeni smo bili čakanja v grapi. Zdaj smo laže mirovali do mraka.

Teren okoli vasi Podlipa sem poznal, saj sem bil že leta 1942 vse poletje tu v Dolomitnem odredu, ki je imel tri bataljone. Zato sem v prvem mraku brez skrbi mahnil s svojimi kar čez cesto nad Podlipo, mimo Lesjakove domačije na Pesku, mimo Vranjih pečin in naprej. Ustavljali se nismo, računali smo, da moramo še v tej noči mimo Vrhničke, pri Verdu čez progo in čez Ljubljanski vrh v Logaške gozdove.

Kmalu po polnoči smo se res spuščali po hribu nad Vrhničko, kar smo od daleč zaslišali nekakšne šume in nekaj ropot. Po hribu proti nam se je premikala neka velika kolona. Ustavili smo se, morali smo vedeti, kdo da so. Zelo hitro pa smo po besedah, ki smo jih slišali: »stoj, pet metrov odstopanja... tišina...« itd. sklepali, da so partizani. Da bi bili popolnoma prepričani, smo trije odšli naprej in ustavili predhodnico.

»Stoj, kdo je?«

»Tu partizani, kdo je tam?« je bil odgovor.

»Katera brigada?« smo vprašali.

»Serčerjeva.«

»Iz katere enote ste pa vi?« so vprašali.

»Mi smo patrulja glavnega štaba Slovenije.«

Poklicali smo enega naprej. Res je bila Serčerjeva brigada, šli so v Dolomite. Obvestili smo svojega komandanta, da gre proti nam Serčerjeva brigada. Ves vesel je bil in takoj se je sestel z njihovim štabom in se z njimi pogovarjal tako dolgo, da se je pričelo daniti. Namesto da bi mi pohiteli in pred dnem prekoračili progo, je dan prehitel nas. Komandant se je moral posloviti, čeprav je bilo še mnogo stvari za pogovor, — na tem terenu nas ni bilo že od marca, zdaj pa se je začel julij 43. Ko smo blizu Vrhničke prečkali glavno cesto Vrhnička — Logatec, nas je že koj za glavno cesto zatekel dan. Komandant je po kratkem premisleku ugotovil, da ne moremo več naprej. Če bi nas na tem mestu dobili Italijani ali belogardisti, bi nas pobili kot mačke. Ukazal mi je:

»Jaka, takoj najdi mesto, kjer bomo prebili čez dan!«

Jaz sem zagodrnjal, seveda bolj potihoma, kako to, da smo se nad Vrhničko toliko mudili, ko se je on na dolgo pogovarjal s komandanti Serčerjeve brigade, saj je vendar vedel, da moramo še ta večer pri Verdu čez progo in priti na Ljubljanski vrh.

Nekoliko strogo me je zavrnil:

»Za diskusijo sedaj ni časa! Takoj najdi mesto, kjer bomo čez dan!«

DARWIL

TRST piazza s.antonio nuovo
4/I-II

**Biseri
Darwilove
proizvodnje
1969**

**LORD 71 in
LADY 71**

Societa

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejšo pri urah DARWIL — ugrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR' cronometer je pojem elegancie in točnosti.

DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK
DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970.
GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

DARWIL

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA
IZ 14, 18 IN 22-KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA,

Prodaja s posebno garancijoj

Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA.

Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji.

Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije.

elrad

INDUSTRIJA ANTEN, PRIBORA
IN VISOKOFREKVENČNIH KABLOV
GORNJA RADGONA

PROIZVODNI PROGRAM:

- TELEVIZIJSKE ANTENE
- RADIJSKE ANTENE
- AVTOMOBILSKE ANTENE
- PROFESIONALNE ANTENE
- PRIBOR ZA MONTIRANJE ANTEN
- SKUPINSKE ANTENSKE NAPRAVE
- VE KABLI IN DVOVODI
- TV ODDAJNIKI
- TV FREKVENČNI PRETVORNIKI
- TV ODDAJNE ANTENE
- TUNERJI
- KONVERTERJI
- ELEKTRONSKE ANTENE

ČIST TON IN JASNA SLIKA Z ELRAD ANTENAMI

zahtevajte prospekte

**sodobni družini
sodoben dom**

marles®

marles - maribor

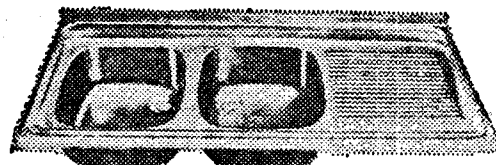
ZA ŽENSKE, MOŠKE
IN OTROKE

angleške PLETENINE

Marr and Spencer
LAMBS WOOL
SHETLAND WOOL
IN MOHAIR ŠALI

**zelo ugodne cene
pri nama.**

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Sodobno oblažnjeno pohištvo v sodoben
dom nudi

»NOVA OPREMA«, Slovenj Gradec

TOVARNA ELEKTROMATERIALA
LJUBLJANA — ČRNUČE

IZDELUJE:

- ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- VODOTESNI ELEKTROINSTALACIJSKI MATERIAL
- PESEL CEVI IN PRIBOR
- ELEKTRIČNE LIKALNIKE — NAVADNE
IN Z REGULACIJO (SISTEM ROWENTA)
- IZOLACIJSKI MATERIAL:
- BOUGIER CEVI
- DIAGONALNE TRAKOVE
- OLJNO SVILO
- OLJNE TRAKOVE
- ALGLAS TKANINO
- SUHE TRANSFORMATORJE

Kulturni obzornik

Nagrade Borisa Kraigherja

Na obletnico smrti slovenskega politika in gospodarstvenika Borisa Kraigherja, so v Gospodarski zbornici v Ljubljani že drugo leto zapored svečano podelili nagrade Borisa Kraigherja, ki jih je ustanovila Gospodarska zbornica Slovenije kot družbeno moralno in materialno priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v organizaciji in vodenju gospodarskih organizacij. Komisija, ki ji je predsedoval univerzitetni profesor Albert Struna, se je odločila, da dobe letošnje Kraigherjeve diplome in nagrade po 20.000 novih dinarjev Vinko Božič, Gregor Klančnik, Franc Nebec, Danilo Petrinja. Diplomo in denarno nagrado 10.000 novih dinarjev pa je prejel dr. Ivan Turk, prodekan ljubljanske ekonomske fakultete in vodja katedre za ekonomiko in organizacijo podjetja. Svečane podelitve nagrad so se udeležili številni predstavniki javnega, političnega in gospodarskega življenja.

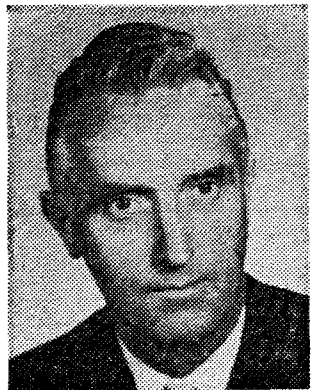
priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v organizaciji in vodenju tega podjetja v letih 1951 do 1959, 1963 do 1969. Po njegovi zaslugi je Prehrana dosegla tako pomembno mesto v kompleksnem blagovnem prometu v Sloveniji in Jugoslaviji.

Danilo Petrinja, glavni direktor Luke Koper, je prejel diplomu in nagrado kot priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v organiziranju in vodenju podjetja v letih 1957 do 1969. Mesto direktorja je nagrajenec prevzel ob ustanovitvi podjetja, ki se je od skromnih začetkov razvilo v pomembno podjetje. Z lanskimi dva milijona tonami prometa je postala druga luka v državi, razen tega pa je bila zgrajena brez sredstev federacije.

Vinko Božič, direktor konfekcije »Lisca« v Sevnici je prejel diplomu in nagrado kot priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v organizaciji in vodenju tega podjetja v letih 1956 do 1969. V tem obdobju se je podjetje v glavnem po njegovi zaslugi razvilo iz majhne obrtne delavnice s 7 delavci v delovno organizacijo s 1000 zaposlenimi.

Gregor Klančnik, direktor ravnenske železarnice, je prejel diplomu in nagrado kot priznanje za izjemne dosežke trajnejšega pomena v organizaciji tega podjetja v letih 1964 do 1969. Vzporedno s tem se je uspešno prizadeval za razvoj Raven v sodobno naselje železarjev in pomembno družbeno središče ter za nedavno uspešno integracijo slovenskih železarn.

Glavni direktor podjetja Prehrana v Ljubljani, Franc Nebec, je dobil diplomu in nagrado kot

Knjiga o 4. prekomorski brigadi

Pred koncem leta je izšla v zbirki »Knjižnica NOV in POS« knjiga, ki ima naslov »Četrta prekomorska brigada« ter podnaslov »in zavezniška pomoč NOV in POJ«. Napisala sta jo Edvin Pervanje in Jože A. Hočevnar.

Kot vse knjige iz te zbirke je tudi ta napisana na znanstvenih načelih. Skupaj z več drugimi knjigami, ki opisujejo veličastni množični plebiscit naših rojakov v Italiji in angloameriškem ujetništvu, je nov prispevek k naši zgodovini.

Spet lahko ugotovljamo, kako veliko premalo vemo o raznih pojavih in dogodkih, o katerih zaradi raznih vzrokov v preteklosti nismo dovolj ali sploh nismo pisali. To velja tudi za 4. prekomorsko brigado, za katero je vedelo doslej le malo ljudi, tudi udeležencev NOV. Ta brigada je imela namreč posebno nalogo v Italiji, bila je nekakšna delovna enota naše vojske pri prevzemanju, razvrščanju in pošiljanju zavezniške vojaške

pomoči našim enotam v Jugoslaviji. Ta pomoč je bila sicer dragocena, toda kljub temu stalno nezadostna, precej manjša kot pa so bile možnosti. To pa zaradi naše že takrat samostojne zunanje in notranje politike.

Vsekakor delo v globokem zaledju na videz ni nobeno junaštvo, čeprav je bilo nujno in zelo zahtevno. Morda je prav v temu vzrok, da smo o tej brigadi tako malo vedeli. Toda te delovne enote, osnovane 1. novembra 1943, so opravile ogromno nalogo, preden so jih 27. maja 1945 pripeljali v Split. Imeli so tudi sedem padlih, saj so v tovornih letalih leteli nad mnogimi deželami.

V knjigi je tudi nekaj pravih odkritij. Tako na primer opisi potovalov iz Italije nad Varšavo, ko je tam izbruhnil upor. V letalih, ki so nesla pomoč, je bilo več pripadnikov 4. prekomorske. Prav tako so zanimive razne podrobnosti glede odnosov z zavezniški. M. P.

VSA ČUDA SVETA

Ko smo nekoč še kot otroci brali v starih knjigah ali slišali pripovedovati v šoli ali doma o sedmih čudih starega sveta, je bila naša zvedavost nepotešena, domišljija pa vznemirjena v pravih predstavah teh čud, saj tedaj nismo imeli niti dobre fotografije, kaj šele filma in televizije, da bi bila naša predstava kolikor toliko obektivna in stvarna. Spominjam se tudi, da se je ob teh čudih vedno postavilo tudi vprašanje — kako so ta čuda zgradili — sužnji? Tako so ta čuda postala v naših predstavah bolj spomenik sužnjem, trpljenju in delu, človekovemu stvariteljskemu duhu, iznajdljivosti in zmogljivosti, pa naj se je šlo za egiptovski piramide, Semiramidino visoko vrtovo, Artemidin tempelj v Efezu, mavzolej v Halikarnasu, kip sončnega boga, Aleksandrijski svetilnik ali Zeusov kip na Olimpu, kot pa spomenik velikašem in mogotcem antičnega sveta.

In zdaj imamo pred seboj knjigo vseh teh svetovnih čud, slikanico z izčrpnim spremenim besedilom, pričevanje, ki je nadpovprečno tudi v tiskarskem in tehničnem pogledu. V tej knjigi je zbrano vse najbolj veličastno, kar je osupljivega ustvaril človekov duh v stavbarki in kiparski umetnosti, kar je narava nakopičila najčudovitejšega v določen prostor. V knjigi je vse od Babilona in Olimpije do vesoljske postaje v Cape Kennedy v ZDA. V prvem delu knjige je sedem čudov antike, v drugem delu pa so zbrana vsa svetovna čuda Evrope. Vseh je 23. Mimogrede naj bo povedano, da je mednje uvrščena tudi naša Postojnska jama. Razpon evropskih čud sega od vrha evropske kulture — Akropole do Atomiuma — simbola atomskega veka. Jedro evropskih čud je v glavnem v srednjeveških gradovih in veličastnih cerkvenih stavbah od milanske in kölnske katedrale do moskovskega Kremlja. To so res čuda, vrhunski dosežki evropske stavbarske in kiparske umetnosti.

Svetovna čuda Azije so v glavnem zbrana v številnih svetiščih vseh mogočih božanstev azijskih ver. Posejana so vse od Bližnjega vzhoda do Japonske, mednje je uvrščen tudi gigantski kitajski zid. Vsa ta azijska čudesa pa so prepletena s težko domisljivo skrivnostjo orientalskega duha in sile.

Svetovna čuda Afrike segajo po nastanku od piramid do Asuanskega jezusa. Tu je tudi veličastno delo de Lessepsa Sueski prekop, jez Kariba in znani Viktorijini slapovi. Vseh afriških čud je šest.

Ameriški celini pripada 18 svetovnih čud, ki vsa pripadajo, razen inkovske gorske trdnjave v perujskih Andih, zavetja hčera sonca Machu Picchu, osupljivim tehničnim in graditeljskim dosežkom novega in najnovejšega časa. Amerika v teh čudih pravzaprav kaže stvarni obraz svojega veličastnega tehničnega razvoja. Vse je enako osupljivo, pa naj bodo to Niagarski slapovi, slapovi Iguaasu, Grand Canyon, Yellowstonejski park ali drzne arhitektonske konstrukcije veličastnih mostov, palač in nebotičnikov.

Knjiga VSA ČUDA SVETA, ki je delo ROLANDA GUČEKA, se odlikuje po številnih barvnih fotografijah, odličnih črno-belih posnetkih najboljših fotografov, zgodovinskih risbah, bakrotiskih in petih dvostranskih zemljevidih. Avtor je pri sestavljanju knjige upošteval tri področja in sicer narave, kulture in tehnike, s katerimi je izoblikoval iz vseh »naj« odlično celoto. Ob knjigi se spominimo priznanega Alberta Einsteina: »Nič ne more biti lepšega od tistega, kar je čudovito. Kdor ob tem ne občuti, kdor se ne zna zamisliti in ne pozna globokega drhtenja očarane duše, ta je toliko kot mrtev, saj so njegove oči že zdaj zaprte.«

Knjigo je v sodelovanju z zagrebško založbo »Mladost« in založbo Vuk Karadžić v Beogradu, izdala Mladinska knjiga v Ljubljani, prevedel pa Boris Verbič. C. S.

Zanimivosti

Pravda o »Neretvi«

Moskovska »Pravda« je premieri Bulajičeve »Bitke na Neretvi« posvetila precej pozornosti. Recenzija je obsežna ter govori v zvezi s partizanskim bojem v Jugoslaviji »o 400.000 vojakih regularne narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, ki je imela pomemben delež pri uničenju fašistične Nemčije in nadaljuje, da je imel narodnoosvobodilni boj že od vsega začetka organiziran značaj in se tako spojil z bojem sovjetskega ljudstva in drugih narodov zoper nemške fašistične okupatorje.« To pa predstavlja zanimiv odmak od temeljnih zgodovinskih pričevanj, ki jih navaja zgodovina KP SZ. Slednja postavlja začetke partizanskega boja v leto 1943, omenja njegovo neorganiziranost kot »tisoče ljudskih maščevalcev«. Prav tako v tej publikaciji ni besede o predvojni in medvojni vlogi organizatorja vstaje, Komunistični partiji Jugoslavije in nekako izenačuje jugoslovanski narodnoosvobodilni boj s medvojnimi dogodki v Bolgariji, ČSSR in Poljski, ki pa so potekali bistveno drugače.

Knjiga o ciganih

Pri Pomurski založbi v Murski Soboti bo izšla konec marca doslej najbolj obsežna monografija o Ciganih-Romih v Pomurju. Monografija, ki jo je napisal dr. Vanek Siftar, je sad avtorjevega večletnega zgodovinskega, demografskega, sociološkega in etnološkega preučevanja in razmisljanja o teh davnih priseljencih.

Vatikan in Mao Ce Tung

Sestinosedemdesetletni rimski slikar Luigi Carnevali je po neki fotografiji iz mladih let naslikal portret Mao Ce Tunga. Nihče ne ve pojasniti, kako se je ta portret znašel na steni v dvorani za novinarje vatikanskega tiskovnega urada, zraven uradnega pappe Pavla VI. Šele 23. decembra pa so ugotovili, da gre za Maovo podobo; pomočnik šefa vatikanskega tiskovnega urada Luciano Casimiri je izrazil domnevo, da so prej očitali svetniku ali misijonarja ... Končalo se je tako, da so 1. januarja na mestu, kjer je visel Maov portret, odkrili samo še žebelj.

Matija Gubec na filmskem platnu

Znano je, da pripravljajo na Hrvaškem za 400-letnico Gubčevega kmečkega upora vrsto prireditev. Med drugimi prireditvami bo tudi poseben simpozij zgodovinarjev, razpisana so razna dela in te dni je bilo zaslediti tudi vest, da bodo o tem dogodku poneli film, ki ga bo režiral Vatroslav Mimica. Prve priprave so že stale, del sredstev je tudi zagotovljen in vse kaže, da bo to večja filmska stvaritev. Tema o kmečkem uporu iz leta 1573 ni v filmu nova. Prvi igrani film, ki je bil sneman na Hrvaškem, je obravnaval prav to temo. Bilo je to leta 1919, ko se je kmečkega upora pod vodstvom Matije Gubca, lotila Marija Jurić-Zagorka.

Najdragocenejša znamka

Te dni se po vsem svetu govori o naredkejši znamki na svetu — o slavnem »črnem pennyju« iz Gvajane. 24. marca 1970 bodo namreč v New Yorku spet postavili na dražbo ta preprosti, a nenavadno dragoceni košček papirja. O sedanjem lastniku znamke, ki je ostal neznan, vedo povedati le, da ima najpopolnejšo zbirko znamk iz Gvajane; računajo pa, da bodo organizatorji dražbe z njimi zaslužili nad pol milijona dolarjev.

»Spomini na kubansko revolucijo«

Beograjska založba »Kultura« je izdala pred kratkim najzrelejšo delo Ernesta Che Guevare »Spomini na kubansko revolucijo«. Čeprav sta bili deli »Gverilska vojna« in »Dnevnik iz Bolivije« na knjižnih trgih bestsellerji, pa je v komentarju k tej knjigi zapisano, da je avtentična Che Guevarova podoba razvidna prav iz te knjige.

Partizanska ljudska pesem

Februar
1944

Ko v mesecu smo februarju
ponoči prebudili se,
so preko Paškega Kozjaka
žareče kroglice žvižgale.

So borci hrabro se borili,
borili se za svobodo
in mnogi so v tem boju padli
za našo ljubljeno zemljo.

Nacisti k nam so prihrumeli,
divjali strašno kot vihar,
da naše borce bi zajeli
in umorili vsakogar.

A štirinajsta divizija
do zmage častno se bori,
zdaj slava njen spomin ovija,
ko rdeča zvezda nam žari.

OPOMBA:

Pesem je napisala preprosta kmečka žena Pavla Oprešnik iz Pake pri Velenju, ki je bila po vsej verjetnosti blizu dogodkom ob preboju 14. divizije s Paškega Kozjaka v Cirkovce. Pavla Oprešnik je dandanes že starejša članica ZB, vendar vsa leta po vojni oskrbuje grob neznanega partizana.

Ob „Ukani“ še o marsičem

Zadnje dni decembra je pisatelj Tone Svetina na tiskovni konferenci skupaj z zastopniki zavoda »Borec« pripovedoval zbranim o svojih pogledih na leposlovje in o »Ukani«, katere III. del je prav te dni izšel.

Ta slovenski partizanski veleroman ima v treh delih okoli 2500 strani. Za slovenske razmere je doživel na knjižnem trgu naravnost neverjeten uspeh. Prvi del je izšel v dveh ponatisih v skupni nakladi 17.000 izvodov, drugi pa prav tako v 17.000 izvodih v enem ponatisku in prvi izdaji. Tretji del je izšel v 15.000 izvodih. Zato lahko štejemo »Ukano« za največji založniški uspeh zavoda »Borec«. Prva dva dela »Ukane« sta izšla tudi v srbohrvaščini pri knjižni zadrugi »Sloboda« v Beogradu, v slovenskem časopisu »Prosveta« v Chicagu pa je »Ukana« izhajala v podlistku. Po novem letu jo je prav tako kot podlistek začel priobčevati »Slovenski vestnik« v Celovcu.

Ob izidu knjige so v zgornjih prostorih trgovine »Borec« odprli razstavo Svetininih kipov. Pisatelj se namreč ukvarja tudi s kiparstvom — izdeluje kipe iz drobcev granat. Na razstavi je 15 Svetininih kipov, med njimi tudi vsi trije, ki so upodobljeni na ovitkih vseh treh delov »Ukane«.

Pred novim letom je naš sodelavec obiskal pisatelja na njegovem domu na Bledu in se z njim pogovarjal o »Ukani«, leposlovju s tematiko iz osvobodilne vojne in revolucije ter o vrsti vprašanj, ki se tičejo nekaterih pojavov v našem kulturnem življenju.

Tako kot lanska tudi letošnja zima ne skopari s snegom. Bled, še bolj pa nekoliko odmaknjena vasica Mlino, kjer živi pisatelj Tone Svetina, sta vkovana v sneg in led. Za Svetinovo hišo, polno lovskih trofej, knjig, starega orožja in kipov, šumi Mlinščica, odtok Blejskega jezera. Ime je dobila po mlinih, ki so nekoč kmetom iz bližnje in daljnje okolice mleli žito.

Kipi in reliefi te pozdravijo že zunaj Svetinove hiše. Ob njih se ustavi marsikateri tujec in si jih ogleda. Drugače pa je Svetinova hiša taka, kakršne so gradili v začetku našega stoletja po kmečkih krajih. Tudi Svetinovo je zgradil kmet, ki je bil obenem tudi lovec, Tonetov stari oče. Tone jo je samo popravil in uredil. Zdaj živi v njej z očetom, ženo Vero in sinom Vojkom. Tudi oče je lovec. Žena Vera Tonetu pomaga: tipka mu rokopise. Prav zaradi te pomoči, je zapustila službo pri Lesno-industrijskem podjetju Bled. Razen tega se ukvarja z gospodinjstvom in sprejema številne goste Svetinove hiše. Sin Vojko pa je jeseni začel hoditi v 1. razred jeseniške gimnazije. Na Jesenice se vozi z avtobusom.

Ob pogovoru o sinu, ki se vozi v šolo, se s Tonetom začneva spominjati preteklosti, kako so se nekaj šolali fantje in dekleta iz krajev, kjer ni bilo višjih šol. Tudi Tone se je vozil v šolo. Potem ko je na Bledu končal pet razredov osnovne, je začel obiskovati kranjsko gimnazijo. Za stanovanje v Kranju pač ni bilo denarja, zato se je moral voziti, z Bleda do Lesc z avtobusom, nato pa z vlakom do Kranja. Vstajal je ob petih, vračal pa se je ob treh. To je bilo za mladega fanta hudo.

Tonet je nemška zasedba zatekla v 4. razredu kranjske gimnazije. Po vojni pa je končal kot izredni dijak srednje ekonomske šole ter enoletni politični tečaj pri CK KP Slovenije.

Nato se najin pogovor začne počasi prelivati od spominov k nasprotjem sedanjosti. Pogovarjava se o vplivu izobrazbe na človekovo delo in na njen pomen v književnosti. Vsekakor se da izobrazba pridobiti na različne načine. Vsekakor jo je najlažje pridobiti z rednim šolanjem. Kdor pa si jo mora pridobiti sam v kasnejših letih, ob službi in družini, zasluži še večje občudovanje.

Tonet sta že od otroških let dalje zelo zanimali »čista filozofija« in psihologija. Ze pred vojno je zato prebral vse dosegljive knjige s tega področja. Po vojni pa se je spoprijateljil z več znanimi filozofi in psihologi, ki so končali redne šole in dosegli javna priznanja kot znanstveniki. Tudi od njih se je marsičesa naučil. Srednja izobrazba, ki si jo je pridobil, pa tudi že daje zadostno podlago za nadaljnje samostojno učenje. Tako je Tone vsa povojna leta ves svoj prosti čas žrtvoval knjigam. Temelje za poznavanje filozofije si je pridobil tudi v politični šoli, kot predavatelj po komitejih in v podjetju ter pri praktičnem delu.

Tonetovo zanimanje za knjige spoznaš v hiši že na prvi pogled. Knjig so polne omare, ima jih nad 2.000.

Za pisanje leposlovnih del o vojni pa je potrebno tudi poznavanje vojaških zadev. Tone si je temeljno vojaško izobrazbo pridobil v nemški in partizanski vojski ter v povojni službi v obmejnih enotah. Kasneje pri spoznavanju vojaških zadev so mu pomagali prijatelji, generali in polkovniki, ki so ga poučili o marsičem, česar v vojski

kapetanov I. klase navadno ne učijo.

Tako iz vseh najinih ugotovitev sledi, da človeku ne more biti nikoli ničesar darovanega. Če hoče kdo nekaj znati, mora hoditi v šolo ali pa se sam učiti dolge noči, mesece in leta, ko se drugi zabavajo. Kljub večjemu naporu pa ima lastno izobraževanje tudi nekatere prednosti. Uči se tisto, kar veš, da boš potreboval, ne pa vsega, bolj si vnet pri učenju, ker se zavedaš, da ti primanjkuje znanja.

Z izobrazbe nama pogovor počasi zaide na bolj določne reči. Predvsem na mesto in vlogo sodobnega leposlovja, ki obravnava revolucijo in osvobodilno vojno ter velike povojne spremembe pri nas.

Tone vstane in prinese iz svoje knjižnice »Slovensko književnost 65« in začne listati po njej. Pokaže mi na delitev sodobnega leposlovja, ki so si jo privoščili sestavljalci te knjige.

Eno izmed poglavij je tudi »partizanska spominska proza«. Sem so šli skoraj vse pisatelje, ki pišejo dela s tematiko o osvobodilni vojni in revoluciji. Toda taka razdelitev — pravi Tone — ne ustreza dejanskemu stanju in zato je za znanost nesprejemljiva.

SPOMINSKA LITERATURA?

Kako naj kak Grabeljškov ali Ribičev roman ali celo Ukano štejemo k spominom? Po istih merilih bi bila »spominska proza« tudi dela nekaterih svetovno znanih pisateljev, npr. »Tihi Don« Solohova, »Komu zvonijo« Ernesta Hemingwaya, »Živi in mrtvi« Konstantina Simonova, »Od tod do večnosti« Jamesa Jonesa in Laličeva »Hajkak«. Vprašljivo je tudi, kakšna razlika je v vsebini dela in njegovi kakovosti med romanom nekega pisatelja, ki se je slučajno opisanih dogodkov sam udeležil oziroma jih je pisal po spominih sodobnikov ali arhivskih podatkih. Vedno so resnični dogodki lahko samo okvir in kot taki služijo samo za predstavo resničnosti. Vse drugo pa je prepuščeno ustvarjalni sposobnosti in moči sklepanja pisatelja. Celotni Tolstoj je svojo »Vojno in mir« zasnoval na resničnih dogodkih. Za opis take bitke pri Borodinu je kdove kolikokrat sam prehodil bojišče in s koraki premeril razdalje. Generali so mu očitali celo to, da je premalo upošteval zgodovinsko resnico. Toda generali so pomrli, umrl je tudi Tolstoj, njegova »Vojna in mir« pa živi in bo še živela.

Če torej drugi pisatelji lahko pišejo o resničnih dogodkih, pa jim zaradi tega nihče ne odreka umetniških sposobnosti, zakaj tega ne bi smeli početi slovenski pisatelji, ki opisujejo osvobodilno vojno in

revolucijo? Zakaj dvojna merila, ena za slovenske in druga za tuje pisatelje, in zakaj tudi dvojna merila med samimi slovenskimi pisatelji?

Med »spominsko prozo« bi lahko šli le taka dela, kot so na primer Dedijerov dnevnik, Hacetovi Komisarjevi zapiski ter spomine državnikov in vojskovodij kot Churchilla, de Gaulla, Zukova in drugih.

Vsa druga dela, ki obravnavajo osvobodilno vojno in revolucijo pa so lahko ali umetnost ali pa ne, in jih je kot taka treba tudi obravnavati.

Sploh pa je nepravilno toliko let po vojni imenovati pravkar napisana dela »partizanska«. Partizanska bi mogla biti samo dela Mateja Bora, Kljusovega Jože, Kajuha in nekaterih drugih, ki so pisali med vojno kot partizani.

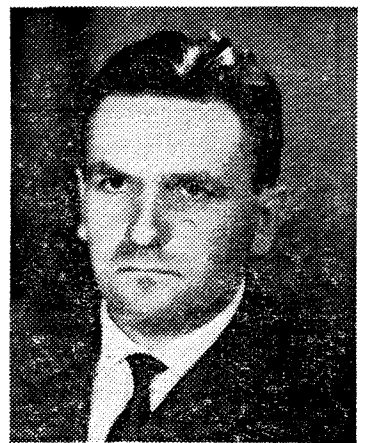
Po istih merilih, kot imenujemo zdaj »partizansko prozo«, bi lahko imenovali dela o zdravnikih »zdravniška proza« in podobno.

V »Ukani« je vsaj polovica gradiva o dejanjih in ravnanju Nemcev. Zatorej bi Nemci ali kdo drug lahko »Ukano« prištel tudi k »wehrmachtovski spominski prozi« ali podobno...

Vsekakor pa je taka delitev leposlovja, kakršno skuša uveljaviti »Slovenska književnost 65«, posledica podcenjevanja nekaterih pisateljev, pa tudi snovi, ki jo obravnavajo. Zakaj na primer niso sestavljali uvrstili med »partizansko spominsko prozo« tudi Kranjčeve »Za svetlimi obzorji«, ki je napisana po enakih načelih kot na primer »Ukana«? Bo tudi Vladimir Kavčič s svojimi »Žrtvami« po tej delitvi prišel iz vreče »Filozofske moralistične proze zoper koncepcijo prenovljenega realizma in moralni kriterij malega človeka« v vrečo »Partizanska spominska proza«? Saj so tudi njegove »Žrtve« napisane in zgrajene na osnovi resničnih dogodkov na dokaj točno določenem območju in na podlagi osvobodilne vojne in revolucije!

Od vrednotenja leposlovja v literarno-teoretičnih delih preideva s Tonetom počasi na pogovor o vrednotenju posameznih del v vsakdanjih prikazih leposlovnih novosti v časopisju.

Najprej je Tone pripovedoval o svojih vtisih glede vrednotenja »Ukane«. Literarni kritiki so jo na splošno dobro sprejeli, zlasti nekateri znani starejši, pa tudi nekateri mlajši s slovesom resnih znanstvenikov, kar Toneta posebno veseli. Veseli pa ga zlasti zaradi tega, da so tudi mlajši ljudje, ki so jim ovinki našega razvoja zameglili pogled na revolucijo kot preddobje sedanjosti, s pomočjo »Ukane« spoznali nepotvorbno bistvo revolucije, predvsem pa njeno globoko

demokratičnost in humanizem, pa tudi to, da sta usoda in razvoj udeležencev revolucije eno, tok dogodkov pa drugo.

Sicer pa je že tako, da nujno pride o tako obsežnem in vsestranskem opisu razdobja, kot je »Ukana«, do različnih sodb. Od najbolj pohvalnih do nerazumevanja in celo zavračanja.

BOLJE JE, DA NAPIŠEŠ TUDI SLABO KNJIGO, KO DA JE SPOLOH NE NAPIŠEŠ

Nekaj ljudi pa je tudi takih, nadaljuje Tone, ki imajo posebno veselje »raztrgati« vsako novo knjigo, posebno pa tako, ki opisuje vojno in revolucijo. Pri tem z drobnogledom iščejo samo pomanjkljivosti. Čim nižje je kdo na družbeni lestvici, tem z večjo prizadevnostjo in veseljem odkrivajo v njihovem delu slabosti.

Med take ocene Tone v zadnjem času šteje prikaz knjige Ivana Janka »Mrtvi ne lažejo« v »Primorskem dnevniku«.

Dejansko bi se morali razveseliti vsakega novega dela o naši revoluciji in osvobodilni vojni. Dela, ki ima namen nekaj pojasniti in izpostaviti. Le tako bomo lahko dobivali vedno nova dela, ki bodo tudi čedalje boljša. Tudi piramida se naslanja na tla s širšo ploskvijo, ne pa s konico. Začnimo se že enkrat zavedati, pravi Tone, da nas je udeležencev vojne vedno manj živih in da tisto, kar nihče ne napiše, ostane neznano, ko da se ni nikoli zgodilo. Zato je bolje, da napišeš tudi »slabo« knjigo, kot pa da je sploh ne napišeš. Prav tako tudi ne bi smeli izgubiti izpred oči, da je bila osvobodilna vojna po tisočletju hlapčevanja tujcem za nas Slovence prva junaška doba. Tedaj smo izgubili manjvrednostni občutek pred velikimi sosedi, zlasti pred Nemci. Zato je osvobodilna vojna vir moralne moči najbrž tudi za stoletja pred nami. Ta čas je bil višek našega uveljavljanja in naš korak v svetovno zgodovino, kjer smo se pojavili kot enakopravni med enakopravnimi.

Od časopisnih kritik sva prešla na pogovor o odzivu bralcev na

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Imeli so tudi hčerko, nekoliko starejšo od mene, zelo lepo dekle, ki je hodila v zadnji razred gimnazije. Po vojni sem večkrat spraševal znanca, kje so zdaj ti ljudje. Nazadnje sem zvedel, da je oče umrl kmalu po mojem odhodu zaradi kapi, služkinjo pa je porabalo čez nekaj let, že po vojni. Toda hči, tisto lepo dekle?

Pet let je bila zaprta po vojni zaradi sodelovanja z gestapom. Odslužila je kazen. V zaporu se je seznanila s sinom gostilničarja s poželja, ki je tudi prestajal kazen zaradi nekakšnih špekulacij. Ko sta prišla ven, sta se brž poročila. Zdaj je tista lepota nekje tudi sama gostilničarka in zelo dobro ji gre...

Zaradi sodelovanja z gestapom... To mi dolgo ni šlo iz glave. In jaz sem se skrival pri njih? Kaj, če so že takrat imeli zveze? Toda zakaj me niso izdali? Morda je bilo za gestapo važneje, če se njihova agentka lahko ponaša, kako je skrivala ilegalca pred italijansko policijo kot pa da ga izda in vzame revoluciji navadnega vojaka? Še toliko let po vojni so se mi ob misli na tako možnost naježili lasje...

Takrat pa sem se spomnil, da mi je stanovanje pri njih priskrbel Šimen. Kaj, če ni imel tudi pri tej ženski prste vmes? Pojdem in jo poiščem, morda zvem za nov Šimnov prestop, če ne hudodelstvo. Začel sem poizvedovati, v katerem kraju zdaj živi ta ženska. Kmalu

122

sem zvedel in se nekega dne mimogrede odpravil tja, ko sem šel na službeno potovanje.

Taka srečanja so vedno zelo mučna, tako za tistega, ki je ostal pošten, kot za onega, ki je napravil napako in se znašel na drugi strani bojne črte. Odpuščeni obsojenec misli, da prihaja k njemu s skrivnimi nameni, poslan od oblasti, da bi še kaj zvedel. Moraš se pretvarjati, da ne veš nič, da je bil oni drugi kdaj zaprt zaradi sodelovanja z okupatorjem. Vsaj nekaj časa se moraš pretvarjati, kako ga imaš še vedno za poštenega in zvestega aktivista, poslušati moraš njegove laži in se delati, kot da verjameš. Včasih grešnik enostavno iz svojega pripovedovanja izpusti čas, ki ga je preživel v zaporu, največkrat pa se zateče v večno zagovarjanje vseh krivcev. Nisem kriv, ovadili in očrnilo so me hudobni ljudje, krivo so pričali, niso me pustili, da bi se zagovarjal, drugi so naredili to in ono, pa jim niso nič napravili. Jaz pa imam tole za plačilo, ko sem toliko napravil za našo stvar...

Poiskal sem gostilno sredi vasi, vstopil in sedel v gostinsko sobo. Stregla je natakarka. Naročil sem prigrizek in kozarec pijače ter začel v mislih iskati možnost, da bi začel pogovor. Nenadoma so se odprla vrata. Skoznje sem videl v kuhinjo. Tam se je sukala okoli štedilnika. Še vedno je bila zelo lepa in že po obnašanju se ji je poznalo, da je hodila dolgo v šolo. Hitro je ugotovila, da jo opazujem, me začudeno pogledala, nato pa je prišla v gostinsko sobo, se vrtela okoli točilne mize in me ogledovala. Če hitro kaj ne rečem, bom pomislil, se bo vrnila k loncem in tedaj bom veliko težje začel pogovor kot bi ga sicer. Zato sem rekel:

123

»Gospa, zdi se mi, da se od nekega poznavam.«

»Morda ste me videli v zaporu. Veste, pet let sem sedela po vojni,« je brž odgovorila. Njena odkritosrčnost me je močno presenetila.

Ob „Ukani“ še o marsičem

(Nadaljevanje z 12. strani)

knjigo. Bralci so tudi svoje vrste kritiki, saj knjigo bero ali ne bero, jo kupijo ali ne. Pri nas je del ljudi prepričanih, da ni važno, če ljudje knjigo bero, ampak kaj reče o njej ozek krog »strokovnjakov«. Že tako daleč je prišlo, da velja knjiga, ki jo ljudje radi bero, za manjvredno. Nasprotno pa knjige, ki jih bere malo ljudi, včasih veljajo za večvredne, kot dela za izbrane »sladokusce«. Pri tem pa gre dejansko za isto miselnost, kot so jo izpovedovali izobraženci pred stoletjem in prej, izobraženci iz vrst aristokracije. Takrat so vsaj na knjigo pod naslov zapisali, da je napisana v »poduk preprostem kmetiškem ljudstvu«. Zakaj pa je zdaj potrebno deliti ljudi na dve skupini, na množico, ki je z vsem zadovoljna in se rada vda pregrešnim strastem, ter na izbranec?

Tone odgovarja: današnji pisatelji bi morali upoštevati, da sta se spremenila okus in raven bralcev. Tudi razlike v izobrazbi so veliko manjše, kot pa so bile v prejšnjih časih. Na okus bralcev močno vpliva radio in televizija, zato se mora pisatelj prilagajati novemu načinu dojemanja, ki sta ga ti sredstvi množičnega obveščanja razvili v ljudeh.

KOT BI PISALI ROMANE
TUDI ZA KONJE...

Osebnost se mi zdi vzdevek »ljudski« bedast. Na primer »ljudski« roman. Kot bi pisali romane tudi za konje in kot bi drugi ne bili ljudje ampak nekaj drugega. Tudi delitev ljudi na one zgoraj in tiste spodaj je nesmotna.

Ljudje so vsi siti laži in polresnici, pa tudi časa za branje imajo malo. Če že berejo, hočejo zvedeti resnico o življenju okolja, ki mu sam pripadajo ali pa so sodelovali pri njegovem ustvarjanju. Vsak človek išče v leposlovnem delu, ki ga prebira, delček samega sebe ali vsaj podobnost s samim seboj, torej svoj svet. Bere pa zato, da bi mu prebrano pomagalo premagovati življenjske težave in presojati pojave z novih gledišč. Če pa kak bralec v knjigi, ki jo vzame v roko, vsega ne najde, najkasneje po treh poglavjih knjigo odloži.

Tudi načinov opisovanja je več. Tone priporoča vsem leposlovnim ustvarjalcem vzajemno spoštovanje brez vsakršnega podcenjevanja. Vsakdo naj bere, kar mu je všeč, in tudi še, kar zna. Umetnost naj pomaga graditi mostove med ljudmi, ne pa rušiti jih!

Navdušuje se za vse načine pisanja. Tudi skrajno moderno pisa-

nje ni nujno povsem nerazumljivo. Zanj ni važno, kako kdo piše, ampak, kaj opisuje. Največ modernih stvaritev izhaja iz enega samega človeka, ki se skozenj razvija vse dogajanje. V epskih delih pa je junak množica ali nekaj junakov, predstavnikov raznih slojev.

Popolnoma vseeno pa je Tonetu, če ga podcenjujejo nekateri, ki sami pišejo v bolj zapletenih stavkih in s tujkami ter nenavadnimi prispodobami. V »Ukani« sam piše v več načinih, uporablja tudi moderne prispodobe, njegovi junaki filozofirajo, opisuje njihovo podzvest. Ob vsem tem pa se vrste realistični opisi dogodkov in narave ter celo naturalistični prizori.

NI LEPOSLOVJA BREZ
PSIHOLOGIJE

Nekateri tudi pozabljajo, da v tako imenovanem akcijskem načinu podajanja gradiva misel zaostaja za dogodki in prispodobami. Leposlovja brez psihologije pa sploh ni. Le da eni pišejo na dolgo in široko, kaj človek misli pred dejanji, med njimi in po njih, drugi pa samo opisujejo dejanje. Toda človek vedno misli, in dejanja so samo odraz njegovih misli. Človeka tudi sodimo predvsem po dejanjih. Smrt je njegova dokončna opredelitev, od nje dalje je samo še plen živih, ki si ga lahko razlagajo vsak po svoje.

Tako nama prehajajo misli iz druge v drugo, vsaki je vzrok prejšnja. Zdaj pa zakaj ljudje ene knjige ne kupujejo, ker so jim nerazumljive in jih zato ne privlačijo, čeprav morda niso slabe. Toda zato ker jih ne kupujejo, morajo dobiti družbeno pomoč, če jih založnik hoče izdati. Pri nas to pomoč dajejo znotraj založniških podjetij iz drugih gospodarskih virov ali pa prek sklada za pospeševanje založništva. Toneta sem zato vprašal, kaj misli o sedanjem načinu dajanja družbene pomoči za izdajanje knjig. Ali se mu morda ne dozdeva, da sedanj način rojeva miselnost, naj kultura služi sama sebi in naj bodo zatorej njeni utvarjalci, pa tudi potrošniki predvsem družbeni elita? Ali to ne bi kazalo na neko sorodnost z etatizmom? Saj izdajanje knjig, ki niso za množično uporabo, zahteva veliko družbeno pomoč, to pa lahko zbere le močna oblast, ki ima velike pristojnosti glede pobiranja viška dela. Pri vsem tem pa so vmes tudi »kulturni uradniki«, ki se porajajo v takih razmerah?

Ne, nima pregleda nad višino družbene pomoči za izdaje posameznih del, pravi Tone. Vsekakor pa družba za kulturo po njegovem daje vse premalo.

PREOZEK KROG ODLOČA...

Kolikor pa družba daje pomoč knjigam, ki jih smatra za koristne, odločajo o tem, katero delo je koristno, v preozkem krogu. Prav v tem krogu pridejo do izraza »kulturni uradniki«, ki so pač to kar so. Počasi začno svoje koristi smatrati za koristi skupnosti, pa tudi svoje koristi za važnejše kot skupne. Tako so tudi nosilci etatizma.

V našem samoupravnem socializmu pa je treba pritegniti k odločanju čim večji krog ljudi, predvsem ustvarjalcev. To so na kulturnem področju tudi pisatelji, vsaj za založništvo. Toda menda v socializmu nima nihče tako malo pravic odločanja kot ravno pisatelji in pesniki.

Samoupravni socializem ne bi smel poznati tudi nobene elite, to je zaprtega kroga ljudi, ki odločajo po svoje o vsem. Če je pri nas kje takšna elita, je to navadno grupščina, ki ni v skladu z našim razvojem. Zato bo takšno grupščino naš razvoj tudi sam po sebi zatrl. Če pa morda to ne gre za naše želje zadosti hitro, smo sami krivi, ker smo premalo odločni.

V pogovoru so povrneva na predhodno misel. Zakaj je po njegovem dolga leta veljalo, da ljudje dela s partizansko tematiko neradi bero? Zaradi tega so se založniki takih del otepali. Pozneje se je to mnenje počasi začelo umikati, knjige o partizanstvu so spet postale privlačne, tudi za mladino. Dokončni udarec teoriji o nepriljubljenosti knjig o partizanstvu pa je zadala »Ukana« s svojim izrednim uspehom.

Prva dela o partizanih so bila preveč enostranska, dogodke so prikazovala v motni luči, bila so premalo poglobljena, pravi Tone. Zato jih bralci niso hoteli brati, založniki pa ne tiskati. Ko pa smo začeli partizanstvo opisovati takšno, kot je bilo v resnici, se je stanje spremenilo. Resnica ljudi vedno privlači, pa naj bo še tako neprijetna.

Resnica... neprijetna... Tako sva s Tonetom do zadnjega v našem pogovoru. Kako je pri nas po njegovem s svobodo ustvarjanja, kaj je to »ždanovščina« in če so se tudi pri nas ohranili kakšni njeni ostanki celo v sedanjost?

Nikjer in nikoli ni preveč demokracije in svobode, reče Tone odločno. Toda demokracijo je potrebno spoštovati v njenem bistvu, prav tako tudi svobodo. Nekateri pa mislijo, da je demokracija palica, s katero lahko tepeš vse in vsakega.

Odločno je tudi proti temu, da bi umetniško ustvarjalnost urejali javni tožilci. Pač pa naj bi se v bo-

ju mnenj izjasnila resnica in prišel do izraza dober okus.

TABU V UKANI

V »Ukani« je nekaj opisov dogodkov, ki so pri nas prvič omenjeni. Za nekatere je doslej veljal nekakšen »tabu«. Glede tega ima Tone mirno vest, saj ni napisal ničesar takega kar se v vojni in revoluciji ni dogajalo.

»Ždanovščine« pa pri nas ni, oziroma je že dolga leta naša kulturna usmeritev drugačna. Tudi poznali je nismo v taki obliki kot so jo v Sovjetski zvezi. Sicer so bile tudi tam izjeme. Tako na primer Stalin ni preprečil izida »Tihega Dona«, čeprav je to dejanska slika revolucije. Pri nas pa so še posamezniki, ki se boje lastne sence. Včasih odločajo tudi o tem, kaj je primerno za tisk in kaj ni, pri tem pa delajo s staro pametjo v bistveno novih razmerah.

Ali je imel kdaj kake težave, ko je pisal »Ukano«, saj je pisal zelo odkrito, ga vprašam.

Za tistega, ki piše o vojni, se vojna nikoli ne neha, odgovori Tone. Tak pisatelj ima vedno občutek kot partizan na položaju, ki je obki so ga v pisnih hrabrili in mu koljen z vseh strani.

Največja opora so mu bili bralci, dajali podatke o vedno novih rečeh. Teh pisem je prejel na stotine. Znani in neznani ljudje so ga spodbujali, naj piše tudi vnaprej tako odkrito, kot je pisal dotlej, ali pa še bolj.

Se vedno ga tudi vabijo na razgovore in predavanja v šole, tovarne in vojašnice. Tam dobiva neposredni stik z bralci in sploh ljudstvom, ki je ponosno na svojo zgodovino.

NAKOPAL SI JE TUDI NEKAJ
SOVRAZNIKOV

Glede na to, da »Ukana« posega zelo globoko v izvore izdajstva v sedanjosti in preteklosti pa si je Svetina nakopal tudi nekaj sovražnikov. Ti se oglašajo iz podzemlja kot podgane iz kanalizacije. Drugim pa spet »Ukana« ni všeč, ker je preveč odkrita. Toda revolucija je revolucija in še v nobeni se niso ljudje med seboj božali. Tudi Lenin in Marx sta večkrat poudarjala, kako je revolucija krvavi vzpon ljudskih množic, ko zatirani obračunajo z zatiralci, kajti tudi zatiralci, ko so bili še na oblasti, niso svojih podložnikov razvajali. Kdor pa pred tem zapira oči, zapira oči pred resnico in vtika glavo kot noj v pesek. Seveda pa ima za kaj takega skoraj vsakdo svoje lastne vzroke...

ZAPISAL MP

Spoštovani naročniki!

Kaj rado se zgodi, da ob preselitvi, preimenovanju ulic in naselij ali novem oštevilčenju hiš pozabite javiti nastalo spremembo — in hitro je tu neljuba nevednost za vas in za nas. Vi lista v redu ne prejimate, nam pa vam namenjeni časopis pošta zavrača z raznimi pripombami. Dostikrat si ne moremo pomagati, potem pa je huda jeza tu, ki jo lahko stresamo eden na drugega.

Vljudo vas opozorimo, dragi naročniki, da nam vsako spremembo takoj javite, hkrati pa obvezno priložite še stari naslov. Veliko vas je in vsak ima svojo kartoteko strogo po abecednem redu in po poštah. Da smo kos vse nastale spremembe hitro evidentirati v vaše in naše zadovoljstvo, vas v tem pogledu prosimo za pomoč.

Nekateri so že bili tako pridni in nam naročnino kar sami nakazali na naš račun. Pri tem pa so prezrili, da je letna naročnina odslej 22 dinarjev. V prvi številki smo to na prvi strani obširno razložili. Ne bomo se hudovali, če nam ob priliki nakažete še razliko.

Letos bomo naročnino preko pošt pobirali v mesecu aprilu. O tem pa v marcu mesecu kaj več.

Uredništvo in uprava

SAP - Ljubljana

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

— Sprejemamo prijave za smučarske tečaje, ki jih organiziramo v sodelovanju s SK »Snežinka«.

— Prodajamo vstopnice za VI. svetovno prvenstvo v košarki, ki bo v dvorani Tivoli od 16. do 25. maja 1970.

— Vsako soboto in vsako nedeljo organiziramo smučarski avtobus (SKI BUS EXPRES) v Kranjsko goro. Odhod iz Ljubljane ob 8.00 uri izpred Titove c. 38 s povratkom iz Kranjske gore ob 16.30 uri. Povratna vozovnica po reklamni ceni 16 N din.

PRIJAVE IN INFORMACIJE SAP — LJUBLJANA, Titova c. 38, tel. 314-922 in 315-352.

124

»Nisem bil v zaporu, razen med vojno,« sem rekel. »Nisem bil paznik niti nisem bil pri milici ali pri notranji upravi. Toda, ali ste domaćinka ali ste iz Ljubljane, kot bi sodil po narečju?«

»Ljubljanka sem, le oče je bil doma iz teh krajev,« je rekla in se nenadoma zamislila.

Povedal sem ji, da sem tudi jaz živel v Ljubljani. Nato, kje je stanovala. Tedaj sem sklenil, da bom povedal, kdo sem...

»Ko sem se skrival pred policijo, sem bil tam nekje v neki hiši. Za ulico in številko več ne vem, le to mi je ostalo v glavi, da so bili pri hiši zelo lepa hči, stara služkinja in oče, vdovec. Pa fanta se spominjam, ki me je pripeljal tja. Pred kratkim sem ga srečal v Ljubljani...«

Povedal sem fantovo ime.

»Potem ste bili lahko samo pri nas. Drugih takih tam okoli ni bilo,« je rekla.

Pustila je kuho, ukazala natakarici, naj pazi na lonce, sama pa je sedla k meni. Kot bi se premislila, je spet vstala, stopila k točilni mizi in nalila v steklenico liter vina in se vrnila k meni. Silila me je, naj pijem. Takoj sem spoznal, da tudi sama rada zvrča kozarce.

Najprej se je spomnila matere, ki je jaz nisem poznal. Nato očeta in služkinje, ki ji je nadomeščala mater, pa znanec in tovariš iz ilegalnega dela. Vse skupaj me ni dosti zanimalo...

»Ali ste poznali tistega Šimna?« sem jo vprašal ob primerni priložnosti.

Zardela je in pobledela hkrati, jezik se ji je začel zapletati.

125

Uganil sem, da se ga še vedno boji in da sem jo zadel v živo, da je nekaj imela z njim in da je usodno vplival na vse njeno življenje. Samo kako? Čez nekaj trenutkov je strastno izpila na dušek poln kozarec, se obrnila k meni in me prezirljivo vprašala:

»Ali so vas oni poslali?«

Povedal sem ji, da pišem knjigo o Šimnu in da bi morda lahko tudi ona kaj prispevala, če ga že pozna in če sva se slučajno srečala. Seve sem zamolčal, da sem prišel k njej prav s tem namenom, da bi o njem kaj zvedel.

Nekaj časa mi je gledala v oči, očitno oklevala, nato pa se je vdala:

»Pa naj bo,« je rekla. »Saj tako ni glede tega nobene tajnosti več, vse že vedo, sama sem jim povedala. Ne vem pa, če mi verjamejo, da ne vem nič več...«

Prejle sem vas vprašala, če se nisva morda videla v zaporu. Sedela sem pet let, saj ste me menda slišali. Ne po nedolžnem. Če ne bi bila prej toliko napravila za našo stvar in če še potem, ko sem se znašla v gestapovskih mrežah, ne bi bila skušala pomagati našim ljudem, kolikor se je dalo, bi sedela deset ali še več let. Pa tudi moje iskreno priznanje in kesanje mi je pomagalo...

Torej, prej sem bila pošteno dekle in resnično vdana osvobodilnemu gibanju. Tako kot toliko tisočev fantov in deklet mojih let. Nisem pa odšla k partizanom, kot so odšli drugi, potem ko je propadla italijanska vojska. Morda veste, morda pa tudi ne, da so nas takrat precej takih, ki nas sovražnik ni toliko poznal, kaj smo, obdržali v Ljubljani, da bi delovali naprej. Dali so nam tudi obilo lepo

126

zvenečih in visokih funkcij. Morda me je vse to premotilo, da sem ostala, morda pa je bil vmes tudi strah pred trpljenjem pri partizanih, strah pred naporji, nevarnostjo, nerednim življenjem, lakoto in umazanijo. Zato sem se nasprotno kot mnogi drugi radi volje pokorila ukazu, da ostanem v Ljubljani pri aktivističnem delu.

Tista jesen je bila čudovita. Italijanov ni bilo več, Nemcev je bilo še malo, domobranci pa so bili zbegani in pohlevni. Vsak dan smo slišali o naših zmagah. Letala sem s sestanka na sestank, vse je šlo kot po maslu, naše delo se je uspešno razvijalo. Tako je minila jesen pa zima in za njo pomlad. Tedaj pa so se začele aretacije. Vedno več jih je bilo in vedno bliže so seki. Torej le ni bila njihova policija tako nedolžna, kot se nam je zdelo. Samo pretvarjali so se, opazovali podatke, ko pa jim je bilo dosti, so udarili.

Okoli mene je bilo še vse mirno. Imela sem dobre sodelavce, ki so opravljali svoje delo vestno in tajno, tako da ga je bilo skoraj nemogoče odkriti.

Ze sem se oddahnila, da je vse šlo mimo in da še dolgo ne bodo kos naši organizaciji, ko se mi je pripetilo tisto najstrašnejše...

Bila sem v mestu, šla sem po neki zakotni ulici in mračilo se je že. Pred neko hišo je stal mlajši moški, ki sem ga menda od nekod na videz poznala. Pozdravil me je in me vprašal po imenu. Zmedla sem se in mu odgovorila. Nič ni rekel, samo z roko mi je pokazal, naj mu sledim v prehod med dvema hišama. Uprla sem se in ga precej glasno vprašala, kaj bi rad. Tedaj mi je pokazal nekakšno izkaznico. Prebrala sem jo, kolikor se je še videlo. Bila je policijska...

Politični razgledi

Preprosto in brezhibno zasnovana akcija je prinesla Izraelu pet novih topnjač, strmoglavlila je dva visoka francoska oficirja, izzvala mednarodni škandal in politične težave, navdušila pa bralce kriminalnih in pustolovskih romanov.

2. junija 1967 je francoski predsednik Charles de Gaulle ukazal delni embargo na izvoz francoskega orožja v Izrael. 3. januarja 1969 pa ga je razširil na popolnega. Glede na to, da se je izraelska vojska od vsega začetka oboroževala večinoma z orožjem francoske izdelave, je bil de Gaullov sklep hud udarec za Tel Aviv. Tako je Izrael ob 50 letal mirage, ki jih je že plačal, ob vagone orožja ter tudi ob topnjače. Toda šest topnjač so dobili že pred embargom, dan po tistem pa je iz pristanišča v Cherbourgu ušla sedma topnjača. Pariz je zahteval sankcije v administrativni službi in potem so izdelane topnjače raje zasidrali v trgovskem pristanišču (ki je seveda tudi manj zavarovano).

Potem je prišlo presenečenje: Izrael je preklical naročilo za topnjače. To je bil za cherbourško ladjedelnico hud finančni udarec. Direktor Felix Amiot je začel iskati novega kupca. Stvar se je dolgo vlekla, 3. novembra lani pa se je v Cherbourgu pojavil Norvežan Ole Martin Siem. Dejal je, da je direktor ladjedelniške skupine Akers ter predstavnik panamske družbe »Starboat S. A.« Družba da ima svoj poštni predal: 25078 Solli v Oslu 2, njen sedež pa je seveda v Panami. Povedal je, da se družba zanima za topnjače, vendar za miroljubne namene: z njimi naj bi oskrbovali ljudi, ki delajo na petrolejskih vrelcih v morju (poznavalci pravijo, da je topnjača za takšno delo primerna prav toliko kot dirkalni avto za vleko pluga...). Ole Martin Siem je pokazal Francozom tudi načrte za ustrezno predelavo topnjač. Seveda se je Amiot zanimal za

Velika pustolovščina

to, kdo je Siem. Zvedel je, da je Norvežan 13. in 14. oktobra 1969 bil v Parizu, kjer se je srečal s predstavnikoma izraelskega veleposlaništva (Izrael je namreč plačal predujem v višini 40 odstotkov vrednosti topnjač — vsaka topnjača je stala 11 milijonov frankov. Norvežan se je veliko posvetoval z admiralom Limonom, vodjem izraelske misije za nakup v Franciji in Evropi. Bržkone so tedaj sestavili načrt za »ugrabitve« petih topnjač.

(Medtem velja povedati nekaj besed o admiralu Mordekhaiju Limonu, imenovanem Moka. Velja za »sabara«, se pravi v Palestini rojenega Žida: rodil se je leta 1924 v Tel Avivu, tajna židovska vojska Haganah ga je pri 18 letih poslala v mornariško šolo, bojeval se je proti Angležem do leta 1940, potem pa z njimi proti Nemcem do konca vojne. Nato se je spet spopadel z Angleži, saj je moral poveljevati ladjam, ki so vozile v Palestino židovske begunce. Zmerom je imel srečo, čeprav so dve ladiji pod njegovim poveljstvom potopili. Nekaj časa je živel v ZDA, šest let je bil pomočnik generalnega direktorja na obrambnem ministrstvu v Tel Avivu, leta 1960 pa so ga poslali v Pariz, kjer naj bi vodil nakupe orožja za Izrael. Toda kaj je Limon počel v Parizu od 2. junija 1967, ko je de Gaulle uvedel embargo? Bržkone se je pripravil na takšne akcije, kot je bila bojišča v Cherbourgu. Ko so ga pred dnevi odpoklicali v Tel Aviv so ga postavili za generalnega direktorja obrambnega ministrstva, se pravi, da je takoj za obrambnim ministrom Dayanom).

17. novembra je francoska vlada dovolila prodati topnjače »tretji osebi«, če se je našel kupec. Ladjedelnica je 18. novembra obvestila »Starboat«, da ima narejene štiri topnjače in da je peta v delu, vendar so last druge stranke, ki bi morala panamski družbi odstopiti pravice. Admiral Limon je 8. decembra poslal uradno pismo, da se Izrael »odpoveduje svojim pravicam« do topnjač.

Medtem je — 3. decembra — zasedala francoska medministrska komisija za izvoz vojaškega materiala. Sicer bi ji moral predsedovati armadni general Bernard Cazelles, ki pa ga ni bilo. Udeležil se je general Louis Bonte, direktor za mednarodne zadeve pri ministrski delegaciji za oborožitev. Komisija je dovolila izvoz topnjač.

Medtem so izraelski mornarji v Cherbourgu vneto preizkušali štiri narejene topnjače. Bilo jih je zmerom več: januarja 1968 jih je bilo 24, konec decembra 1969 pa že več kot sto. Nihče ni bil presenečen, zakaj družba »Starboat« je sklenila uporabiti kar izraelske mornarje.

22. decembra, ko je francoska ladjedelnica vrnila Izraelu kakšnih 20 milijonov frankov predujma, je topnjače odkupila družba »Starboat«. Še istega dne so topnjače — 16. decembra so splovili še zadnjo (peto) po vrsti — natankale gorivo, mornarji pa nanosili živeža. Čeprav so ga kupovali v navadnih trgovinah za visoke cene, se ni nihče čudil: kajti lahko bi ga kupili ceneje (taks prostega) v posebnih trgovinah. Cariniki so ladjo pregledali, zdelo se jim je marsikaj sumljivega, toda od »zgoraj« so dobili nasvet, naj bodo obzirni. Medtem je prišel v Cherbourg tudi admiral Limon in ukazal izpluti. Sklicali so mornarje ob pol enajstih zvečer (na cesti ni bilo nikogar, saj je bil božični večer) in ob treh zjutraj so topnjače izplule, ne da bi kdo v pristaniški kapitaniji sploh vedel za to. Toda vse je bilo zakonito.

Novico so razširili po svetu novinarji, in sicer najprej cherbourški dopisnik AP. Obrambno ministrstvo je izdalo nerodno sporočilo: »Gre za civilne ladje, ki so bile povsem zakonito in uradno prodane neki norveški družbi.« Toda popoldne tistega dne je norveško veleposlaništvo v Parizu sporočilo, da družbe »Starboat« ni na seznamu norveških trgovskih podjetij, iz Osla je prišla izjava, da topnjače nimajo pravice razobesiti norveške zastave, sicer pa je ob petih popoldne francosko obrambno ministrstvo zvedelo žalostno resnico: topnjače ne plovejo proti severu, marveč proti jugu (bile so že pri Santanderju v Španiji). Izraelci so torej izigrali in osmešili francosko vlado.

Predsednik republike Pompidou je bil v stalni telefonski zvezi s Parizom (bil je na počitnicah v Cajarju), potem pa je prišel v prestolnico in se sestal s prizadetimi ministri: premierom Chaban-Delmasom, zunanjim ministrom Schumannom in obrambnim ministrom Debréjem. Ugotovili so, da bi bilo nevarno prekiniti odnose z Izraelom ali ostro ukrepati proti tej državi.

Sklenili so odstaviti generalnega inšpektorja Bonta (tri mesece pred upokojitvijo), izgnati admirala Limona (Schumann je sicer zahteval izgon izraelske misije za nakupe, toda Pompidou je bil proti, zakaj ta misija je nakupila v Franciji za 8,35 milijarde frankov orožja in streliva) ter odstaviti generala Cazellesa. Ta je bil morda nedolžen, toda njegova dolžnost je, da vse ve.

Tako je Izrael dobil topnjače, Arabci so zadovoljni, ker je Pariz ostro ukrepal proti generaloma, francoska vlada pa je ukazala preiskavo v administraciji, da bi odkrili tiste, ki so grešili ne le po nemarnem, marveč ki »zavestno niso hoteli nič vedeti«.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Jože Zaletel-Cene

V nedeljo, 14. decembra, smo v Zagorju ob Savi v navzočnosti velike množice ljudi pokopali enega izmed najboljših sinov naše doline, tovariša Ceneta. Rodil se je leta 1923 v Ravenski vasi nad Zagorjem. Leta 1943 je kot mlad fant odšel k partizanom. Leta 1944 ga je partija zaradi njegovih zaslug sprejela v svoje članstvo.

Po osvoboditvi je vsa leta kljub boleznim, ki si jo je nakopal pri partizanih, aktivno sodeloval v mnogih družbenopolitičnih organizacijah. Med drugim je bil nazadnje tudi predsednik ZVVI Zagorje.

Vsi ga bomo zelo pogrešali in težko nadomestiti vrzel, ki je nastala z njegovo prerano smrtjo. Naj mu bo lahka rodna gruda!

Jakob Glad

Tragično je izgubil življenje tovariš Jakob Glad iz Kočevja, star 56 let. Zapustil je ženo in štiri brate ter sestro.

Rodil se je v družini malega kmetarja v Banji Loki, po končani osnovni šoli se je izučil za čevljarja. V svojem poklicu ni mogel dobiti službe, zato je odšel po svetu in se nazadnje zaposljal v Beogradu v gostinstvu. Ze takrat se je vključil v napredno gibanje.

Maja 1942 je postal bорец Kočevskega bataljona. Bojeval se je za osvoboditev doline Kolpe in okolice Kočevja. V roki ofenzivi so ga Italijani ujeli in odpeljali v ljubljanske zapore. Okusil je Rab in Renici. Po italijanski kapitulaciji se je vrnil v domače kraje in vstopil v 9. brigado. Jeseni 1943 je bil na Gori pri Sodražici hudo ranjen. Ko je ozdravel, so ga poslali v Istrski, nato pa v Belokranjski odred. Nazadnje je bil pri komandi mesta Kočevja.

Po osvoboditvi je delal v čevljarški delavnici v Kočevju. Končal je sindikalno šolo in delal nekaj časa tudi na občinskem sindikalnem svetu v Trebnjem in Kočevju. Bil je tudi član vodstev drugih političnih in družbenih organizacij. Ostal nam bo v spominu kot dober tovariš!

Francka Torkova

V začetku novembra nas je za vedno zapustila partizanska mati Torkova Francka iz Malnov pod Javorjem v Brkinih. Poročila se je zelo mlada in rodila kar sedem najstotnikov. Možno je, da je umrla pred tridesetimi leti, umrla je tudi devet njenih otrok.

Bila je gospodinja doma, ki je od prvih začetkov osvobodilne vojne služila samo borem. V hiši je bil sedež okrajnega komiteja KP za Brkine, OF, SKOJ, in SPZZ. Hiša je bila prirejena kot skritiše in je služila svojemu namenu prav do zadnjih dni vojne.

Skromnost Torkove mame je bila že kar pojem. Komaj so jo njeni tovariši, nekdanji gostje njene hiše, prislili da je uveljavljala pravice iz vojnih let, tako priznanje dvojnih let in druge.

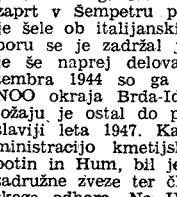
Umrila je stara nekaj mesecev manj kot osemdeset let. Njen spomin pa bo še dolgo živel med vsemi nami, borci in sosedi.

Jožef Marinič

Rojen je bil leta 1900 v Podsobotinu kot sin srednjega kmetarja. Končal je osnovno šolo, nato pa je hodil v gimnazijo. Toda začela se je I. svetovna vojna, njegov rojstni kraj so zasedli Italijani in vsi domačini so morali s frontne 1942 so ga kot aktivista sprejeli v KP v prvo celico za vzhodna Brda. Maja 1943 so ga fašisti razkrinkali, bil je zaprt v Sempetru pri Gorici. Vrnil se je šele ob italijanski kapitulaciji, v zaporu se je zadržal junaško. Po vrnitvi je še naprej deloval na terenu. Septembra 1944 so ga izvolili za tajnika NOO okraja Brda-Idrsko. Na tem položaju je ostal do priključitve k Jugoslaviji leta 1947. Kasneje je vodil administracijo kmetijskih zadrug Podsobotin in Hum, bil je tudi član okrajne zadrugne zveze ter član okrajnega ljudskega odbora. Na II. in III. kongresu KPS je bil delegat, v Brdih pa dve leti podpredsednik občine.

Jože Sinkovec

Že drugič je v enem mesecu posrežal smrt med vasčanov v Zalogu pri Skočjanu in oba krat sta odšla od nas naša tovariša iz vojne. Dne 6. decembra nas je nenadoma zapustil Jože Sinkovec, rojen leta 1912 v številni družini siromašnega čevljarja. Tako kot bratje in sestre je tudi on moral kot otrok od doma. Kot hlapec je služil

raznim gospodarjem vse do vojne. Nekaj pred napadom na Jugoslavijo se je vrnil na očetovo domačijo, prevzel skrb za ostarele starše in se oženil.

Leta 1942 je začel delati za partizane, po italijanski kapitulaciji pa je postal bорец 12. brigade. Konec 1944 je bil hudo ranjen, tako da je postal 50-odstotni invalid. Kot takega so ga tudi kmalu po vojni odpustili iz armade. Kot znan partizan je bil izvoljen za prvega predsednika krajevnega ljudskega odbora v Zburah.

Svoje otroke je vzgojil v zavedne državljanke in pošteno ljudi. Njemu osebno pa so bile tuje razprtije. Zato nas je vest o njegovi nagli smrti toliko bolj presunila.

Angela Pokorn-Urša

Nenadoma nas je v 69. letu starosti zapustila priljubljena Angela Pokorn-Urša. Rodila se je kot prvi otrok številne družine. Oče jim je padel v I. svetovni vojni, zato je kot najstarejša morala krepko prijeti za delo, da so se preživeli. Z veliko volje in vztrajnosti se je prebila do babiškega poklica. Kot babica je hodila po vaseh in okoliških hribih in obenem nemoteno prenašala partizansko pošto in obveščala o sovražniku. Okupator je ni odkril, ker je imela odlični izgovor, da hodi k bolnicam. Na svojem domu je nešteto krat prenočevala ilegalce in mož ji je pri tem veliko pomagal. Pri njej so se vršili sestanki SPZZ in gospodarske komisije. Za svoje požrtvovalno delo v NOB je bila tudi odlikovana.

Te skromne besede naj bodo v zahvalo za njeno plemenito in nesebično delo. Slava njenemu spominu!

Alojz Tonin

Rodil se je leta 1914 v Hruševki pri Smartnem v Tuinju. Bil je dober kmetovalec in gospodar. Decembra 1942 je vstopil v Kamniški bataljon. Kasneje je bil v Slandrovi brigadi, nato pa je bil poveljnik kurirjev v 4. operativni coni. Poznali smo ga s partizanskim imenom Dremac. Za svojo hrabrost je bil trikrat odlikovan. Njegove domače so nacisti izgnali v Nemčijo.

Po osvoboditvi si je prislužil toliko, da je popravil hišo in gospodarska poslopja. Bil je zvest in delaven član ZZB in SZDL.

Partizan Dremac nam bo ostal v lepem spominu kot najstarejši partizan iz našega združenja in kot dober ter zvest tovariš.

Lep jubilej

Šestdeset let skupnega zakonskega življenja je kar precejšnja doba. Pred kratkim sta tako obletnico praznovala Blaž in Katarina Ogrizek z Jesenic.

Njiju družina je bila vseskozi napredna, zato so v dobrušni meri okušali tudi krutost druge svetovne vojne. Hčerko so izgnali z Jesenic v Srbijo, sinu, ki je bil na listi talcev določenih za ustrelitev se je posrečilo pobegniti v partizane, kjer pa je padel.

Jubilanta, ki živita skupaj s svojimi hčerko in svojimi vnuki kaj rada pokramljata o tistih hudih časih, ki sta jih preživela. Vsi, ki ju poznamo jima želimo, da bi v krogu svojih dragih preživela še vrsto lepih in srečnih let.

R. n.

Praznovala sta biserno poroko

V Oseku pri Sempasu so konec lanskega leta vojaški vojni invalidi in borci res iskreno čestitali svojemu tovarišu Jožetu Faganelu in njegovi ženi Mariji, ki sta praznovala svojo biserno poroko.

Ceprav je bil Jože Faganel v času okupacije že zelo v letih je aktivno sodeloval v NOB, bil je tudi zaprt in pretrpel je tudi strahote koncentracijskega taborišča Dachau. Od tam se je vrnil invalid.

Mnogim čestitkam ob pomembnem jubileju Jožeta in Marije Faganel se pridružujejo tudi vsi njuni znanci.

Mir.

Dobro je če veste...

NEKE GOZDNE MRAVLJE RDEČE KASTE BARVE PRAZDEVNO POMAGAJO CLOVEKU UNICEVATI SKODLJIVE ŽUŽELKE. Te mravlje so precej velike. Koristne so zlasti v alpskih gozdovih, kjer množično ugonabljajo lubadarjeve gosenice, zelo nevarne škodljivke gozdnega drevja. V nekaterih deželah, npr. v Nemčiji in Švici, so mravlje te vrste z zakonomno zaščitene. Italijani so se odločili ter so te mravlje celo prepeljali in naselili v Apeninih, kjer jih ni bilo, da bi tako zavarovali pred lubadarjem apeninske gozdove, bogate z iglavci. Italijani so najprej raziskali življenje teh mravelj v italijanskih Alpah. Ugotovili so, da je tam približno milijoni mravelj delavk, ki lahko v dvesto dnevih ugonabijo kakih 15.000 ton raznih škodljivih žuželk. Mravlje so se privadile novemu okolju v Apeninih. Uspehi njihovega delovanja se niso pokazali takoj, po nekaj letih pa so ugotovili, da se je občutno zmanjšalo ne le število škodljivih metuljev na področjih, kjer so bile naseljene rdečkaste mravlje, marveč tudi število drugih škodljivih žuželk, npr. termitov in os, zajedavk gozdnega drevja, v prvi vrsti bora.

KOPRIVA SE UPORABLJA TUDI ZA PREHRANO LJUDI, še bolj pa za krmljenje živali. Rednost koprive so poznali že v starem veku. Egipčani so jo gojili. Grki in Rimljani so jo cenili kot zelenjavo. Še dandanes jo ponekod v Evropi uporabljajo kot povrtnino, vendar pa jo le redkokje gojijo. Kopriva je bogata z mineralnimi solmi, zlasti z železom in kalcijem. Ona vsebuje 20 mg % vitamina C. Uporabni so mladi poganjki in listje, izogibati pa se je treba rastlin, ki rastejo ob poteh.

DISECE OLJE IZ ORANŽNIH OLUPKOV, oksidirano s pomočjo ozoniranega zraka, precej močno ugonabljačje deluje na bakterije, kar ga usposablja za večjo uporabo v zdravstvu. Tako aktivirano oranzno olje razkužuje dihalne organe, blaži revmatične bolečine, pomirja živce itd.

ŠTEVILNE RASTLINE VSEBUJEJO KOT AKTIVNE SPOJINE RAZLIČNA ETERICNA (LAHKO HLAPLJIVA) OLJA. Nekatera teh olj pospešujejo, ko dospajo v ledvice, izločanje oziroma povečujejo količino seča. Prav posebno močno deluje eterično olje, vsebovano v brinovih jagodah, iz katerih se kuha čaj, in sicer iz samih brinovih jagod ali hkrati tudi iz drugih zdravih rastlin (npr. iz šipkovič, bezgovih jagod itd.).

MEDICINA NE MORE ZANESLJIVO POJASNITI, ZAKAJ SE RAZVIJAJO V ČREVESJU PLINI. Domnevajo: 1. da se iz trebušne slinavke izloča ogljikova kislina; 2. da prenikajo plini iz krvi v črevesje in 3. da povzročajo razvijanje plinov vrenje bakterij. V poslednjem času so pokazali poskusi z živalmi, da je še najverjetnejša tretja domneva. Če se vbrizgajo v črevesje zdravili, omrtvičenih (anesteziranih) psov homogenat filola, se v črevesju kaj kmalu poveča količina ogljikove kisline in vodi. Če se pred tem spravijo v črevesje antibiotiki, se količina (oziroma delanje) plinov močno zmanjša, ker uničujejo antibiotiki klice, ki delajo pline.

HORMONI SO VAŽNA POBUDILA V CLOVESKEM ORGANIZMU. Če izloča kakšna endokrina žleza (t. j. žleza z notranjim izločanjem) manj hormonov, kot jih potrebuje organizem, pride do motenj v organizmu. Če izloča npr. trebušna slinavka manj inzulina, kot je potrebno, oboli človek za diabetesom (sladkorno boleznijo). To pomanjkljivost skušajo nadomestiti tako, da dajejo organizmu hormone pripravke, npr. diabetikom inzulin. V prejšnjih časih so delali hormone pripravke izključno le iz ustreznih živalskih endokrinih žlez, zdaj pa jih pridobivajo tudi že sintetično v kemičnih laboratorijih. Nekateri hormone pripravke, med njimi inzulin, pa pridobivajo še vedno izključno le iz ustreznih živalskih endokrinih žlez.

MOČ VALOV. V Jadranskem morju so divjali najhujši in največji valovi 1879. leta, ko so vrgli na dubrovniški valolom skalo, težko — 3.200 kg.

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

JUNASKA OBRAMBA DRAZGOŠ, S KATERO SE JE 9., 10. IN 11. JANUARJA 1942 PROSLAVIL CANKARJEV BATALJON POD VODSTVOM NARODNIH HEROJEV STANETA ŽAGARJA IN JOZETA GREGORČICA, JE ZNA NA KOT EDEN NAJUSPEŠNEJSIH BOJEV GORENJSKIH PARTIZANOV.

NALETAVAL JE SNEG IN PRITISKAL JE HUD MRAZ, KO SO SE BORCI — POTREBNI POČITKA PO HUDIH BOJH V POLJANSKI DOLINI, NA PASJI RAVNI TER ČRNEMU VRHU — NA SILVESTROVO 1941 USTAVILI V DRAZGOŠAH. CANKARJEV BATALJON JE TAKRAT STEL OKROG DVESTO LJUDI. VAŠČANI SO JIH SPREJELI Z ODPRTIM SRCEM. V DRAZGOŠAH JE BIL TISTE DNI ŽIVAHNO KOT ŽE DOLGO NE, PROTI VEČERU OSMEGA JANUARJA PA JE SOVRAZNIK SKLENIL SVOJ OBROČ OKOLI JELOVICE. BILI SO IZDANI! NASLEDNJE JUTRO JE VEČ TISOČ NEMCEV ZAČELO BITKO. ZARADI SOVRAZNIKOVE PREMOČI SE JE MORAL PARTIZANSKI BATALJON UMAKNITI. V BOJU, KI JE TERJAL VEČ STO NEMSKIH ŽRTEV IN VELIKO RANJENIH, STA SE POSEBNO IZKAZALA BRATA BIČEK.

PO KONČANI BITKI JE SOVRAZNIK VDRL V VAS, IZROPAL IN POŽGAL HIŠE, MINIRAL RUŠEVINE IN POSTRELIL MOŠKE. PARTIZANSKA VAS DRAZGOŠ JE ZA DOLGO ČASA POVSEM ONEMELA.

Novoletna voščila

Ob novem letu se je odbor terenske organizacije ZVVI Ivana Cankarja v Mariboru spomnil revnejših in bolnih članov ter jih obdaril s skromnimi, a lepimi darili. Obdarovanci so jih bili zelo veseli, mnogim so po licih pridrsle solze sreče, saj je res lepo, če se človek spomni sočloveka tudi takrat, ko je ta bolan. Drugim trinosemdesetim članom pa so poslali lične voščilnice.

Tudi moji starši so včlanjeni v ZVVI. Moji mamici je bilo naloženo da pripravi darila in napiše voščilnice. Ker je bilo tega mnogo, saj je v organizacijo na tem terenu včlanjenih več kot 110 članov, sem se ponudila, da jim bomo pomagala. Skoraj vsa darila sem sama uredila in napisala naslove na vse vizitke. Za to opravilo sem porabila nekaj ur, ki bi jih bila lahko prijetneje izkoristila, a mi zanje ni niti najmanj žal. Srečna sem, da lahko pomagam pri organizaciji, v katero so včlanjeni ljudje, ki so za svobodo žrtvovali svoje zdravje.

Lepo bi bilo, če bi se teh ljudi spomnili večkrat na leto!

NEVENKA BIZJAK

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena!

Zopet se oglašam in vam pošiljam sestavek »Novoletna voščila«. Prosim, če ga objavite v prihodnji številki, da bo še časa primeren. Večkrat sem si že zaželela, da bi se pogovorila z vami o svojih pesmih, a nisem imela poguma. Zato vas prosim, če mi sporočite, kdaj se lahko oglašim pri vas.

Vas lepo pozdravlja!

NEVENKA BIZJAK
Maribor, Maistrova 16

Draga Nevenka!

Pesnikovati ni vsakomur dano, pa tudi priučiti te umetnosti se ne da... Sama še nisem napisala pesmi, morda jim znam presoditi vrednost, to pa je tudi vse. Pri predelavi verzov, ki jih objavljamo v »TV 15«, mi pri-skoči na pomoč tovariš Črtomir Šinkovec, znan mladinski pesnik. Midva te torej pričakujeva, naš odgovorni urednik z nasveti in jaz s prijazno besedo! Samo ne pozabi prinesiti s seboj izbor po tvoji presoji najboljših pesmi, ki si jih napisala.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica Milena!

Najprej bi se vam zahvalila za poslano številko »TV 15« in za trud pri popravljanju in krajsanju mojih dolgih spisov. Danes vam pošiljam sestavek »Rdeče vrtnice«. Ne, to ni pravljica! To je resnična zgodba, ki jo zna povedati, čeprav nerad, vsak domačin male dolenske vasi. Spis sem najmanj trikrat prepisala v želji, da mu sama odstrižem odvečne besede. Pa ni in ni šlo! Ne jezite se, saj dobro veste, da laže napišem dvajset listov kot enega samega.

Prejmite priskrbe pozdrave!

ALENKA TRONTELJ
Grosuplje, Stranska pot III

Draga Alenka!

Seveda te poznam in imam te rada tako, kakršna si, in navsezadnje bi se se razjezila, če bi mi poslala prispevek, s katerim ne bi imela prav nič dela. Res se zgodi, da tvoje spise preprišem dvakrat, trikrat... Toda tisto, kar ostane, je samo tvoje, jaz ne pritaknem niti besedice. In še nekaj je, Alenka, kar pri tebi posebno cenim. Nikdar se ne huduješ, če tvojih zapisov takoj ne objavimo. Čakaš, čakaš, in ko že popolnoma obupaš — napišeš ljubko pisemce in mu priložiš nov prispevek.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Ljudje pripovedujejo...

Tri vrtnice

Pred več kot petindvajsetimi leti sta v majhni dolenski vasi živela brata Tone in Ivan. Rada sta se imela in vedno in povsod bila skupaj.

Tone je zelo ljubil domače vrtnice, lepe rdeče vrtnice, ki so cvetele pod hišnim oknom. Na rojstni dan mu je Ivan utrgal tri in mu jih podaril za praznik, kajti denarja za dragocena darila takrat na kmetiji ni bilo. Sestra se je jezila, češ da so vrtnice okras hiše, pa je Ivan dejal:

»Poglej, kako vesel ji je!«

Prišla je vojna in razšla sta se.

Tone se je učil pri nekem mojstru mizarske obrti. Bil je mlad, poln veselja in načrtov. Še dobro vedel ni, kaj je vojna, vedel pa je, kaj je domovina. Šel je in vstopil v vrste tistih, ki so se borili po gozdovih. Nekaj let starejšega Ivana so vzeli medse belogardisti...

Huda zima je divjala po naših krajih, ostra burja je brila in pometala na novo zapadli sneg z zmrznjene, lesketajoče se preproge. Skupinica prezebljen partizanov, in med njimi Tone, se je zatekla v samotno domačijo ob gozdu. Po dolgi in naporni hoji so si zaželeli vsaj urico ali dve počitka na lepo dišečem senenu. Šli so na skedenj in zaspali. Komaj so dobro zatisnili oči, so Toneta prebudili glasovi. Skočil je, odpahnil lesene duri, in kričnil:

»Belogardisti!«

Prvi je streljal Ivan in njegova kroglja je zadela Toneta. Zgrudil se je in na prsih so vzcvetele tri rdeče vrtnice... Drugi tovariši, razen dveh, so se rešili.

Minila je vojna in tudi Ivan se ni vrnil. Zato nihče ne ve, kako mu je bilo pri srcu takrat, ko je videl, kaj je bil storil. Ga je sovražil? Morda ni nameroma nameril puške vanj? Nihče ne more tega vedeti...

ALENKA TRONTELJ

NAGRAJENI PRISPEVEK

Zgoreli sta moji sošolki

»Bilo je spomladi 1944. Stanovali smo v Podlipovici, četrti razred osnovne šole pa sem obiskovala v Izlakah pri Zagorju.

Lepega sončnega dne so v popoldanskih urah začeli esesovci in njihovi pomočniki goniti po cesti iz vasi Orehovice proti Izlakam ži-

vino. S strahom smo opazovali, kaj se bo zgodilo. Ali bodo prišli tudi k nam in kaj vse to pomeni, smo se vpraševali. Pozneje smo zvedeli, da so v Orehovici ljudi zaprli v hiše in niso nikogar pustili ven.

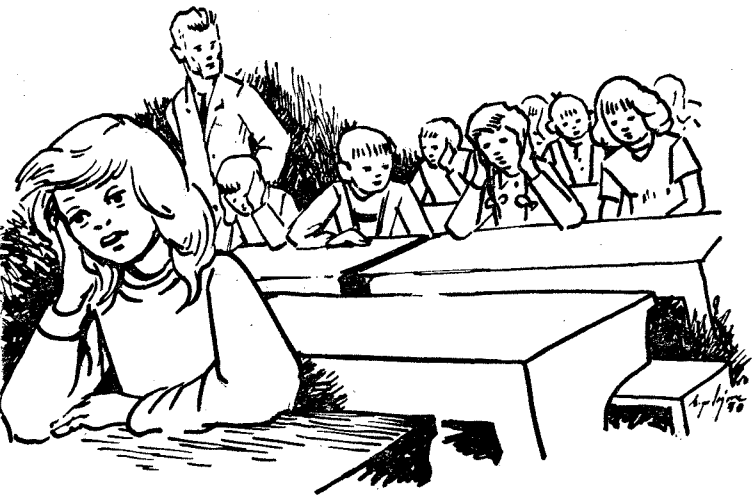
V poznih večernih urah se je začel dvigati plamen, ki je razsvetlje-

val vso okolico. Bližnji sosedje so kmalu zvedeli, kaj se dogaja, saj so slišali obupne klice na pomoč. Naša vas pa je toliko oddaljena, da smo živeli v negotovosti vse do drugega dne. Zjutraj so nam povedali, da so s hišami vred zgoreli živi ljudje. Eden izmed njih je hotel pobegniti. Esesovci so ga opazili in ustrelili, on pa je mrtev obležal na mlinskem kolesu.

V šoli je bil strašen dan. V tej noči sta namreč zgoreli tudi dve moji sošolki. Kako žalostno je bilo, ko sta bili njuni mesti prazni. Bili smo tiho. Nemo smo se spogledovali in se nismo mogli sprijazniti z mislijo, da dveh sošolk ne bomo nikdar več videli. Učitelj, o katerem smo mislili, da je Nemec, je tisti dan govoril slovensko. Bilo mu je hudo in videlo se je, da obsoja strašno početje esesovcev.

Ta zločin so storili esesovci iz maščevanja, ker so v bližini Orehovice partizani napadli nemški avto in ubili nekaj gestapovcev. Danes stoji v vasi lep spomenik, in kadar se peljemo mimo, mi mamica znova pripoveduje o tem strašnem dnevu.

TONCEK MIRNIK

Narisal: EVGEN SAJOVIC

S POPOTOVANJA PO KOROŠKI IN ITALIJI

„Hodil po zemlji sem naši...“

JESENI JE BIL, KO SMO LETOSNJI ČETRTOŠOLCI OBIŠKALI KRAJE, KI SO PO RAZNIH KRIVIČNIH SPORAZUMIH OSTALI ZUNAJ MEJA SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE, Z ŽELJO, DA BI SPOZNALI RAZMERE, V KATERIH ZIVE NAŠI ROJAKI V AVSTRIJI IN ITALIJI. Z MNOGI MI IZMED NJIH SMO SE SPOZNALI, VESELI SO NAS BILI IN RADI SO GOVORILI V MATERINEM JEZIKU.

Na pot smo se odpravili prek Ljubelja in se po Celovski kotlini povzpeli na Svinjo planino ter se ustavili v slovenski vasi Djekše. V to vas ponemčenje še ni toliko prodrl, kljub temu pa slovenska beseda z razvojem turizma slabi in jo je slišati manj in manj. Drugače je to privlačna gorska vasica, katere domačije so raztresene po okoliških hribih. Sredi vasi stoji mogočna lipa in okrog nje so cerkev, gostilna in trgovina. Cerkev

je stara in obdana z obzidjem. Ogledali smo si tudi pokopališče in po nagrobnih kamnih ugotovili, da tod prebiva še mnogo Slovencev, žal pa je veliko imen pokojnikov napisanih v nemščini. Odtod smo se odpeljali na Gosposvetsko polje in pri knežjem kamnu pustili šopek nageljnov. Nato smo se odpeljali proti Celovcu. S prijetnega podeželja smo prispeli v mesto, kjer le stežka najdeš koga, ki zna slovenski, oziroma, ki se je pripravljen pogovarjati v slovenščini. Prvo noč smo prespali v slovenski kmetijski šoli v Podravljah, kjer sta nas upravnika in njegova žena izredno toplo sprejela. Oba sta tudi zelo dobro govorila materin jezik. Za gostoljubnost smo se jima oddolžili s slovensko narodno. Tudi v bližnji gostilni smo zvečer pili nekaj pesmi in kmalu postali središče pozornosti. Pridružili so se nam še domačini, ki so nam povedali marsikaj zanimivega. Zvedeli smo, da živi v tej vasi pre-

cej Slovencev in da govore v materinem jeziku v glavnem le starejši ljudje. V šolah je slovenščina namreč neobvezen predmet in je to povsem razumljivo. Na Koroškem smo obiskali še Bistrico ob Zilji in se nato odpeljali v talijo.

Najprej smo se ustavili v Režiji, prelepi slovenski dolini. Rezijski Slovenci so najskrajnejši pomol Slovanov med Romani in Germani, zato ni čudno, da je njihov jezik — nekaj zvrsek romanskih, furlanskih in nemških besed — skoraj nerazumljiv. Čez noč smo se ustavili v Cedadu in Sempetru, kjer smo bili gosti slovenskega kulturno-umetniškega društva Ivan Trinko, ki je prav nekaj dni pred našim obiskom gostoval v Škofji Loki. V teh krajih je še mnogo ljudi, ki znajo slovenski, posebno v Sempetru. Sploh sem imel občutek, da je v Italiji slovenska beseda mnogo bolj razširjena kot na Koroškem. Iz Cedada smo se od-

peljali v Gorico, kjer smo si ogledali stari grad. Pot nas je nato pripeljala v Doberdob. Že od daleč smo lahko opazili mogočno skulpturo, veličasten spomenik padlim iz prve svetovne vojne. Pokopališče je izredno lepo urejeno, dviga se v hrib, na vrhu pa je kapelica, posvečena tridesettisočim vojakom. Ob vseh imenih, ki so naznana vzdolž mogočnega spomenika, si človek resnično lahko predstavlja nesmisel vojne. Na nasprotnem hribu pa je pokopališče avstrijskih vojakov, torej slovenskih fantov in mož, ki kaže v primerjavi s prvim kaj žalosten videz. V tržaškem zaledju smo si ogledali še spomenik bazoviškim žrtvam Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču.

To je samo nekaj bežnih vtisov iz potovanja po zamejstvu, ki pa ni posebno razveseljivo. Razumem, da je skoraj neizogibno podlež pritisku večinskega naroda, ker so slovenske šole pač redke, gospodarsko so področja tudi slabo razvita in v velikih mestih se še tako močna narodna zavest ne more upreti tujemu vplivu, pa vendar...

IVO KRIZNIK

Okrogle in oglate

OGORČENA MORALISTKA ... Moš. ka voda — vsaj ta! — se je pocenila, a neki nezaupljiv stalen potrošnik te »čudežne« vode je vprašal urednika »Večernih novosti« Jovana Hadžića-Kostića: »Tovariš Jovan, kaj menite, ali se ne bo znova dvignila cena?« »Ne bo se ... niti cena ne!« ga je potolažil Jovan, ni pa potolažil neke ogorčene bralke, ki ga je v pismu takole oštelala: »Kaj, tudi vi ste se jeli ukvarjati s tako opolzko besedno igro, kakršna je dviganje ... cen? Zakaj, ljubi moj bog?!« »Zaradi dviganja ... naklade!« jo je poučil premeteni Jovo.

RADODARNI GOSTINCI ... Popevkar Mišo Kovač je povedal: »Na Silvestrovo in na novega leta dan bo Mišo Kovač pel v Brelih, v hotelu 'Maestral'. Po pogodbi bosta tako on kakor njegova soproga deležna brezplačne preskrbe v hotelu, on pa še honorarja v znesku — osemsto tisoč starih dinarjev. »In kdo bo to plačal. Gostinski samoupravljavci — iz žepov svojih dragih gostov ... Sicer pa: zakaj bi sploh pomagali gostu, ki uživa v tem, da ga obirajo?«

BOGATASI IMAJO PREDNOST ... V Beogradu so zelo pohvalili delovanje tamkajšnjih inšpekcijskih luž, hkrati pa so potolažili, da je plača za njihovo delo neustrezno majhna. Nek, precej odločen tovariš je ob tej priložnosti izjavil: »Mi ne moremo inšpektorjem plačevati toliko, kolikor utegnejo znašati podkupnine, ki jim jih lahko dajejo drugi ... Ti isti vplivni tovariši bi bil moral dati še: ... iz žepov, pogostno do kosti obranih potrošnikov ...«

STRAHOTNA KAZEN ZA NEPI-SMENE ... Pirotska občinska Zveza sindikatov je objavila program dela, v katerem je, med drugim, tudi tale stavek: »Sindikati v naši občini bodo organizirali akcijo za izobraževanje odraslih in popolno likvidacijo nepismenih delavcev.« Ubogi nepismeni! Upajmo, da bodo, spričo tako resne grožnje, pravočasno likvidirali svojo nepismenost!

»PRIJATELJEM IN — TISTIM DRUGIM ...« ALI: GLEDALISČNIKI MED SEBOJ. Milivoj Zivanović pozdravi vsako jutro, ko stopi v Jugoslovansko dramsko gledališče, svoje tovariše: »Dobro jutro prijateljem in — tistim drugim!«

SKRIVNOST DOLGOTRAJNE ZEN-SKE MLADOSTI ... »Zakaj je videti 30-letni moški mlajši ko 30-letna ženska?« so vprašali francoskega pisatelja Marcela Achara. »Zato, ker ima 30-letna ženska najmanj 40 let,« je odgovoril pisatelj.

KAKO NAJ MORNARJI PREPREČIJO POSLEDICE OMEDELJEVO? Britanski mornarji so dobili navodilo za preprečevanje posledic omedlevice, v katerem je rečeno: »Kakor hitro začutijo oficirji ali mornarji, da se jih loteva omedlevice, se morajo umakniti od ladijske ograje, razširiti noge in vtakniti glavo mednje. To morajo napraviti, preden jih premagajo omedlevice.« Neki mornar se je na to navodilo takole odrezal: »Da bi človek, ko začuti vrtoglavico, izbral mesto, kamor se bo zatekel, se razkoračil in vtaknil glavo med noge, bi moral biti čudovito hitre. Če lahko napravi kaj takega, mu bolj kaže zapustiti službo pri mornarici in se zaposliti v kakšnem cirkusu kot — akrobat.«

RECEPT ZA HUJSANJE ... Britanska kraljica Elizabeta II., se je ob zadnjem obisku v Zahodni Nemčiji mudila tudi v Porurju. Predsednik tamkajšnje deželne vlade Meyers, ki je spremljal kraljico, ji je moral odgovorjati na vsa mogoča vprašanja: o zadimljenem ozračju, zagroženem cestnem prometu, proizvodnji premoga in jekla itd. Meyers se je moral na slovesnem kosilu ves čas posvečati pojasnilem in pogovoru z radovedno kraljico. Po odhodu kraljice je predsednik olajšano vzdihnil: »Ta dan sem shujšal za cel kilogram!« in to kljub tako dobremu kosilu! Skoda, da si ne more vsak debelih privoščiti uporabe takega ali podobnega recepta!

NAJBOLJSI SVETOVALCI. Jean Galtier-Baissiere je odgovoril na vprašanje, kdo da lahko najboljše nasvete: »Presenetljivo je, da dajejo najboljše nasvete ljudje, ki dajejo — slab zgled.«

Zgodovina vohunstva

Cicero je prodal 400 dokumentov

(VII)

Proti koncu leta 1943 je bil politični položaj Turčije dokaj negotov. Država je bila nevtralna od začetka druge svetovne vojne, toda tako nacisti kot zavezniki so jo skušali pridobiti na svojo stran. »Teža Turčije utegne biti odločilna,« je rekel Hitler svojim sodelavcem, ko je Rudolf Hess z letalom »pobegnile« na Skotsko. Leta 1939 je vlada v Ankari sicer podpisala zavezniški obrambni sporazum, po katerem je bila pripravljena sprejeti njihovo vojaško pomoč, če bi bila napadena. Toda spomladi 1941, ko sta bili odprti grška in afriška fronta, je Turčija hotela poskrbeti za svojo varnost s tem, da je 18. junija 1941 podpisala z Nemčijo sporazum o nenapadanju. Leta 1943 pa je voditeljem Tretjega rajha bilo jasno, da se Turki in zavezniki čedalje bolj krepijo, ker so se zavezniki pripravljali na odločilni napad na »Festung Europa«, trdnjavo, ki je obdajala Hitlerjev imperij.

10. decembra 1943 zjutraj je nemški veleposlanik v Ankari Franz von Papen obiskal turškega zunanjega ministra Numana Menemencioğluja. S seboj je imel pritožbo nemške vlade, ki je zvedela, da nameravajo zavezniki postaviti v Turčiji radarsko postajo, katere naj bi vodila zavezniška letala v napadih na romunska petrolejska polja. Turški zunanji minister je bil tako presenečen — zakaj vse je bilo res — da sploh ni mogel odgovoriti. Le kdo naj bi obvestil von Papna o stikih med Ankaro in zavezniki?

Von Papen je zagrozil z nemškimi represalijami, »na primer z bombnim napadom na Istambul«, nato pa se je mirno poslovil. Še tistega večera so na britanskem veleposlaništvu že vedeli, da so Nemci »na tekočem«, Foreign Office (britansko zunanje ministrstvo) pa je naslednje dopoldne poslal šifrirano brzojavko veleposlaniku siru Hughu Knatchbull-Hugessenu, da Papen »ve več, kot bi smel vedeti«. Še tistega večera je imel nemški veleposlanik kopijo te brzojavke na svoji mizi.

Tako se je v pozni jeseni tistega leta pojavil eden najslavnejših vohunov, ki so delali za nacistično Elyesa Bazna, imenovan »Cicero«. Bazna se je rodil 28. julija 1904 v Prištini, leta 1915 se je družina

preselila v Istambul, kjer je očeta Hafiza Yasarja po nesreči ustrelil neki angleški lovec. Leta 1943 je bil Elyesa Bazna — vdovec in oče štirih otrok — že izkušen služabnik, ki je delal v elegantnih hišah evropskega dela Istambula, govoril je turško, srbohrvaško, grško, francosko in nekoliko tudi nemško. Najdlje je služboval pri bogatem nemškem poslovnem človeku Albertu Jenkeju, nato pa na jugoslovanskem in ameriškem veleposlaništvu. Nemec ga je napodil, ker je Bazna na skrivaj prebiral in fotografiral zaupna pisma, Janković je v služabniku odkril tenorista (toda Bazna je propadel že na svojem prvem koncertu), z ameriškega veleposlaništva pa ga je pognal vojaški ataše Class, ker se je služabnik preveč vnel za neko lepo in »uslužno« Američanko.

Na britansko veleposlaništvo je prišel, ko je prebral oglaš, da iščejo šoferja in glavnega strežaja. Dobil je najnižjo plačo 100 funtov, toda v šestih mesecih je kot vohun zaslužil 400.000 funtov ... Ni hče ni nikdar odkril, zakaj se je Bazna lotil vohunjenja za Nemce. Nemškemu agentu Ludwigu Mozyzschu je dejal, da se »hoče maščevati Angležem zaradi očetove smrti«, po vojni je Cicero trdil, da se je odločil zato, ker je »v Turčiji prijateljstvo z Nemci prava tradicija«, najverjetnejša domneva pa je, da se je odločil zaradi pomanjkanja denarja. Odločil se je še tistega dne, ko je nastopil službo: na zadnjem sedežu buicka, ki je stal na vrtu veleposlaništva, je namreč videl aktovsko sekretarja Douglasa Buska, ki je bila odprta in polna dokumentov.

Nekdanji Baznov gospodar Albert Jenke je po poroki z Ribbentropovo sestro postal sekretar nemškega veleposlaništva v Ankari. 26. oktobra 1943 je poklical k sebi tajnega agenta Mozyzsch in mu povedal, da ga je obiskal njegov nekdanji služabnik, ki da ima naprodaj zaupne britanske dokumente. Ko je Mozyzsch obiskal Bazno, mu je ta rekel: »Moj položaj je takšen, da potrebujem veliko, veliko denarja. Lahko vam prodam film s posnetki britanskih zaupnih dokumentov, in sicer za 20.000 funtov. Naslednje filme vam prodam po 15.000 funtov. Začela se je »Operacija Cicero«.

Elyesa Bazna ali Cicero danes

Papen je brzojavil Ribbentropu, ta se je strinjal in iz Nemčije je prišlo 20.000 funtov. Med bankovci po 10, 20 in 50 funtov jih je bilo veliko, ki so še dišali po barvi. »Preveč novi so videti,« je zamrmral Papen, ko sta jih preštevala z Mozyzschom. Bazna je prišel na sestanek v nemško veleposlaništvo in Mozyzsch je pred njim preštel 20.000 funtov. Toda denarja mu ni dal, ker je hotel najprej videti, kaj je na filmu. Bazna je zaklenil v pisarno, sam pa hotel v fotolaboratorij in film razvil. Bil je prijetno presenečen. Na enem izmed posnetkov je bil dokument: »Strogo zaupno. Foreign Office britanskemu veleposlaništvu.« Na dokumentu je bil popoln seznam materiala, ki so ga ZDA poslale v ZSSR kot posojilo v letih 1942 in 1943, ter delno poročilo Foreign Officea o rezultatih sestanka zunanjih ministrov Cordella Hulla, Edena in Molotova oktobra 1943 v Moskvi.

Bazna je vzel denar in odšel. Na filmu je bilo 52 posnetkov in Papen je navdušeno vzklikal, ko jih je pregledoval. Tedaj je tudi dal ime vohunu: Cicero.

Drugega dne je Cicero prinesel na sestanek z Mozyzschom dva filma (za 30.000 funtov). Na filmih so bili posnetki brzojavk med Edenom in veleposlanikom Knatchbull-Hugessenom, poročilo o političnem položaju v Turčiji, seznam angleških tajnih agentov v Turčiji, poročilo o vtihoapljanju zavezniških vohunov v Francijo, naposled pa 18 strani dolgo poročilo o konferenci treh velikih v Casablanci. Nemški zunanji minister Ribbentrop in vodja RSHA Kaltenbrunner sta zasula veleposlaništvo v Ankari z zahtevami po novih dokumentih, pa tudi z zahtevami po informacijah o Cicero. Toda o njem Nemci niso zvedeli skoraj ničesar.

Medtem si je Cicero dobil sodelavko: 23-letno Esro Dürre, Turkinja, ki je bila na britanskem veleposlaništvu za kuharico. Pozneje se je oženil z njo (še danes živa — skromno ... — v Münchnu). Esra je bila njegova stražarka, ko je v svoji sobi fotografiral tajne dokumente, katere je izmaknil iz veleposlanikove delovne sobe. Včasih pa je bil Cicero tako drzen, da je fotografiral kar v veleposlanikovi pisarni.

Decembra 1943 so Nemci dobili v roke posnetek Churchillovega pisma, v katerem je bila omenjena »Operacija Overlord« (izkrcaje zaveznikov v Normandiji, potem dokument o tem, da bi bila Turčija pripravljena stopiti na stran zaveznikov in napovedati vojno Nemčiji, pa poročilo o sestanku med Rooseveltom, Churchillom in Čangkajškom (novembra 1943 v Kairu), poročilo o sestanku med Stalinom, Rooseveltom in Churchillom v Teheranu (2. decembra 1943) itd.

Dokumenti so bili tako pomembni in izjemni, da so bili nacistični poglavarji v zadregi: menili so, da je Cicero angleški vohun in je na-

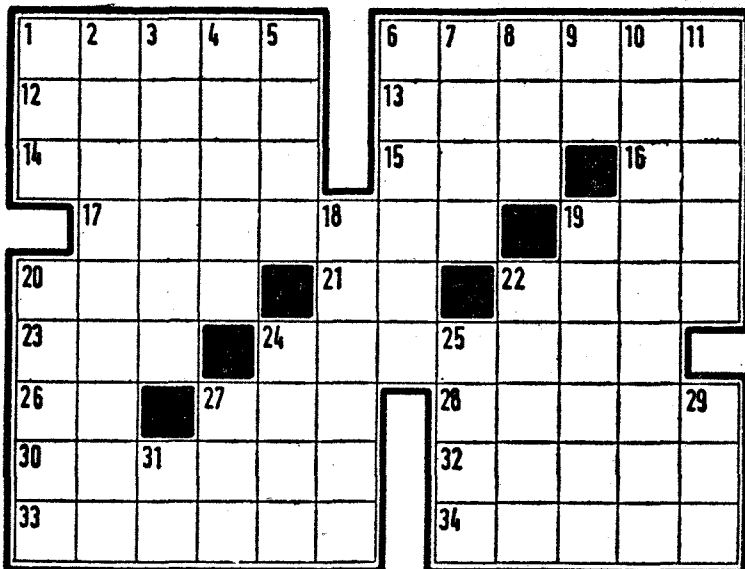
men dokumentov — speljati Nemce na napačno pot. Šele zavezniški bombni napad na Sofijo 15. januarja 1944 jih je prepričal: napad je bil prvi iz serije kazenskih napadov, o katerih jih je obvestil Cicero, ko je prinesel posnetek brzojavke med Londonom in Ankaro.

V prvih mesecih 1944 se je Cicerova dejavnost zmanjšala, nato pa se je nenadoma končala. Polastil se ga je strah, da ga odkrijejo, pa tudi denar, ki ga je imel, ga je zamikal. Poleg tega so Angleži poslali v Ankaro pet strokovnjakov za kontrašpijonažo, ki so temeljito zavarovali vse železne blagajne v veleposlaništvu. Razen tega je neznan kam izginila druga Mozyzschova tajnica Elisabeth Kapp, ki se je bila zelo zanimala ravno za Cicero. Bazna se je bal, da bi Kappova povedala, kdo se pravzaprav skriva za Cicero, vendar ga ženska ni mogla razkrinkati. Tako je mirno delal na britanskem veleposlaništvu vse do maja 1944, ko je dal odpoved, da bi užival 400.000 funtov. Ko je Turčija napovedala vojno Nemčiji, je Papen uničil vse filme, ki jih je dobil od Cicera.

Tako si je Cicero nevede rešil glavo. Z denarjem si je kupil hotel s 150 sobami, razne dragocene stvari in lepo je živel. Šele leta 1954 je odkril, da so ga Nemci plačevali s ponarejenimi funti. Danes živi v Münchnu z ženo Esro in trdi, da ima finančne težave.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Križanka št. 1

Vodoravno: 1. del voza, 6. rt v južni Argentini na obali Atlantskega oceana, 12. vrtljivi del motorja, 13. najvišja gora v Turčiji, 14. navada vaških fantov, kadar je gostovanje, 15. pregovor, 16. kratica za »vojni odsek«, 17. otok na Japonskem, močno vojaško oporišče ZDA 19. plaža, 20. prislov, ki pomeni nekaj prijetnega, 21. oblika glagola biti, 22. plahe gozdne živali, 23. odžagan kos debla, hlod, 24. razbojnik, 26. španski spolnik, 27. naziv za župana za časa francoske okupacije, 28. veliko industrijsko mesto v Sibiriji ob vletoku Ob, 30. ovoj, 34. sin trojanskega kralja Priama, ki je ugrabil lepo grkinjo Heleno in povzročil trojansko vojno.

Navpično: 1. poljedelsko orodje, 2. sovjetski maršal, revolucionar, komandant raznih edinic med okto-brsko revolucijo itd., ki je pred kratkim umrl (Kliment), 3. zabuhel, 4. južni sadež, 5. otok v Irskem morju, 6. znakma švicarskih ur, ki je posebno pri nas reklamirana, 7. prostor (lat.), 8. nikalni prislov, 9. oranje, 10. eden izmed partizanskih odredov, ki je deloval na Štajerskem, 11. železniška postaja na Gorenjskem pri Radovljici, 18. veterini jopič, 19. prodajalec na stojnici, 20. mesteca severno od Niša, 22. znesek, vsota, 24. sorodnice, 25. eden izmed petih čutov, 27. konec šahovske igre, 29. vrsta konjskega teka, 31. Ludolfovo število.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in klišaji CDP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova ulica 10, poštni predal 598/XI., ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tiskarstvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo